

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۶۰ تا ۶۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۲۵ تا ۱۴۰ سانتی‌متر است. کاکایی بزرگ‌جثه‌ای با شباهت زیاد به «کاکایی خزری» ولی اندکی کوچکتر از آن است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری به واسطه روتنه خاکستری و سر، دم، دمگاه و زیرتنه سفید قابل تشخیص است. بالها خاکستری و لکه سیاه انتهایی آنها نسبت به «کاکایی خزری» گستردگی بیشتری یافته است. همچنین بر خلاف این گونه، چشمها تیره، پاها و منقار زرد همراه با لکه قرمزی نزدیک به نوک نیم‌نوک پایین و حلقه سیاهی در کنار این لکه دیده می‌شود. در خارج از این دوره، رگه رگه قهوه‌ای کم‌رنگی در سر پدیدار می‌شود. پرنده نابالغ با سر رگه رگه، روتنه قهوه‌ای با خاله‌های تیره و روشن فراوان، نوار قهوه‌ای تیره در انتهای دم، پاها و صورتی کم‌رنگ و منقار تیره قابل شناسایی است.

ویژگیهای زیستی: دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و تالابها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به صورت گروهی و گاهی منفرد دیده می‌شود و در سواحل، قلمروی تغذیه‌ای تشکیل می‌دهد. برای تغذیه اغلب با یک شیرجه طعمه را از سطح آب می‌رباید. همچنین با لاشه‌خواری و یا تعقیب سایر پرنده‌گان و ربودن غذای آنها غذای خود را تهیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین تا اوایل شهریور آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری اغلب در دریاچه‌های داخلی تشکیل می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای کم‌عمق از مواد گیاهی خشک است که اغلب آن را روی زمین در مناطق باز یا بین گیاهان، صخره‌ها یا بوته‌ها بنا می‌کند و گاهی درونش را با علوفه و پشم می‌پوشاند. معمولاً دو تا سه و به ندرت چهار تخم بیضی کوتاه تا بیضی کشیده، صاف، مایل به نخودی، خاکستری یا سبز مایل به زیتونی، با خاله‌های قهوه‌ای، خاکستری یا بنفش و به ابعاد ۴۸ × ۶۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۸ تا ۳۰ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها در حدود ۴۰ روز به طول می‌انجامد.

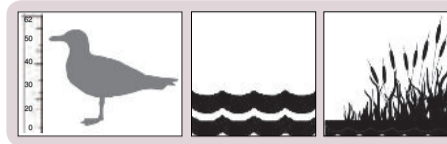
پراکنش و فراوانی: به تعداد فراوان در جزایر دریاچه ارومیه و تالابهای جنوبی آن و به تعداد کمتر در برخی تالابها و سدهای غرب کشور جوجه‌آوری می‌کند. تعداد زیادی از جفتهای جوجه‌آور، پاییز و تعداد کمتری زمستان را در دریاچه ارومیه می‌گذرانند. همچنین به تعداد اندک در استانهای فارس و خوزستان زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی ارمنی *Larus armenicus*

Armenian Gull

ترکی: ارمنی گولئینی، کردی: ماسیگره‌ی زیون

Morphological characteristics: 60-64 cm length and 125-140 cm wingspan. A large gull, greatly similar to Caspian Gull *L. cachinnans*, but slightly smaller in size. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult distinguished by grey upperparts, white head, rump, tail, and underparts, and yellow legs. Upperwing grey with more extensive black patch to tips than in Caspian Gull. Unlike latter, has dark eyes; bill yellow with a red patch near tip of lower mandible, but has a partial or full black ring on bill-tip. Non-breeding adult shows some pale brown streaks on head. Juvenile distinguished by streaked head, neat dark brown band at tail-tip, black bill, brown upperparts mottled with plenty of light and dark spots, and pale pink legs.

Biological characteristics: Prefers lakes, rivers, and wetlands. Breeds in small colonies, and also outside breeding season often seen in groups, or feeding solitarily in territories. To feed, takes fish prey from surface, but also feeds by scavenging or food-piracy. Breeding starts mid-April to late August. Colonies generally established on cliffs or islets in inland lakes. Monogamous. Nest a shallow cup-like structure of dried plant material on ground, sometimes lined with grass and wool, often built in open areas or among plants, rocks, or bushes. Usual clutch 2-3, and rarely 4 eggs, short oval to elongated in shape, grey or olive green in colour, spotted brown, grey or purple, 69 × 48 mm in size. Eggs hatch after 28-30 days. Chicks semi-precocial and nidicolous. Fledging period 40 days.

Distribution and abundance: Breeds in considerable numbers on islands in Lake Urumiyeh in Azarbaijan and fewer on wetlands and dams in west of country. Most pairs remain in Urumiyeh basin in autumn, a few also remaining throughout winter. A small number also winter in Fars and Khuzestan.

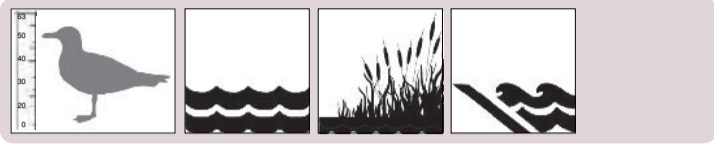
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

کاکایی خزری *Larus cachinnans*

Caspian Gull

توکی: خزر گولئینی، کردی: ماسیگره‌ی خزه‌ری، سیستانی: لکی

Morphological characteristics: 59-67 cm length and 140-158 cm wing-span. A large gull with long legs, long and narrow wings, and yellow eyes with red eye rim. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult distinguished by dark grey upperparts, white head, neck, and underparts, grey upperwing with white tips to most primaries and outermost with black sub-terminal band, yellow bill with a red patch near tip of lower mandible, and yellow legs. Non-breeding adult with some fine dark streaks at eye and on nape and pinkish legs. Juvenile distinguished by whitish head, light brown upperparts finely patterned with dark and light spots, black bill, and white rump and tail with a neat sub-terminal tail band.

Biological characteristics: Prefers rocky coasts, brackish wetlands, salt lakes, large slow-flowing rivers, and lakes. Outside breeding seasons, often seen along sea-coasts, harbours, rubbish dumps, coastal farmlands, estuaries, and bays. Flight slow. Catches fish either from water surface or by diving. Highly territorial, some pairs maintaining territory all year round. Aggressive toward other gulls, defends territory by semi-open wings and stretched neck. Predator, scavenger, and food-pirate, taking almost anything available of suitable size.

Distribution and abundance: A common winter visitor to the south Caspian region and southern Iran from Khuzestan to Hormozgan. Also, small numbers winter in wetlands of Fars and Sistan basin.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۵۹ تا ۶۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۴۰ تا ۱۵۸ سانتی‌متر است. کاکایی بزرگ‌جثه‌ای با پاهای دراز، بالهای کشیده و چشمهای زرد با حلقه چشمی قرمز رنگ است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری به واسطه روتنه خاکستری تیره و سر، گردن و زیرتنه سفید قابل تشخیص است. بالهای خاکستری با انتهای سیاه همراه با لکه‌های سفید دارد. منقار زرد همراه با لکه قرمزی نزدیک به نوک نیم‌نوک پایین و پاها به همین رنگ هستند. در خارج از این دوره رگه‌رگه تیره کوچکی در اطراف چشمها و پس گردن دیده می‌شود و رنگ پاها نیز مایل به صورتی است. پرنده نابالغ با سری به رنگ قهوه‌ای روشن، روتنه به همین رنگ با الگوی شطرنجی متشکل از خالهای روشن و تیره، منقار تیره و دمگاه و دم سفید با یک نوار سیاه نزدیک به انتهای آن قابل شناسایی است.

ویژگیهای زیستی: سواحل صخره‌ای، تالابهای لب‌شور، دریاچه‌های نمک، دریاچه‌ها و رودخانه‌های بزرگ را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب در سواحل دریاها، لنگرگاهها، مکانهای دفن زباله، کشتزارها، مصبها و خلیجها دیده می‌شود. بسیار قلمروطلب است و برخی جفتها از قلمرو خود در طول سال مراقبت می‌کنند. در برابر دیگر کاکاییها نیز رفتار خصمانه و تهاجمی دارد و با بالهایی نیمه باز و گردن کشیده به دفاع از خود می‌پردازد. پروازی آرام دارد، با جابجی ماهیها را از سطح آب شکار می‌کند و یا برای گرفتن آنها به داخل آب شیرجه می‌زند. همچنین با لاشه‌خواری و یا دزدیدن غذای سایر پرندگان غذای خود را تأمین و تقریباً از هر ماده آلی که از اندازه مناسب برخوردار باشد تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: زمستان‌گذران معمول نواحی جنوبی دریای خزر و نواحی جنوبی کشور از استان خوزستان تا استان هرمزگان است. همچنین به تعداد اندک در تالابهای استان فارس و حوضه سیستان زمستان‌گذرانی می‌کند.

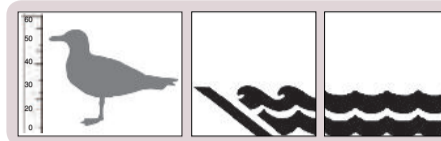
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی پشت سیاه کوچک *Larus fuscus*

Lesser Black-backed Gull

ترکی: کورگی قارا کیچیک گولئین، کردی: ماسیگره‌ی پشت ره‌شی بچوک، سیستانی: کفتَرک

Morphological characteristics: 52-67 cm length and 135-155 cm wing-span. A medium-sized gull greatly similar to Great Black-backed Gull *L. marinus* but distinguished by smaller body, restricted amount of white on wing-tip and on trailing edge of wing, and yellow legs. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with sooty black upperparts and wholly white head, neck, and underparts. Also with black wing tips, white tail and rump, yellow bill with red patch near tip of lower mandible, and yellow eyes with red eye-ring. Non-breeding adult shows brown streaks on head and nape. Juvenile with rather plain dark brown upperparts and upper wing-coverts, appearing scaled due to buff fringes to feather-tips. Also with dark streaks on head, black bill, brown marks on underparts and a dark band on end of tail.

Biological characteristics: Prefers coastal waters, water bodies and estuaries, and sea coasts; also seen feeding on coastal fields during winter. Flight strong, buoyant, and direct with powerful deep wing-beats. Swims well. Omnivorous, feeds mainly on vertebrates and invertebrates of suitable size, plant material, and garbage. Often feeds in large flocks on rubbish dumps or over shoals of fish at sea.

Distribution and abundance: A rather scarce passage migrant and winter visitor in Persian Gulf; also recorded a few times in the south Caspian region, probably only a vagrant here.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۵۲ تا ۶۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۳۵ تا ۱۵۵ سانتی‌متر است. کاکایی متوسط‌جثه‌ای با شباهت زیاد به «کاکایی پشت‌سیاه بزرگ» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، فقدان سفیدی در انتهای بالها و پاهای زرد رنگ از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با روتنه خاکستری دودی و سر، گردن و زیرتنه یکدست سفید دیده می‌شود. انتهای بالها سیاه، دم و دمگاه سفید و منقار زرد همراه با لکه قرمزی نزدیک به نوک نیم‌نوک پایین است. چشمهای زرد مایل به قهوه‌ای و حلقه چشمی قرمز رنگ دارد. در خارج از این دوره رگه‌رگه ظریف قهوه‌ای رنگی در سر و گردن ظاهر می‌شود. در پرنده نابالغ پشت و پوشش‌های روی بالها قهوه‌ای است و به واسطه خالهای تیره و روشن پرها، ظاهری شطرنجی دارد. همچنین رگه‌رگه تیره‌ای در سر، لکه‌های قهوه‌ای رنگی در زیرتنه و نوار تیره‌ای نزدیک به انتهای دم دارد. منقار نیز سیاه است.

ویژگیهای زیستی: آبهای دور یا نزدیک سواحل، پیکره‌های آبی و مصبها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها اغلب در آبهای داخلی دیده می‌شود. پروازی قوی، شناور و معمولاً مستقیم با بال‌زدنهای قوی و عمیق دارد. همچنین به خوبی شنا می‌کند. همه‌چیزخوار است و از بی‌مهره‌ها و مهره‌داران در اندازه مناسب، مواد گیاهی و زباله تغذیه می‌کند. اغلب در دسته‌های چند صد تایی در حال تغذیه در مکانهای دفن زباله یا مکان تجمع ماهیها در دریا دیده می‌شود.

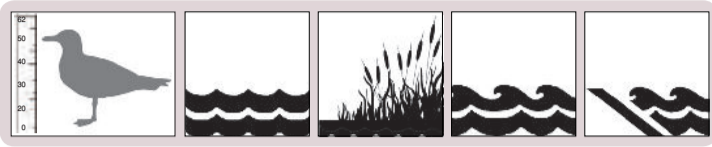
پراکنش و فراوانی: مهاجر عبوری و زمستان‌گذران به نسبت کمیاب خلیج فارس است و به صورت سرگردان در سواحل جنوبی دریای خزر نیز دیده شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی سیبری *Larus heuglini* Heuglin's Gull (Siberian Gull)

ترکی: سیبری گولثینی، کردی: ماسیگره‌ی سیبری

Morphological characteristics: 53-70 cm length and 138-158 cm wing-span. A medium-sized to large gull greatly similar to Lesser Black-backed Gull *L. fuscus graellsii/intermedius*, but distinguished by larger body, smaller head and bill, longer legs, and paler upperparts. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult distinguished by dark slate-grey upperparts, white head, neck, rump, tail, and underparts. In flight, longest primaries look black with white tip. Also with red eye-ring, yellow eyes, yellow bill with red patch near tip of lower mandible, and yellow legs. Non-breeding adult with dark streaks on nape and hindneck. Juvenile with whitish head apart from some brown streaking at eye; upperparts grey-brown, appearing scaly due to buff feather-fringes, dark band on tail tip broad, underparts light brown with sparse brown spots and patches on breast and belly; bill black.

Biological characteristics: Prefers harbours, coasts, bays, estuaries, lakes, rivers, rubbish dumps, wetlands, and coastal farmlands. Feeds mainly on mollusks, worms, and crustaceans. No more data available about this species.

Distribution and abundance: A common winter visitor to south coast of Iran, from Bushehr to eastern areas. Scarce in winter in the south Caspian region, but more common there during migration.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگی‌های ظاهری: طول بدن ۵۳ تا ۷۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۳۸ تا ۱۵۸ سانتی‌متر است. کاکایی متوسط تا بزرگ‌جثه و بسیار شبیه «کاکایی پشت‌سیاه کوچک» (*Larus fuscus graellsii/intermedius*) است ولی به واسطه جثه بزرگتر، سر و منقار کوچکتر، پاهای درازتر و روتنه روشنتر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با روتنه خاکستری تیره و سر، گردن، دمگاه و دم سفید قابل تشخیص است. زیرتنه نیز سفید است. در پرواز بزرگترین شاهپرهای اولیه سیاه و لکه‌های سفیدی در انتهای آنها نمایان می‌شود. حلقه چشمی قرمز، چشمها، پاها و منقار زرد دارد و لکه قرمزی نزدیک به انتهای نیم‌نوک پایین دیده می‌شود. در خارج از این دوره رگه‌رگه تیره فراوانی روی سر و گردن ظاهر می‌شود. در پرنده نابالغ سر مایل به سفید همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای در پشت چشمها و روتنه خاکستری قهوه‌ای است که به واسطه حاشیه نخودی پرها، شطرنجی به نظر می‌رسد. زیرتنه قهوه‌ای کم‌رنگ همراه با لکه‌ها و خاله‌های تیره پراکنده در سینه و شکم و نوارهای تیره‌رنگی در زیر بالها است. همچنین منقار سیاه دارد و در انتهای دم نوار پهن سیاه رنگی دیده می‌شود.

ویژگی‌های زیستی: لنگرگاهها، سواحل، خلیجها، مصیبا، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها، مکانهای دفن زباله، تالابها و کشتزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. بیشتر از نرم‌تنان، کرمها و سخت‌پوستان تغذیه می‌کند. اطلاعات بیشتری از این پرنده در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: به صورت معمول در طول سواحل جنوبی کشور از استان بوشهر تا سواحل استان سیستان و بلوچستان زمستان‌گذرانی می‌کند. همچنین به صورت کمیاب در نواحی جنوبی دریای خزر زمستان‌گذرانی می‌کند و در زمان مهاجرت به صورت معمولتر در این ناحیه دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

Family: Laridae

خانواده: کاکایی‌ها

Order: Charadriiformes

راسته: سلیج‌شکلان

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۵۷ تا ۶۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۴۹ تا ۱۷۰ سانتی‌متر است. کاکایی بزرگ‌جثه‌ای با بالهای گسترده، سر بزرگ، منقار قوی و ضخیم و پاهای به نسبت دراز است. نر و ماده هم‌شکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با روتنه خاکستری روشن، سر سیاه و خطوط هلالی سفیدی در بالا و پایین چشمها قابل تشخیص است. گردن، سینه، دم، دمگاه و زیرتنه سفید دارد. نزدیک به انتهای شاهپرها اولیه نوار سیاه رنگی دیده می‌شود. پاها و منقار زرد و نزدیک به نوک قرمز نوار سیاهی دارد. در خارج از این دوره سیاهی سر تا حد زیادی محو می‌شود و فقط یک لکه تیره در پشت چشمها باقی می‌ماند. در پرنده نابالغ روتنه قهوه‌ای کم‌رنگ است و به واسطه لکه‌ها و خالهای تیره، فلس دار به نظر می‌رسد. همچنین دارای سر مایل به سفید، هلالهای سفیدی در بالا و پایین چشمها، لکه سیاهی اطراف چشمها، نیم‌طوقی تیره در بخش پایینی پس گردن، زیرتنه نخودی مایل به سفید با لکه‌هایی در پایین گلو، پهلوها و گردن است. در انتهای دم سفیدش نوار سیاه به نسبت نازکی دارد. منقار نیز زرد مایل به صورتی با نواری سیاه نزدیک به نوک رنگ‌پریده آن است.

ویژگیهای زیستی: سواحل دریاها، لنگرگاهها، حاشیه پیکره‌های آبی، دهانه رودخانه‌ها و اطراف دریاچه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. اغلب به تنهایی گاهی در دسته‌های کوچک در حال تعقیب قایقهای ماهیگیری دیده می‌شود. پروازی با شکوه همراه با بال‌باز اوج‌گیری و برای حمله و ربودن غذای سایر پرنده‌گان دریازی پروازی سریع و قدرتمند دارد. همه‌چیزخوار است ولی بیشتر از مواد جانوری به ویژه ماهیها، پستانداران کوچک، حشرات و به مقدار کمتری پرنده‌گان و تخم آنها، خزندگان، سخت‌پوستان و گاهی دانه‌ها تغذیه می‌کند و در لنگرگاهها به لاشه‌خواری می‌پردازد.

پراکنش و فراوانی: زمستان‌گذران معمول نواحی جنوبی دریای خزر و سواحل جنوبی کشور از استان خوزستان تا مرز پاکستان و به تعداد کمتر در تالابهای استانهای فارس، آذربایجان غربی و حوضه سیستان است. همچنین حضور این گونه به صورت مهاجر عبوری از برخی تالابهای داخلی گزارش شده است.

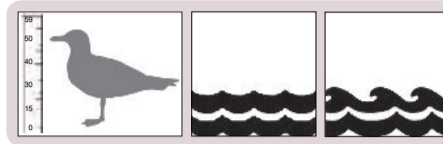
وضعیت حفاظت: در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی بزرگ *Larus ichthyaetus*

Pallas's Gull (Great Black-headed Gull)

ترکی: بویوک گولتین، کردی: ماسیگره‌ی سه رره‌شی گه‌وره، سیستانی: لکی زبو

Morphological characteristics: 57-61 cm length and 149-170 cm wing-span. A large gull with long wings, large head, stout bill, and rather long legs. Sexes similar with some seasonal variation. Breeding adult distinguished by light grey upperparts, black head, and white crescent above and below eye. Also, has white neck, rump, tail, and underparts, white primary tips with black dot sub-terminally, orange bill with red mid-part and black bar near tip, and yellow legs. Non-breeding adult without black head, only showing a dark patch round eyes. Juvenile with light brown upperparts looking scaly due to dark spots and patches, white crescent above and below eye, black patch round eye, dark semi-collar on lower nape, whitish buff underparts with dark patches on throat, flank, and neck, and white tail with rather broad black terminal band. Bill pinkish yellow with a black bar near its pale tip.

Biological characteristics: Prefers sea coasts, harbours, river deltas, and large lakes. Often seen singly and sometimes in small flocks following fishing boats. Flight graceful with bowed wings, alternating soaring with deep wing-beats. Omnivorous, feeds mainly on animals such as fishes, small mammals, insects, and to lesser extent on birds, bird eggs, reptiles, crustaceans, and sometimes seeds; often steals food from other birds and commonly scavenges in harbours.

Distribution and abundance: A common winter visitor to the south Caspian region and the south coast from Khuzestan to the Pakistan border, also occurring in small numbers in wetlands of central Fars, western Azarbaijan, and Sistan basin. Also, a fairly common passage migrant in some inland wetlands.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

کاکایی سر قهوه‌ای *Larus brunnicephalus* Brown-headed Gull

ترکی: قهوه باشلی گولئین، کردی: ماسیگره‌ی خه‌نه‌یی

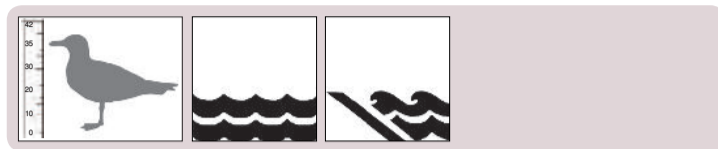

Morphological characteristics: 41-43 cm length and 105-115 cm wing-span. A medium-sized gull greatly similar to Black-headed Gull *L. ridibundus*, but slightly larger, with relatively larger head, broader wing, and thicker bill. Sexes similar with some seasonal variation. Breeding adult with brown head, grey upperparts, and wholly white underparts. Largest primaries black with white patches on base, easily noticeable in flight. Also has red-brown legs and bill, yellowish white eyes, and white eye-ring. In non-breeding adult, black colour of head excessively reduced, only a dark patch remaining over eyes, legs light red, and bill also light red with black tip. Juvenile brown above, densely spotted, and with dark stripe on rear margins of wings and dark terminal band on tail.

Biological characteristics: Prefers wide inland lakes, shallow coastal waters, and creeks; also seen in harbours scavenging or feeding on garbage. Highly gregarious; behavior similar to Black-headed Gull. Often follows ships and fishing boats, performs soarings and circular movements around. Sometimes swoops down to feed on waste material on water surface. Also feeds on fish and sometimes insects, larvae, snails, and earthworms on inland meadows, marshes, and lakes.

Distribution and abundance: A vagrant in eastern Baluchestan and Sistan basin.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۱ تا ۴۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۰۵ تا ۱۱۵ سانتی‌متر است. کاکایی متوسط‌جثه و تا حد زیادی شبیه به «کاکایی سرسیاه» است ولی به واسطه جثه بزرگتر، سر به نسبت بزرگتر، بالهای پهنتر و منقار حجیمتر قابل تفکیک است. نر و ماده هم‌مشکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با سر قهوه‌ای و روتنه خاکستری و زیرتنه سفید یکدست دیده می‌شود. در پرواز بزرگترین شاهپرهای اولیه سیاه و لکه‌های سفیدی در انتهای آنها نمایان است. پاها و منقار قهوه‌ای قرمز، چشمها سفید مایل به زرد و حلقه چشمی سفید دارد. در خارج از این دوره سیاهی سر تا حد زیادی محو می‌شود و فقط یک لکه تیره در پشت چشمها باقی می‌ماند. پاها و منقار قرمز روشن و نوک آن سیاه است. پرنده نابالغ با روتنه قهوه‌ای همراه با خالهای فراوان، نوار تیره در حاشیه عقبی بالها و نواری به همین رنگ در انتهای دم قابل تشخیص است.

ویژگیهای زیستی: دریاچه‌های بزرگ داخلی، آبهای ساحلی کم‌عمق و نهرها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمان لاشه‌خواری و تغذیه از زباله‌ها در لنگرگاهها دیده می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و رفتاری شبیه به «کاکایی سرسیاه» دارد. اغلب کشتیها و قایقهای ماهیگیری را تعقیب می‌کند و برای مدت طولانی اطراف آنها به بال‌بازروی و حرکات چرخشی می‌پردازد و گاهی برای تغذیه از زباله‌های موجود در سطح آب سریعاً فرود می‌آید. علاوه بر زباله از ماهیها و گاهی در آبهای داخلی از حشرات و لارو آنها، حلزونها و کرمهای خاکی نیز تغذیه می‌کند.

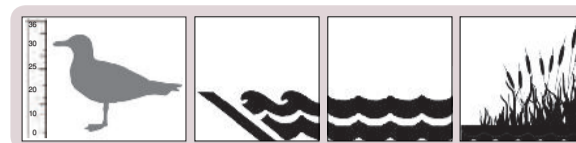
پراکنش و فراوانی: به صورت سرگردان در جنوب شرق استان سیستان و بلوچستان و حوضه سیستان دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی سر سیاه *Larus ridibundus*

Black-headed Gull

ترکی: قارا باشلی گولئین، کردی: ماسیگره‌ی سه رره‌شی بچووک

Morphological characteristics: 34-37 cm length and 100-110 cm wing-span. A small gull with slender body and rather small head. Sexes similar with some seasonal variation. Breeding adult with chocolate-brown head, narrow broken white eye-ring, black eyes, and pale grey upperparts. Neck, breast, tail, rump, and underparts wholly white. In flight, wing-pattern highly characteristic, upperwing grey with white wedge on leading edge of hand-part of wing, black rear edge on primaries and white rear edge on secondaries. Bill and legs red-brown. In winter, head white without black hood and dark colour restricted to black bar before and over eye; bill and legs brighter red, bill with dark tip. Juvenile with buff-brown head, nape, and upperparts, with upper tail-coverts looking scaly due to buff-white tips, bill flesh-yellow with black tip, and legs dull yellow; also shows black bar on rear margin of wing and narrow tail-band.

Biological characteristics: Prefers low vegetation along lakes and ponds in wetlands; found near any type of fresh, brackish, or saline shallow water, on ponds in parks, along lakes, reservoirs, slow-flowing rivers, lagoons, deltas, estuaries, sewage farms, canals, or floodplains. Feeds outside breeding season on or near water but also in meadows, behind plough in arable fields, and on tidal flats and rubbish dumps. Highly gregarious. Generally rests at night on water of sheltered lakes, reached after long flights at end of day and sometimes well into dark. Flight agile and gait fast. Hovers when preying on flying insects and moves headway into storms with fast wing-beats. Feeds mainly on animals such as insects and earthworms, also on plant material and urban or industrial waste. Sometimes obtains food by scavenging and food-piracy. Breeding starts mid-April to early May; usually colonially in short vegetation near or just above shallow water. Monogamous. Nest a pile of grass and weeds with shallow depression on top, lined with fine plant material. Usual clutch 3, sometimes 2-6, semi-oval eggs, dull green to grey and sometimes yellow-buff to cinnamon brown, spotted with brown to olive, 52 x 37 mm in size. Eggs hatch after 21-27 days. Chicks precocial and nidicolous. Fledging period 35 days.

Distribution and abundance: A rather scarce and local breeding bird of wetlands in Urumiyeh basin in Azarbaijan. An abundant winter visitor to the south Caspian region, the southern coasts, Sistan basin, and wetlands in Fars. Also recorded in small numbers at many other inland wetlands.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۴ تا ۳۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۰۰ تا ۱۱۰ سانتی‌متر است. کاکایی کوچک‌جثه، با بدنی ظریف و سری به نسبت کوچک است. نر و ماده هم‌شکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری سر قهوه‌ای شکلاتی، حلقه چشمی سفید منقطع، چشمهای سیاه و روتنه خاکستری کمرنگ دارد. گردن، سینه، دم، دمگاه و زیرتنه کاملاً سفید است. در پرواز زیر بالها خاکستری، چند شاهپر اولیه سفید با نوک سیاه و نوک شاهپرهای ثانویه سفید دیده می‌شود. پاها و منقار قهوه‌ای قرمز هستند. در خارج از این دوره، رنگ تیره سر محو می‌شود و فقط لکه‌های سیاهی در پشت و روی چشمها باقی می‌ماند. پاها قرمز روشن و منقار به همین رنگ با نوک سیاه دیده می‌شود. در پرنده نابالغ سر، پس گردن و روتنه نخودی قهوه‌ای است و حاشیه نخودی پوششهای پشت و روی بالها طرحی شطرنجی ایجاد می‌کند. پاها صورتی مایل به زرد و منقار نیز به همین رنگ با نوک سیاه، دارای نوار سیاهی در حاشیه عقبی بالها و نوار سیاه نازکی در انتهای دم سفیدش است.

ویژگیهای زیستی: اغلب در نزدیکی آبهای آرام و کم‌عمق شور، لب‌شور و شیرین به سر می‌برد و معمولاً حاشیه دریاچه‌ها، رودخانه‌های دارای جریان آرام و پیکره‌های آبی، دلتاها، مکانهای دفع فاضلاب، کانالها، برکه‌ها یا دشتهای سیلابی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری در آبهای بین جزر و مدی کنار سواحل، مصبهای گلی یا ماسه‌ای، علفزارهای مرطوب، آب‌بندانها و مکانهای دفن زباله و فاضلاب دیده می‌شود. پرنده‌ای است اجتماعی و بر خلاف دیگر کاکاییها، شبها نیز فعالیت می‌کند. سریع می‌دود و در پرواز بسیار چابک است. برای شکار حشرات درجا بال‌زنی می‌کند و با بال‌زدنهای تند در طوفانهای دریایی پرواز می‌کند. بیشتر از مواد جانوری به ویژه حشرات، کرمهای خاکی، مواد گیاهی و زباله‌های شهری و صنعتی تغذیه می‌کند ولی گاهی با درزیدن غذای دیگر پرندگان و لاشه‌خواری غذای خود را تأمین می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین تا اواسط اردیبهشت به صورت کلنی و گاهی منزوی، در زمینهای باز نزدیک آب در سواحل یا مناطق داخلی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش گودی کم‌عمق با مقداری از مواد گیاهی است که آن را روی زمین و معمولاً داخل پوشش گیاهی کم‌ارتفاع، گاهی در زمینهای لخت، روی پوشش گیاهی موجود در آبهای کم‌عمق و به ندرت روی ساختمانها می‌سازد. معمولاً سه و گاهی دو تا شش تخم نیمه‌بیضی سبزمات تا خاکستری، گاهی اخراپی تا قهوه‌ای دارچینی با خالهای قهوه‌ای تا زیتونی و به ابعاد ۳۷ x ۵۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۱ تا ۲۷ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۳۵ روز طول می‌کشد.

پراکنش و فراوانی: به صورت نسبتاً کمیاب در حوضه دریاچه ارومیه جوجه‌آوری می‌کند. به فراوانی در نواحی جنوبی دریای خزر، طول سواحل جنوبی کشور، حوضه سیستان و برخی تالابهای استان فارس زمستان‌گذرانی می‌کند. همچنین به تعداد کم در دیگر تالابهای داخلی دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی صورتی *Larus genei*

Slender-billed Gull

ترکی: آق گولئین، کردی: ماسیگره‌ی دنووک باریک

Morphological characteristics: 42-44 cm length and 100-110 cm wingspan. A small gull, rather similar to Black-headed Gull *L. ridibundus* in winter plumage but distinguished by long sloping forehead, long neck, and markedly long and slender bill. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult has fully white head, neck, and underparts with pink flush; upperparts light grey. First primaries white with black tips, conspicuous in flight. Eyes light, eye-ring and legs dark red, bill coral-red to reddish black. Non-breeding adult has lighter red legs and bill. Juvenile resembles pale Black-headed Gull of same age, but black on head restricted to small spot on ear; upperparts sandy brown, and bill and legs pale orange-pink, bill with small dark tip.

Biological characteristics: Prefers sheltered low coasts, meadows, and moist grasslands, near inlets, tidal areas, and wide brackish or freshwater lakes and deltas, often in steppe. In winter mostly seen along shore of large lakes and sea. Flight similar to Black-headed Gull, but slower and with more measured wing-beats. Mainly feeds on fish and invertebrates, taken alive or by scavenging. Feeding methods include dipping-to-surface in flight, surface-plunging, and subsurface-seizing (up-ending). Breeding starts late April to late May. Breeding colonies established in water bodies, temporary water of dry steppes, semi-deserts, small coastal islands, coastal meadows, and large deltas. Monogamous. Nest a scrape in soft clayey or sandy soil, lined with plant material, feathers, and waste; in Khuzestan also recorded breeding in dry remnants of pelican carcasses. Usual clutch 2-3, sometimes 1, semi-oval eggs, pale creamy, pale yellow, or buff, spotted with black or brown, 54 × 39 mm in size. Eggs hatch after 22 days. Chicks semi-precocial and downy.

Distribution and abundance: A very common breeding bird in Lake Urumiyeh. Also commonly breeds in Sistan basin, lakes in central Fars, Khuzestan, and Golestan. A fairly common winter visitor to the south Caspian region, abundant along the entire southern coast; common in winter on wetlands of central Fars and Sistan basin. Also recorded in small numbers on passage at several other wetlands in western Iran.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

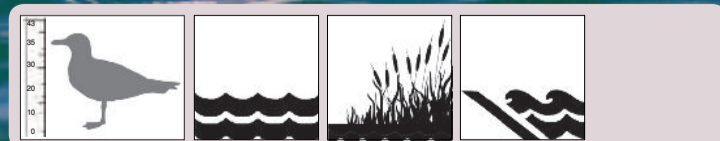

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۲ تا ۴۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۰۰ تا ۱۱۰ سانتی‌متر است. کاکایی کوچک‌جثه و در پوشش زمستانه تا حدودی شبیه به «کاکایی سرسیاه» است ولی به واسطه پیشانی، گردن بلندتر و منقار درازتر و نازک‌تر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌مشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با سر، گردن و زیرتنه سفید با ته رنگ صورتی و روتنه خاکستری روشن قابل تشخیص است. در پرواز چند شاهپر اولیه سفید و نوک آنها سیاه دیده می‌شود. چشمها روشن، حلقه چشمی و پاها قرمز تیره و منقار قهوه‌ای مایل به قرمز تا سیاه است. در خارج از این دوره، رنگ پاها و منقار به قرمز روشن می‌گراید. پرنده نابالغ شباهت زیادی به نابالغ «کاکایی سرسیاه» دارد ولی سر سفیدتر است و فقط لکه سیاهی روی گوشها دارد. روتنه قهوه‌ای خاکی، منقار و پاها نارنجی صورتی کمرنگ و نوک منقار سیاه است.

ویژگیهای زیستی: سواحل پست دارای پناه، مرغزارها و علفزارهای مرطوب نزدیک خورها، نواحی بین جزرومدی و دلتاهای وسیع شیرین یا لبشور را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها بیشتر در سواحل و دریاها دیده می‌شود. پروازی شبیه به «کاکایی سرسیاه» دارد ولی نسبت به آن از سرعت کمتری برخوردار است و آرامتر بال می‌زند. بیشتر از ماهیها و بی‌مهرها تغذیه می‌کند. گاهی نیز لاشه‌خواری می‌کند. غذای خود را از سطح آب و زمینهای ساحلی یا با فرو بردن سر و گردن داخل آب به طوری که نیمه انتهایی بدن بیرون از آب قرار دارد به دست می‌آورد. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت تا اوایل خرداد آغاز می‌شود. کلنی جوجه‌آوری را در پیکره‌های آبی، آبهای موقت موجود در استپهای خشک‌تر و مناطق نیمه‌بیابانی، جزایر ساحلی کوچک، علفزارهای ساحلی و دلتاهای بزرگ تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش را در حفره‌های موجود در خاکهای نرم یا ماسه‌ها بنا می‌کند و آن را با بقایای گیاهی، پر و فضولات می‌پوشاند. معمولاً دو تا سه و گاهی یک تخم نیمه‌بیضی کرم کمرنگ، زرد کمرنگ یا نخودی با خالهای سیاه یا قهوه‌ای تیره و به ابعاد ۳۹ × ۵۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۲ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه به نسبت مستقل از والدین هستند.

پراکنش و فراوانی: جوجه‌آور بسیار معمول در دریاچه ارومیه است. همچنین در حوضه سیستان و برخی تالابهای استانهای فارس، خوزستان و گلستان جوجه‌آوری می‌کند. به تعداد فراوان در نواحی جنوبی دریای خزر و سواحل جنوب کشور و به طور معمول در حوضه سیستان و تالابهای استان فارس زمستان‌گذرانی می‌کند. همچنین به تعداد کم در زمان مهاجرت در برخی تالابهای غرب کشور نیز دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

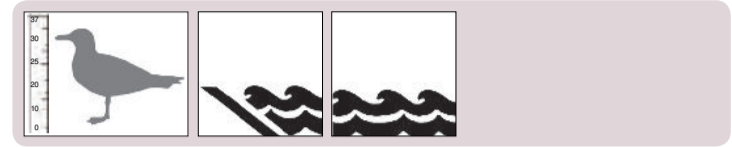

2

کاکایی مدیترانه‌ای *Larus melanocephalus*

Mediterranean Gull

ترکی: آغ دنیز گولئینی، کردی: ماسیگره

Morphological characteristics: 36-38 cm length and 92-100 cm wingspan. A small but bulky gull, close in size and build to Black-headed Gull *L. ridibundus*, but with slightly broader wings and thicker bill. Sexes similar with some seasonal variation. Breeding adult with black hood and markedly pale grey upperparts. Eyes dark, with one white crescent above and one below. In flight, primaries entirely white and almost translucent when seen from below, very noticeable. Bill red with a sub-terminal black bar; legs also red. In non-breeding adult, black colour of head replaced with white, except for dark patch round eye, with white crescents still standing out. Juvenile with light brown head and dark brown upperparts, looking scaly due to white feather margins. Also with dark bill and legs, and rather thin black terminal band on white tail.

Biological characteristics: Prefers seashores, saline marshes, estuaries, and harbours, avoiding arid inland areas. Mutually lives with humans. Compared with other gulls of same size, flight not fast, wing-beats slow and alternated by gliding and soaring. Flight on migration also slow, with shallow wing-beats recalling those of larger gulls. Generally gregarious; often feeds on fish and mollusks solitarily or in colonies along with Black-headed Gull. Usually obtains food by pecking prey from water-surface while swimming or from ground and vegetation while walking, but sometimes feeds by surface-plunging and up-ending. Also, scavenges in harbours or follows fishing boats for discarded fish and offal.

Distribution and abundance: A vagrant in very small numbers in the south Caspian region, and Urumiyeh basin.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۶ تا ۳۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۹۲ تا ۱۰۰ سانتی‌متر است. کاکایی کوچک ولی پرچینه و تا حد زیادی شبیه به «کاکایی سرسیاه» است ولی بالهای پهنتر و منقار قویتر و ضخیمتری دارد. نر و ماده همشکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با سر سیاه و روتنه خاکستری روشن دیده می‌شود. چشمهای تیره دارد که دو لکه هلالی سفید در بالا و پایین آن را احاطه کرده است. در پرواز سفیدی شاهپرهاى اولیه نمایان است. پاها قرمز و منقار نیز به همین رنگ با یک نوار سیاه نزدیک به نوک دیده می‌شود. در خارج از این دوره، رنگ سیاه سر محو می‌شود و فقط رگه‌رگه تیره‌ای در اطراف و پشت چشمها باقی می‌ماند. پرنده نابالغ سر قهوه‌ای روشن و روتنه قهوه‌ای تیره دارد و به واسطه حاشیه سفید پرها، ظاهری فلس‌دار نشان می‌دهد. منقار و پاها تیره است و در انتهای دم سفید خود، نوار سیاه به نسبت نازکی دارد.

ویژگیهای زیستی: اغلب سواحل دریاها، مردابهای نمکی، مصبها و لنگرگاهها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از نزدیک شدن به خشکی پرهیز می‌کند. به خوبی به همسفرگی با انسان سازگار شده است. نسبت به سایر کاکاییهای هم‌جنس پروازی نه چندان سریع با بال‌زندهای به نسبت آرام دارد و اغلب در حال بال‌بازروی دیده می‌شود. همچنین به راحتی قادر به بال‌باز اوج‌گیری است. در زمان مهاجرت نیز پروازی آهسته با بال‌زندهای کم‌عمق و شبیه به کاکاییهای درشت‌جنس دارد. به تنهایی یا در دسته‌های بزرگ و اغلب همراه با «کاکایی سرسیاه» به تغذیه از ماهیها و نرم‌تنان می‌پردازد. معمولاً غذای خود را از سطح آب یا با فرو بردن سر و گردن در آب به طوری که نیمه انتهایی بدن بیرون از آب قرار گرفته، همچنین با دویدن و راه رفتن روی زمین به دست می‌آورد. گاهی نیز در لنگرگاهها به لاشه‌خواری می‌پردازد و یا برای تغذیه از بقایای ماهیها، به تعقیب قایقهای ماهیگیری می‌پردازد.

پراکنش و فراوانی: به صورت سرگردان و به تعداد بسیار اندک در نواحی جنوبی دریای خزر و حوضه دریاچه ارومیه دیده می‌شود.

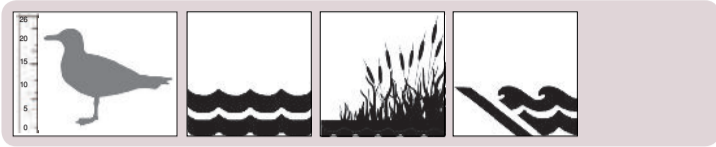
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Larus minutus کاکایی کوچک

Little Gull

ترکی: کیچیک گولئین، کردی: ماسیگره‌ی بچووک

Morphological characteristics: 25-27 cm length and 75-80 cm wing-span. The smallest gull, resembling a tern in flight but with more rounded wing-tip and slightly rounded tail-tip. Sexes similar with some seasonal variation. Breeding adult with black head, light grey upperparts, and white neck, breast, and underparts tinged with pink. Underwing black, contrasting sharply with white band along rear and tip of wing and with pink or white underparts. Also has black eyes and bright red legs. In non-breeding adult, black of head absent, apart from black patch on ear-coverts and grey patch on crown; legs pink. Juvenile has black-and-white crown and upperparts, black bill, and narrow black terminal band on white tail.

Biological characteristics: Outside breeding seasons, prefers sandy and muddy coasts, estuaries, and inland lakes, rivers, and marshes, both saline and fresh. Gregarious throughout year. Occurs in small or large flocks on migration. Flight action lighter and more buoyant than most other small gulls and similar to terns, with fast but elegant wing-beats. Feeding action similar to Black-headed Gull *L. ridibundus*, but feeds rarely by walking but mostly in flight, pecking prey from water while hovering and wheeling low above sea or lake, or taking prey from surface, from vegetation, or in the air while flying low above marshland.

Distribution and abundance: A fairly common winter visitor to the south Caspian region, numbers fluctuating widely from year to year depending on the severity of winter. Occasionally seen in Azarbaijan, Tehran, Fars, Khuzestan, and Hormozgan in winter.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۵ تا ۲۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۷۵ تا ۸۰ سانتی‌متر است. کوچکترین کاکایی و در پرواز تا حد زیادی شبیه به پرستوهای دریایی است ولی به واسطه بالها و دم گردتر از آنها قابل تشخیص است. نر و ماده همشکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با سر سیاه، روتنه خاکستری روشن و گردن، سینه و زیرتنه سفید با تهرنگ صورتی دیده می‌شود. سطح زیر بالها تیره و حاشیه عقبی آنها نوار سفیدی دارد و در تضاد آشکاری با سفیدی زیرتنه به چشم می‌آید. چشمها سیاه و پاها قرمز هستند. در خارج از این دوره رنگ سیاه سر محو می‌شود و فقط لکه‌های سیاهی روی تارک سر و پشت گوشها باقی می‌ماند و پاها به رنگ صورتی می‌گراید. پرنده نابالغ با تارک سر و روتنه سیاه و سفید، منقار سیاه و نوار سیاه نازک در انتهای دم سفیدش قابل شناسایی است.

ویژگیهای زیستی: در خارج از دوره جوجه‌آوری سواحل ماسه‌ای و گلی، حاشیه دریاچه‌های داخلی و پیکره‌های آبی شیرین یا لبشور و مصب رودخانه‌های آب شیرین را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در تمامی فصول پرنده‌ای اجتماعی است و در زمان مهاجرت اغلب دسته‌های بزرگی تشکیل می‌دهد. پروازی سبکتر و شناورتر از دیگر کاکاییهای کوچک و شبیه به پرستوهای دریایی با بال‌زندهای سریع دارد. در تغذیه شبیه به «کاکایی سرسیاه» رفتار می‌کند ولی توانایی‌اش در شکار حشرات، شیرجه در آب برای صید ماهی و به دست آوردن سایر طعمه‌ها از سطح زمین یا آب در حال پرواز قابل توجه و منحصر به این پرنده است.

پراکنش و فراوانی: زمستان‌گذران معمول نواحی جنوبی دریای خزر است و تعداد آنها از سالی به سال دیگر بسته به سختی زمستان متغیر است. گزارشهای معدودی از مشاهده این پرنده در زمستان از برخی نواحی استانهای آذربایجان، تهران، فارس، خوزستان و هرمزگان نیز موجود است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۸ تا ۴۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۹۵ تا ۱۲۰ سانتی‌متر است. کاکایی متوسط‌جثه‌ای است که تا حدودی به «کاکایی نوک‌سبز» شباهت دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر، بالهای کوتاهتر و پاهای تیره کوتاهتر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با روتنه خاکستری، سر، گردن، سینه و زیرتنه کاملاً سفید و منقار زرد مشخص می‌شود. در پرواز شاهپرهاى اولیه روشنتر از رنگ روی بالها و انتهای آنها سیاه است. در خارج از این دوره لکه تیره‌ای در پشت گوشها پدیدار می‌شود و پس سر به خاکستری می‌گراید. پرنده نابالغ با نوار سیاه پهن در حاشیه جلویی بالها، لکه سفید بزرگ روی بالها، لکه سیاه در قاعده پس گردن و نوار تیره در انتهای دم سفیدش مشخص می‌شود.

ویژگیهای زیستی: دریازی است و به تعداد کمتر در خلیج‌های ساحلی و لنگرگاهها به سر می‌برد. در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب در دریاهاى باز روی صخره‌ها یا قله‌های مشرف به دریا دیده می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و در زمان تغذیه بسته به تراکم مواد غذایی دسته‌های کم‌وبیش بزرگی تشکیل می‌دهد. پروازی سبکتر از دیگر کاکاییهای بزرگ با بال‌زدنهای سریع، کم‌عمق و تقریباً شبیه به پرستوهای دریایی دارد. اغلب از ماهیها و بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. همچنین به لاشه‌خواری از بقایای ماهیها می‌پردازد.

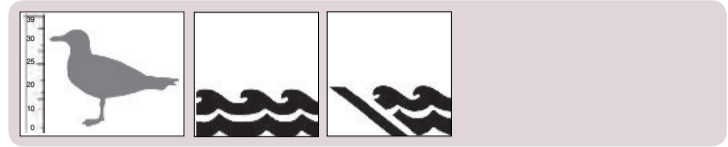
پراکنش و فراوانی: به صورت سرگردان در نواحی جنوبی دریای خزر، تنگه هرمز و سواحل مکران دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کاکایی پا سیاه *Rissa tridactyla*

Black-legged Kittiwake

ترکی: قارا آیخ گولئین، کردی: ماسیگره‌ی لاق رهش

Morphological characteristics: 38-40 cm length and 95-120 cm wing-span. A medium-sized gull, rather like Common Gull *Larus canus*, but distinguished by more compact body, shorter wings, and shorter black legs. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with grey upperparts, wholly white head, neck, breast, and underparts, and yellow bill. In flight, primaries noticeably paler than upper surface of wing, but marked with straightly-defined black tip. Non-breeding adult with dark patch on ear and grey nape. Juvenile boldly patterned above, with broad black bar on front edge of wing, large white patch on wing, black patch on mantle, and black terminal band on white tail.

Biological characteristics: A true sea-bird, seen in small numbers on coastal bays and harbours. Avoids coasts in non-breeding season, mostly on open sea and cliffs. Gregarious, associating in large flocks when food abundant. Compared with other gulls, wings stiffer and less angled, moving with fast shallow wing-beats like Terns. Mainly feeds on fish and invertebrates; also scavenges at fishing vessels on offal.

Distribution and abundance: A vagrant in Iran, recorded along Caspian Sea coast, Strait of Hormoz, and Makran coasts.

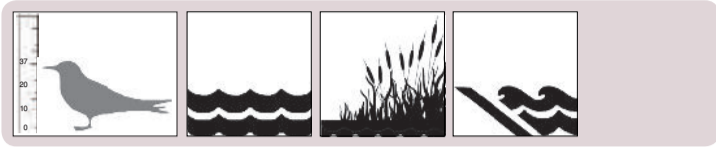
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

پرستوی دریایی نوک کلفت *Gelochelidon nilotica*

Gull-billed Tern

ترکی: بویوک دیمدیک دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوز کهی دندووک نهستور

Morphological characteristics: 35-38 cm length and 100-115 cm wing-span. A medium-sized tern greatly similar to Sandwich Tern *Sterna sandvicensis*, but distinguished by short and stout wholly black bill, shorter neck, longer black legs, shallowly forked tail, and rather broad wings. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult has black long cap, reaching to nape, grey upperparts, and white face, neck, and underparts. Primaries with dark tip, forming dark line at rear of wing in flight. Bill and legs also black. Non-breeding adult much whiter on head, with a white patch round and behind eye, and paler upperparts. Juvenile like non-breeding, but shows buff streaks on cap, dark feathers around eye, paler upperparts, and dark reddish brown legs.

Biological characteristics: Prefers estuaries, sandy coasts, brackish lagoons, rice fields, inland lakes, and deltas; avoids deep water. Usually solitary or in small flocks. Flight slow, strong, and graceful, with measured shallow beats of long wings, far less rapid and nervous than in other terns. Far more a land-bird than other terns, feeding above dry arable land and fields, hawking for large insects and small reptiles, but also commonly above shallow water, feeding on a wide range of vertebrates and invertebrates, swooping down to catch prey from ground or water surface but rarely plunge-diving. Breeding starts early to mid-May with breeding colonies located near water, close to shore or on islets and banks, along or in shallow lakes, rivers, inland marshes, sheltered sandy coasts, and estuaries. Monogamous. Nest a shallow scrape in soft sand or soil, usually lined with grass or other vegetation. Usual clutch 3, occasionally 2-5, semi-oval eggs, yellowish buff or cream in colour, mottled with dark brown or black, 49.3×35.4 mm in size. Eggs hatch after 22-23 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Fledging period 28 days, still fed by parents for another 60-90 days.

Distribution and abundance: A fairly common breeding bird, nesting in Urumiyeh basin (Azarbaijan), southeast Caspian region, southern Khuzestan, Sistan basin, and along Persian Gulf coast in Helleh Delta, Bushehr Bay, and Khouren Strait; also in small numbers in Meyghan Wetland (Markazi). A summer visitor to suitable habitats in Azarbaijan, Sistan, and southeast Caspian Sea; a fairly common winter visitor to Khuzestan, Persian Gulf coast, the Strait of Hormoz, and Baluchestan coast; a few birds winter also in Gorgan Bay area in some years. A fairly common passage migrant through the Caspian region in spring and autumn.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

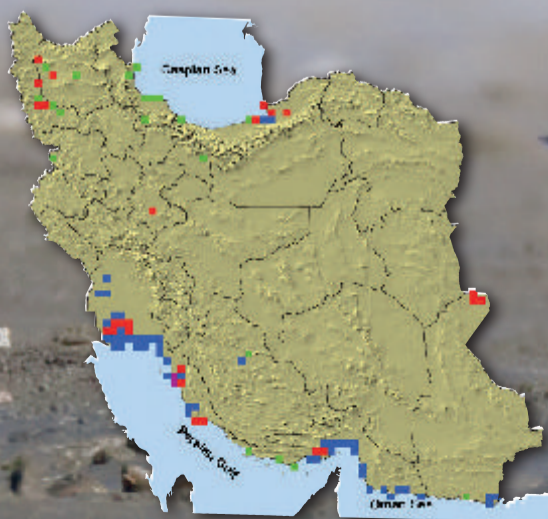

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۵ تا ۳۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۰۰ تا ۱۱۵ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه و شبیه به «پرستوی دریایی بد صدا» است اما به واسطه منقار کوتاهتر و ضخیمتر به رنگ سیاه، گردن کوتاهتر، پاهای بلندتر، شکاف کمتر دم و بالهای به نسبت پهنتر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری از پیشانی تا پس گردن سیاه، روتنه خاکستری، صورت، گردن و سایر قسمت‌های زیرتنه یکدست سفید است. نوک شاهپرهای اولیه تیره و لذا حاشیه عقبی بالها در پرواز تیره دیده می‌شود. منقار و پاها نیز سیاه هستند. در خارج از این دوره تارک سر سفید تا سفید چرک به نظر می‌رسد، لکه سفیدی در پشت چشمها دارد و روتنه رنگ‌پریده‌تر است. در پرنده نابالغ تارک سر دارای رگه‌رگه نخودی است، پرهای دور چشم تیره، روتنه رنگ پریده‌تر و پاها قهوه‌ای مایل به قرمز تیره هستند.

ویژگیهای زیستی: مصیبا، سواحل ماسه‌ای، پیکره‌های آبی شور، شالیزارها، دریاچه‌ها و دهانه رودخانه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از آبهای عمیق دوری می‌کند. معمولاً به تنهایی یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی آرام، با شکوه و قدرتمند دارد و نسبت به سایر پرستوهای دریایی پروازش با تحرک کمتری همراه است. از گستره وسیعی از مهره‌داران و بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. برای شکار حشرات درجا بال‌زنی می‌کند و با حرکات سریع رو به پایین، به گرفتن طعمه خود از سطح زمین یا آب می‌پردازد و به ندرت در آب شیرجه می‌زند. جوجه‌آوری از اواسط تا اواخر اردیبهشت آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری خود را در سواحل پیکره‌های آبی، دریاچه‌های کم‌عمق، رودخانه‌ها، مردابهای داخلی، سواحل دارای پناه، مصیبا و سواحل شنی تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق است که آن را در ماسه‌های نرم و خاک بنا می‌کند و اغلب با علفهای دریایی و گیاهان اطراف می‌پوشاند. معمولاً سه، گاهی دو تا پنج تخم نیمه بیضی، نخودی مایل به زرد یا کرم با خالهای قهوه‌ای تیره یا سیاه و به ابعاد ۳۵،۴ × ۴۹،۳ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۲۲ تا ۲۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه به نسبت وابسته به والدین هستند، در حدود ۲۸ روزگی پرواز می‌کنند ولی تا حدود ۶۰ تا ۹۰ روز پس از آن همچنان توسط والدین تغذیه می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: جوجه‌آور نسبتاً معمول حوضه دریاچه ارومیه، نواحی جنوب شرقی دریای خزر، جنوب استان خوزستان، حوضه سیستان و برخی مناطق در سواحل خلیج فارس مانند دلتای حله، خلیج بوشهر و تنگه خوران و به تعداد اندک در تالاب میقان در استان مرکزی است. همچنین به صورت تابستان‌گذران در برخی زیستگاههای مناسب در استانهای آذربایجان، سیستان و بلوچستان و نیز نواحی جنوب شرقی دریای خزر دیده می‌شود. به طور معمول در استان خوزستان، سواحل خلیج فارس، تنگه هرمز و سواحل بلوچستان و در برخی سالها به تعداد محدود در نواحی جنوب شرقی دریای خزر زمستان‌گذرانی می‌کند و به صورت مهاجر عبوری بهاره و پاییزه در ناحیه اخیر نیز دیده می‌شود.

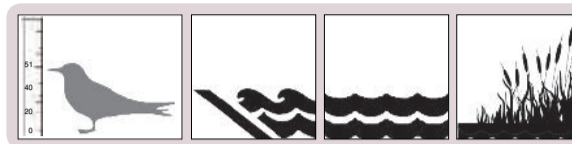
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Sterna caspia پرستوی دریایی خزر

Caspian Tern

ترکی: خزر دنیز قاراقوشی، کردی: ماسی خوزکھی خهزه‌ری

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۷ تا ۵۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۳۰ تا ۱۴۵ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی درشت‌جثه، با سر بزرگ، منقار خنجر شکل و دم تقریباً دوشاخه است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری پیشانی و تارک سر سیاه است که تا زیر چشمها امتداد می‌یابد. صورت، گردن و زیرتنه یکدست سفید و روتنه خاکستری نقره‌ای دارد. تیرگی سه تا چهار شاهپر اولیه در پرواز به خوبی مشخص است. منقار قرمز با نوک تیره دارد و پاها سیاه هستند. در خارج از این دوره، سر خاکستری با رگه‌رگه سیاه دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه بالغها در پوشش زمستانه است ولی تیرگی سر کمتر و روتنه با خالهای «۷» شکل به رنگ قهوه‌ای تیره پوشیده شده است.

ویژگیهای زیستی: جزایر دور از سواحل، حاشیه دریاچه‌های داخلی لب‌شور، پیکره‌های آبی ساحلی و رودخانه‌های بزرگ را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. معمولاً به تنهایی و در تابستان و اواخر پاییز در دسته‌های خانوادگی کوچک دیده می‌شود. پروازی شبیه به کاکاییها با بال‌زدنهای قدرتمند، آرام و عمیق در ارتفاع بالا دارد. بیشتر از ماهیها و گاهی از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. کنی جوجه‌آوری خود را در سواحل صخره‌ای و ماسه‌ای کنار دریا، سواحل دریاچه‌های داخلی و جزایر دور از ساحل تشکیل می‌دهد. گاهی نیز به صورت منفرد جوجه‌آوری می‌کند. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق و فاقد پوشش یا پوشیده شده با مواد گیاهی اطراف است که روی صخره‌های مسطح یا سواحل سنگی و ماسه‌ای ساخته می‌شود. معمولاً دو تا سه و به ندرت یک تخم نیمه بیضی، کرم رنگ پریده تا نخودی مایل به کرم با خالها و لکه‌های سیاه، قهوه‌ای، زیتونی و خاکستری رنگ پریده و به ابعاد ۴۴,۵ × ۶۴ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۲۰ تا ۲۲ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۳۰ تا ۳۵ روز به طول می‌انجامد.

پراکنش و فراوانی: به صورت نادر در حوضه دریاچه ارومیه، حوضه سیستان، جنوب استان خوزستان و برخی مناطق در طول سواحل خلیج فارس جوجه‌آوری می‌کند. همچنین زمستان‌گذران به نسبت معمول در برخی تالابهای استان خوزستان، امتداد سواحل خلیج فارس، تنگه هرمز و سواحل استان سیستان و بلوچستان است و به صورت مهاجر معمول پاییزه و به صورت مهاجر بسیار نادر بهار در نواحی جنوبی دریای خزر دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Morphological characteristics: 47-54 cm length and 130-145 cm wing-span. A large tern with big head, massive bill, and a rather shallowly forked tail. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult shows large black cap, extending well below eye; sides of head, neck, and underparts wholly white, upperparts silvery grey. In flight, 3-4 dark primaries easily noticeable. Red bill may show black tip; legs black. Large dark cap of breeding adult retained in non-breeding, but grey with mottles and streaks. Juvenile resembles adult non-breeding, but dark on head less solid and upperparts covered with varying amount of dark brown arcs.

Biological characteristics: Prefers offshore islands, fringes of large brackish inland lakes, estuaries, lagoons, and great rivers. Usually solitary but in small family groups in summer and late autumn. Flight gull-like, with powerful, slow, and deep wing-beats at high altitude. Feeds mainly on fish and occasionally invertebrates, generally plunge-diving from greater altitudes than other terns. Breeds singly or in small colonies. Monogamous. Nest a shallow scrape without lining or with few grasses and leaves from immediate surroundings, built on flat rocks or stony and sandy coasts. Usual clutch 2-3, rarely 1, semi-oval eggs, pale cream to cream-buff in colour with black, brown, olive, and pale grey spots and patches, 64 × 44.5 mm in size. Eggs hatch after 20-22 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Fledging period 30-35 days.

Distribution and abundance: A scarce and local breeding species, found in Urumiyeh basin (Azarbaijan), southern Khuzestan, Sistan basin, and several islets along Persian Gulf coast. A fairly common winter visitor to wetlands of Khuzestan, along Persian Gulf coast, Strait of Hormoz, and Baluchestan. A very scarce passage migrant in spring, more common in autumn, in the south Caspian region.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Sterna aurantia پرستوی دریایی رودخانه‌زی River Tern (Indian River Tern)

ترکی: چای دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خورکەهی چوماوان

Morphological characteristics: 38-46 cm length and 26-28 cm wing length. A medium-sized tern with slender body. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with large black forehead and cap extending down almost below eye and backwards well to nape. Upperparts dark grey and underparts white. Wings long and pointed, pale grey below, with dark-tipped primaries. Bill yellow, legs short and red in colour, light grey tail deeply forked and with white outer fringe. Outside breeding seasons, black of head turns greyish white with black streaks and tip of bill looks dark. Juvenile like non-breeding adult, but upperparts show buff-white feather-fringes and has white forehead and supercilium.

Biological characteristics: Prefers wide rivers, freshwater lakes, and reservoirs. Often solitary or in small groups, following rivers in irregular flight. Feeds by plunge-diving for fish, crustaceans, and aquatic insects.

Distribution and abundance: A vagrant in Iran, recorded once in Eymyer ab-bandan (Golestan) on 18 January 2005.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۸ تا ۴۶ سانتی‌متر و طول بالها ۲۶ تا ۲۸ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه، باریک اندام و زیبایی است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری پیشانی و تارک سر سیاه دارد که تا زیر چشمها و پس گردن امتداد می‌یابد. روتنه خاکستری تیره و زیرتنه سفید است. بالهای کشیده و نوک تیز دارد که در سطح زیر خاکستری کمرنگ و نوک شاهپرهای اولیه اندکی تیره است. منقار زرد، پاهای کوتاه و قرمز و دم دو شاخه با شکافی عمیق به رنگ خاکستری روشن دارد که پره‌های بیرونی آن سفید است. در خارج از این دوره سیاهی روی سر به رنگ سفید مایل به خاکستری گراییده و رگه‌رگه سیاهی روی آن دیده می‌شود. نوک منقار نیز تیره به نظر می‌رسد. در پرنده نابالغ حاشیه پره‌های روتنه سفید مایل به نخودی است و پیشانی و نوار ابرویی سفید رنگ دارد.

ویژگیهای زیستی: رودخانه‌های وسیع، دریاچه‌ها و مصیباها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. به تنهایی یا در دسته‌های دو تا سه تایی دیده می‌شود. دسته‌های کوچک آنها با پرواز بر فراز رودخانه‌ها، در حالی که مدام ارتفاع پرواز خود را تغییر می‌دهند، به جستجوی طعمه می‌پردازند و با شیرجه رفتن به داخل آب آن را صید می‌کنند. بیشتر از ماهیها، سخت‌پوستان و حشرات آبی تغذیه می‌کنند.

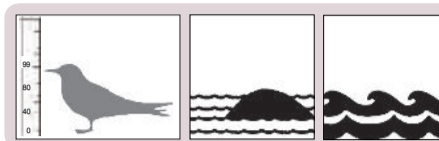
پراکنش و فراوانی: در زمستان سال ۱۳۸۴ دو فرد از این گونه به صورت سرگردان در آب‌بندان ایمر در استان گلستان دیده شد.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

پرستوی دریایی کاکلی کوچک *Sterna bengalensis*

Lesser Crested Tern

ترکی: کیچیک کاکلی دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوز کهی سهر به کلاوهی بچووک

Morphological characteristics: 35-37 cm length and 92-105 cm wingspan. A medium-sized tern, greatly similar to Sandwich Tern *S. sandvicensis* and Greater Crested Tern *S. bergii*, but distinguished from the former by rather shorter orange-yellow bill and from the latter by smaller body, lighter upperparts, and more orange bill. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with black forehead and cap, extending into ragged crest at nape, light grey upperparts and rump, white underparts, and short black legs. Non-breeding adult with white of forehead extending to forecrown and lighter upperparts and tail. Juvenile resembles that of Sandwich Tern, but bill orange-yellow, tail greyer, and dark marks on upperparts less deep black and reduced in extent.

Biological characteristics: A sea-bird, usually seen in offshore waters, preferring sandy bays, river mouths, and offshore islands. Sometimes solitary, but usually in small flocks. Flight fast and straight at altitude of several meters above water surface. Occasionally hovers, showing lighter wing-beats than Greater Crested Tern. Feeds on fish and crustaceans. Prey captured by plunge-diving or surface-feeding. Breeding starts early May to late June. Breeding colonies established on seashores and offshore islands. Monogamous. Nest a shallow scrape on open flat ground, usually unlined. Usual clutch 1, sometimes 2, semi-oval eggs, white, cream, or buff in colour, 52 x 36 mm in size. Eggs hatch after 21-30 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Fledging period 32-35 days.

Distribution and abundance: A locally common resident along the southern coasts from Bushehr to the Pakistan border. Found breeding on Khark, Nakhilu, and Sheedvar Islands; also probably breeds on several other offshore islands and sandbars. Resident in small numbers in islands of south Khuzestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۵ تا ۳۷ سانتی متر و گستردگی بالها ۹۲ تا ۱۰۵ سانتی متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه‌ای است که شباهت زیادی به «پرستوی دریایی بدصدا» و «پرستوی دریایی کاکلی بزرگ» دارد ولی به واسطه منقار زرد مایل به نارنجی و به نسبت کوتاهتر از گونه اول و به واسطه جثه کوچکتر، روتنه روشنتر و منقار پررنگتر از گونه دوم متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری پیشانی، تارک سر و پس گردن سیاه دارد و کاکل کوتاهی به همین رنگ در پس سرش به چشم می‌خورد. روتنه و دمگاه خاکستری، زیرتنه سفید و پاهای کوتاه سیاه رنگی دارد. در خارج از این دوره، سفیدی پیشانی بر روی تارک سر تا حد چشمها گسترش می‌یابد و روتنه و دم روشنتر دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به نابالغ «پرستوی دریایی بدصدا» است ولی به کمک منقار زرد مایل به نارنجی، خالهای کمتر در روتنه و دم خاکستری تر قابل تشخیص است.

ویژگیهای زیستی: دریازی است و معمولاً در آبهای دور از ساحل دیده می‌شود. همچنین خلیجهای ماسه‌ای، دهانه رودخانه‌ها و جزایر دور از ساحل را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. به تنهایی یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی سریع و مستقیم با بال‌زدنهای یکنواخت و در ارتفاع چند متری از سطح آب دارد. گاهی درجا بال‌زنی می‌کند و نسبت به «پرستوی دریایی کاکلی بزرگ» دارای پروازی سبکتر است. از ماهیها و سخت‌پوستان تغذیه می‌کند و برای صید طعمه به داخل آب شیرجه می‌زند یا آن را از سطح آب شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت تا اوایل تیر آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری خود را در سواحل دریاها و جزایر دور از سواحل تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش گودی کم‌عمق و معمولاً فاقد پوشش است. معمولاً یک و گاهی دو تخم نیمه بیضی سفید، کرم یا نخودی با خالهای سیاه یا قهوه‌ای تیره و به ابعاد ۳۶ x ۵۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۱ تا ۳۰ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تاحدی توانمند و برای تغذیه به نسبت مستقل از والدین خود هستند. پرورش جوجه‌ها ۳۲ تا ۳۵ روز به طول می‌انجامد.

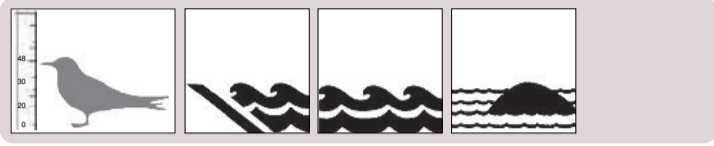
پراکنش و فراوانی: مقیم سواحل جنوبی کشور از استان بوشهر تا مرز پاکستان است و در جزیره خارک، نخیلو، شیدور و احتمالاً سایر جزایر جنوب جوجه‌آوری می‌کند، همچنین به تعداد کمتر مقیم جزایر جنوب استان خوزستان است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Sterna bergii پرستوی دریایی کاکلی Greater Crested Tern (Swift Tern)

ترکی: کاکلی دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوزکهی سهریه کلاوهی گهوره

Morphological characteristics: 46-49 cm length and 125-130 cm wing-span. A large tern, larger than Lesser Crested Tern *S. bengalensis* but distinguished by bulkier body, dark slate-grey upperparts, prominent white forehead, and heavy light yellow bill. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with black cap ending in shaggy crest at nape, slate-grey upperparts, white face, neck, and underparts, black legs, and grey rump. Tail also grey, more deeply forked than in Lesser Crested Tern. In non-breeding plumage, white of forehead extends to middle of crown, and upperparts seem lighter in colour. Juvenile like non-breeding adult, but cap and foreneck brownish white streaked black; nape and buff-grey upperparts striped and spotted dark brown.

Biological characteristics: Mostly seen on coasts and seas, favouring islands, beaches, coastal rocks, estuaries, sandy bays, deltas, and coral reefs. Flight fast and powerful with deep and slow wing-beats. Often feeds on fish by diving from high altitude into water. Breeding starts early June. Breeding colonies established on offshore islands and reefs. Monogamous. Nest a shallow unlined scrape, on open ground or surrounded by shells. Usual clutch 1, sometimes 2, semi-oval eggs, olive-yellow to pink, buff, or cream in colour with black, brown, chestnut, and pale grey lines and spots, 63.8 × 44.2 mm in size. Eggs hatch after 25-30 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Able to fly at about 38-40 days, follow parents to feeding sites until 47 days, and depend on parents for food for another 120 days.

Distribution and abundance: A common resident along the southern coasts, breeding in Nakhilu, Sheedvar, and Khark Islands; probably also on several other offshore islands, stacks, and sandbars in the south.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۶ تا ۴۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۲۵ تا ۱۳۰ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی بزرگ‌جثه‌ای است و شباهت زیادی به «پرستوی دریایی کاکلی کوچک» دارد ولی به واسطه جثه بزرگتر، روتنه خاکستری دودی، سفیدی بیشتر در پیشانی و منقار زرد مومی رنگ از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر سیاه و کاکل آویخته‌ای به همین رنگ در پس گردن دارد. روتنه خاکستری دودی، پیشانی، صورت، گردن و زیرتنه سفید و پاها سیاه رنگ هستند. دمگاه خاکستری و دمی دوشاخه به همین رنگ دارد که شکاف آن نسبت به «پرستوی دریایی کاکلی کوچک»، عمیقتر است. در پوشش زمستانه، سفیدی پیشانی تا وسط تارک سر امتداد می‌یابد و روتنه روشنتر به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ با جلو پیشانی و تارک سر سفید مایل به قهوه‌ای همراه با رگه‌گه سیاه به ویژه در پس سر و روتنه خاکستری نخودی با خط و خالهای قهوه‌ای تیره قابل تفکیک است.

ویژگیهای زیستی: در سواحل و دریاها دیده می‌شود و جزایر دور و نزدیک سواحل، پیکره‌های آبی، مصیبه، خلیج‌های ماسه‌ای، دهانه رودخانه‌ها و صخره‌های مرجانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پروازی قدرتمند و سریع با بال‌زدنهای عمیق و آرام دارد. اغلب از ماهیها تغذیه می‌کند و برای گرفتن آن از ارتفاع به نسبت زیاد به داخل آب شیرجه می‌زند. جوجه‌آوری از اواسط خرداد آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری در سواحل دریاها و اغلب جزایر دور از سواحل تشکیل می‌شود. تک همسر است و آشنانه‌اش گودی عمق و فاقد پوشش یا پوشیده شده با تکه‌های صدف است. معمولاً یک و گاهی دو تخم نیمه بیضی، صاف، زرد مایل به زیتونی تا صورتی، نخودی یا گرم، با خطوط و خالهای سیاه، قهوه‌ای، بلوطی و خاکستری کمرنگ و به ابعاد ۴۴٫۲ × ۶۳٫۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۵ تا ۳۰ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. در حدود ۳۸ تا ۴۰ روزگی پرواز می‌کنند، در حدود ۴۷ روزگی والدین را تا مکانهای تغذیه تعقیب می‌کنند ولی همچنان تا حدود ۱۲۰ روز بعد برای تغذیه وابسته به والدین هستند.

پراکنش و فراوانی: مقیم سواحل جنوب کشور است و در جزیره خارک، نخیلو، شیدور و احتمالاً سایر جزایر جنوب جوجه‌آوری می‌کند.

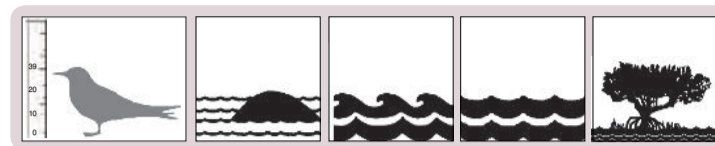
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

پرستوی دریایی بدصدا *Sterna sandvicensis*

Sandwich Tern

ترکی: چغران دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوزکهی دهنگ بوژ

Morphological characteristics: 36-41 cm length and 95-105 cm wingspan. A large Tern, greatly similar to Greater Crested Tern *S. bergii* and Lesser Crested Tern *S. bengalensis*, differing only by black bill with small yellow tip and shorter legs. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult distinguished by fully black cap and short ragged crest on nape, erected when alarmed. Upperparts pale grey and underparts, tail, and rump white. Tips of primaries dark, easily noticeable in flight. Non-breeding adult with white forehead and forecrown and black streaky bar behind eye extending across nape. Juvenile with dark cap and considerably smaller bill than adult, initially lacking yellow tip; also, upperparts sandy buff with black-brown U-marks, looking scaly.

Biological characteristics: A true sea-bird. Often prefers sandy or rocky islands, sandy coasts and bays, extensive deltas, and muddy banks of creeks within mudflats or mangrove forest. Flight not agile, with regular wing-beats, patrolling 5-10 m above water surface when fishing, rapidly swooping and plunge-diving when prey observed. Breeding starts late April to mid-May. Breeding colonies established on offshore islands and banks along sandy coasts. Monogamous. Nest a shallow scrape, usually without lining, often sheltered by tufts of low grass. Usual clutch 2, occasionally 1 and rarely 3, semi-oval eggs, creamy white to light yellow in colour with black, dark brown, and grey lines and spots, 51.5 x 26 mm in size. Eggs hatch after 21-29 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Fledging period 28-30 days, still fed by parents for another 28-32 days.

Distribution and abundance: A fairly common winter visitor to the south coast from Bushehr to the Pakistan border. Small numbers on non-breeders recorded in summer at several localities along Persian Gulf islands. A very common passage migrant in spring and autumn in the south Caspian region, with small numbers remaining throughout winter especially at Miankaleh Peninsula (Mazandaran).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۶ تا ۴۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۹۵ تا ۱۰۵ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی بزرگ‌جثه و تا حدی شبیه به «پرستوی دریایی کاکلی بزرگ» و «پرستوی دریایی کاکلی کوچک» است ولی به واسطه منقار سیاه با نوک زرد و پاهای کوتاهتر از آنها متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری به واسطه پیشانی و تارک سر سیاه قابل تشخیص است. هنگام اضطراب پره‌های پس سرش برافراشته می‌شود و کاکل کوچکی ایجاد می‌کند. روتنه خاکستری کم‌رنگ و زیرتنه، دم و دمگاه سفید دارد. انتهای شاهپره‌های اولیه تیره و در پرواز به خوبی مشخص است. در خارج از این دوره پیشانی و نیمه ابتدایی تارک سر به رنگ سفید و رگه‌رگه سیاهی در نیمه عقبی آن دیده می‌شود. در پرنده نابالغ تارک سر تیره و منقار به حد قابل توجهی کوچکتر از بالغها و در انتها فاقد لکه زرد است. روتنه شنی نخودی همراه با لکه‌ها و خاله‌های قهوه‌ای تیره با ظاهری فلس دار دارد.

ویژگیهای زیستی: پرنده‌ای دریازی است و جزایر ماسه‌ای یا صخره‌ای نزدیک به ساحل، سواحل شنی و ماسه‌ای، دلتاهای وسیع، زمینهای گلی حاشیه مانگروها و خلیج‌های ساحلی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پروازی نه چندان چابک با بال‌زدنهای یکنواخت و در فاصله چند متری از سطح آب دارد. برای صید ماهی از ارتفاع پنج تا ۱۰ متری به درون آب شیرجه می‌رود. جوجه‌آوری از اوایل تا اواخر اردیبهشت آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری در جزایر و سواحل ماسه‌ای دور از ساحل، جزایر صخره‌ای کم‌ارتفاع یا پیکره‌های آبی نزدیک دریا تشکیل می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش گودی کم‌عمق و معمولاً فاقد پوشش یا پوشیده شده با اندک مواد محیط اطراف است. معمولاً دو، گاهی یک و به ندرت سه تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، سفید مایل به کرم تا زرد کم‌رنگ، با خط و خاله‌های سیاه، قهوه‌ای تیره و خاکستری و به ابعاد ۲۶ × ۵۱٫۵ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً ۲۱ تا ۲۹ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند، در حدود ۲۸ تا ۳۲ روزگی پرواز می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن در کنار والدین باقی می‌مانند.

پراکنش و فراوانی: در طول سواحل جنوب کشور از استان بوشهر تا مرز پاکستان زمستان‌گذرانی می‌کند. تعداد کمی افراد غیر جوجه‌آور تابستانها در برخی جزایر خلیج فارس باقی می‌مانند. همچنین به صورت مهاجر عبوری بسیار معمول بهاره و پاییزه در نواحی جنوبی دریای خزر دیده می‌شود و تعداد کمی از آنها زمستانها در این منطقه به ویژه در میانکاله باقی می‌مانند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

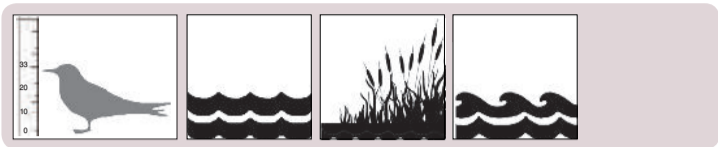

پرستوی دریایی معمولی

Sterna hirundo

Common Tern

ترکی: دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوزکه، سیستانی: جینگ

Morphological characteristics: 31-35 cm length and 77-98 cm wing-span. A medium-sized tern with slender body and long wings. Greatly similar to White-cheeked Tern *S. repressa*, but distinguished by bulkier body, lighter upperparts, broader wings, and rather shorter bill. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with black forehead, cap, and nape, light grey upperparts with contrasting white rump, cheeks, and neck, and pale grey belly. Under wing-coverts white, wing tips look dark in flight due to some dark-tipped primaries, tail long and deeply forked, grey-white in colour; rump white. Bill long and rather curved, red with black tip; legs light red. Non-breeding adult with white forehead, black bill, and dark bar across lesser upper wing-coverts. Juvenile like non-breeding, but shows gingery brown forehead and upperparts, marked with brown patches, dark frontal margins to wings, orange-based bill, and orange legs.

Biological characteristics: Prefers sea coasts, lakes, wetlands, slow-flowing rivers, and estuaries. Flight powerful with irregular wing-beats. Feeds on fish and sometimes on crustaceans. Fish caught largely by plunge-diving from the air; often preceded by hovering. Breeding starts late May. Breeding colonies established on rocky or sandy coasts, sandy dams, saline wetlands, and marshlands with low vegetation. Monogamous. Nest a scrape without lining or lined with plant material and feathers. Usual clutch 2-3, rarely 4, semi-oval eggs, cream to buff in colour tinged with yellow, green, blue, or olive with dark brown to black and occasionally grey lines and spots, 41.3 x 30.5 mm in size. Eggs hatch after 20-23 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Fledging period about 22-28 days, still fed by parents for a longer time.

Distribution and abundance: A fairly common summer visitor, breeding at wetlands in Azarbaijan, Chaharmahal-Bakhtiari, the south Caspian region, Khuzestan, central Fars, and Sistan-Baluchestan, possibly also on Persian Gulf coast. Small numbers winter in southern Caspian region (especially Miankaleh Peninsula) and Khuzestan. Occasionally recorded on passage on other inland wetlands.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۱ تا ۳۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۷۷ تا ۹۸ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه و باریک اندامی با بالهای کشیده است و شباهت بسیار زیادی به «پرستوی دریایی گونه‌سفید (پرستوی دریایی تیره)» دارد ولی به واسطه جثه بزرگتر، روتنه روشنتر، بالهای پهنتر و منقار کوتاهتر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ بالغ در دورۀ جوجه‌آوری پیشانی، تارک سر و پس سر سیاه، روتنه خاکستری روشن، گونه‌ها و گردن سفید و مابقی زیرتنه خاکستری رنگ‌پریده است. سطح زیر بالها سفید و در پرواز نوک بالها به واسطه تیرگی چند شاهپیر اولیه، تیره به نظر می‌رسد. دم دوشاخه با شکاف عمیق و به رنگ سفید مایل به خاکستری و دمگاه سفید است. منقاری دراز و اندکی خمیده به رنگ قرمز با نوک تیره و پاهای قرمز روشن دارد. در خارج از این دوره پیشانی سفید و منقار سیاه دیده می‌شود و حاشیۀ جلویی بالها به تیرگی می‌گراید. در پرندۀ نابالغ پیشانی و روتنه قهوه‌ای زنجبیلی همراه با لکه‌های قهوه‌ای، حاشیۀ جلویی بالها تیره، قاعدۀ منقار و پاها نارنجی دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: سواحل دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌های دارای جریان آرام و مصبها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پروازی قدرتمند با بال‌زدنهای نامنظم دارد. هنگام وزش بادهای مخالف و قوی ابتدا اوج گرفته و سپس به سرعت به سمت پایین پرواز می‌کند و قادر است سریع و نزدیک به امواج پرواز کند. اغلب با درجابال‌زنی و سپس شیرجه رفتن به داخل آب به صید ماهیها می‌پردازد. از سخت‌پوستان نیز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل خرداد آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری خود را در سواحل ماسه‌ای و صخره‌ای، سدهای شنی و تالابهای نمکی تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای فاقد پوشش یا پوشیده شده با مواد گیاهی و پر است. معمولاً دو تا سه و به ندرت چهار تخم نیمه بیضی، صاف، کرم تا نخودی با ته رنگ زرد، سبز، آبی یا زیتونی، با خط و خالهای قهوه‌ای تیره تا سیاه و گاهی خاکستری و به ابعاد ۳۰،۵ × ۴۱،۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۰ تا ۲۳ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۲۲ تا ۲۸ روزگی پرواز می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: در برخی تالابهای استانهای آذربایجان، چهار محال و بختیاری، خوزستان، فارس و سیستان و بلوچستان همچنین نواحی جنوبی دریای خزر و احتمالاً سواحل خلیج فارس جوجه‌آوری می‌کند. تعداد کمی نیز زمستانها در میانکاله و استان خوزستان باقی می‌مانند. همچنین به ندرت در زمان مهاجرت در سایر تالابهای داخلی دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

پرستوی دریایی کوچک *Sterna albifrons*

Little Tern

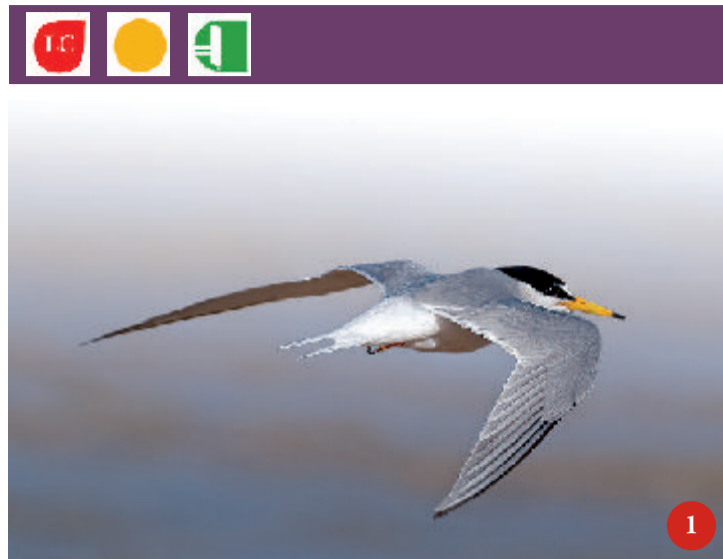
ترکی: کیچیک دنیز قاراقوشی، کردی: ماسی خوژکه‌ی قه‌شانی زهره، سیستانی: جینگ

Morphological characteristics: 22-24 cm length and 48-55 cm wingspan. A small tern with long and narrow wings, closely similar to Saunders's Little Tern *S. saundersi*, but distinguished by slightly bulkier body, greyer upperparts, and orange-yellow legs. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult easily recognized by white forehead extending in sharp point to above eye, black eye-stripe, cap, and nape, and blue-grey upperparts. Wing tips look dark in flight due to dark 2-3 primaries. Bill yellow, sometimes with small black tip. Tail white and shallowly forked. Non-breeding adult as breeding, but forehead and forecrown white, rear part grey which gradually turns black on nape, bill black, and legs dull yellow. Juvenile resembles non-breeding adult, but smaller and with sandy-grey upperparts with dark scaly pattern.

Biological characteristics: Prefers sandy coasts of seas, rivers, lakes, islands, harbours, and coastal waters. Flight light and active with fast wingbeats. Often hovers for a long time near water surface. Preys by plunge-diving. Feeds on small fishes and invertebrates, especially insects and crustaceans. Breeding starts late April. Breeding colonies established on sandy coasts, river banks, and islets. Monogamous. Nest a shallow scrape without lining or lined with plant material, bordered by small pebbles and shells. Usual clutch 2-3 semi-oval eggs, very pale cream to buff in colour with black, dark brown, or light grey lines and spots, 32.1 x 23.5 mm in size. Eggs hatch after 19-22 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Fledging period about 15-20 days, still fed by parents for a longer time.

Distribution and abundance: A fairly common summer visitor, breeding in wetlands and along rivers in Azarbaijan, southeast Caspian region, Khuzestan, Sistan-Baluchestan, central Fars, and Persian Gulf coast. Also occasionally recorded on passage in other inland wetlands.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

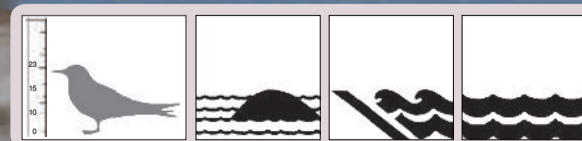

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۲ تا ۲۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۸ تا ۵۵ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی کوچک‌جثه‌ای با بالهای کشیده و باریک است که شباهت بسیار زیادی به «پرستوی دریایی ساندرز» دارد ولی به کمک جثه بزرگتر، روتنه خاکستری‌تر و پاهای روشنتر از آن تفکیک می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری به واسطه پیشانی سفید، نوار چشمی، تارک سر و پس سر سیاه و روتنه خاکستری مایل به آبی مشخص است. در پرواز نوک بالها به واسطه تیرگی دو تا سه شاهپر اولیه تیره به نظر می‌رسد. منقار زرد رنگ با نوک سیاه، دم سفید و دوشاخه با شکاف کم عمق و پاها زرد مایل به نارنجی هستند. در خارج از این دوره، پیشانی و بخش جلویی تارک سر سفید و بخش عقبی آن خاکستری است که به تدریج تا ناحیه پس گردن به سیاهی می‌گراید. همچنین منقار سیاه و پاها زرد مات به نظر می‌رسند. پرنده نابالغ شبیه بالغها در پوشش زمستانه است ولی جثه کوچکتر و روتنه خاکستری شنی همراه با خط و خالهای تیره دارد که ظاهری فلس‌دار ایجاد می‌کند.

ویژگیهای زیستی: سواحل شنی و ماسه‌ای دریاها، رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، جزایر نزدیک سواحل، لنگرگاهها و پیکره‌های آبی ساحلی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پروازی سبک با بال‌زدنهای سریع دارد. نزدیک سطح آب و اغلب به مدت طولانی در جابال‌زنی می‌کند و سپس برای صید طعمه به داخل آب شیرجه می‌زند. از ماهیهای کوچک و بی‌مه‌رها به ویژه حشرات و سخت‌پوستان تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری را در سواحل شنی و ماسه‌ای تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق و فاقد پوشش یا پوشیده شده با مواد گیاهی، سنگریزه یا صدف است. معمولاً دو تا سه تخم نیمه بیضی، صاف، زیتونی، کرم یا نخودی بسیار کمرنگ، با خط و خالهای سیاه، قهوه‌ای تیره یا خاکستری کمرنگ و به ابعاد ۲۳.۵ x ۳۲.۱ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۹ تا ۲۲ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۵ تا ۲۰ روزگی پرواز می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: در تالابهای استانهای آذربایجان، خوزستان، سیستان و بلوچستان، فارس، نواحی جنوب شرقی دریای خزر و سواحل خلیج فارس جوجه‌آوری می‌کند. گاهی در زمان مهاجرت در سایر تالابهای داخلی کشور نیز دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Sterna saundersi پرستوی دریایی ساندرز Saunders's Tern (Saunders's Little Tern)

ترکی: ساندرز دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوز کهی ساندرز

Morphological characteristics: 22-24 cm length and 46-52 cm wing-span. A small tern, closely similar to Little Tern *S. albifrons*, distinguished by smaller size, paler upperparts, darker wing tips, and black-brown legs. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with light grey upperparts and white forehead-patch square-cut at rear, without extension towards eye. Dark terminal one third of 3rd primary and main part of 4th primary give a considerable dark look to wing tips in flight. Rump tinged light grey and bill yellow with black tip. In winter plumage, white colour of head expands and only nape remains wholly black. Legs look paler. Hardly distinguished from Little Tern in winter plumage, especially where two species are sympatric (e.g. Persian Gulf). Juvenile distinguished by dark grey upperparts with dark spots, dark bill, and greyish yellow legs.

Biological characteristics: A sea-bird, preferring shallow salt water along coasts and in harbours and estuaries. Often feeds on small fish, crustaceans, mollusks, and insects. Breeds solitarily or in small colonies of up to 30 pairs. Nest a shallow scrape built on beaches or low dunes, often just above line of high tide. No more data available on breeding.

Distribution and abundance: A locally fairly common breeder along the south coast from Bushehr to the Pakistan border, found breeding on islands in Bushehr Bay, in Morghu, Ummal Karam, and Nakhilu islands, the Khouran Strait, on Larak and Hormoz islands, and at the mouth of Sarbaz River in southeast Baluchestan. Small numbers winter in the southeast, Hormozgan and Bushehr.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۲ تا ۲۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۶ تا ۵۲ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی کوچک‌جثه با شباهت بسیار زیاد به «پرستوی دریایی کوچک» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، روتنه کمرنگتر، تیرگی بیشتر در نوک بالها و پاهای قهوه‌ای مایل به سیاه، از آن مشخص می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری روتنه خاکستری روشن دارد. تارک سر و پس سر سیاه و سفیدی پیشانی به چشمها نمی‌رسد. یک سوم انتهایی شاهپر اولیه سوم و قسمت عمده شاهپر چهارم تیره است که در پرواز تیرگی قابل توجهی به نوک بالها می‌دهد. دمگاه خاکستری و منقار زرد با نوک سیاه دارد. در پروبال زمستانه، سفیدی جلوی سر گسترش می‌یابد، پس سر کاملاً سیاه دیده می‌شود و پاها نیز رنگ پریده‌تر هستند. در این زمان تفکیک آن از «پرستوی دریایی کوچک» بسیار دشوار است به ویژه در مناطقی که دو گونه همبوم هستند (نظیر خلیج فارس). پرنده نابالغ با روتنه خاکستری تیره همراه با خالهای تیره، منقار تیره و پاهای زرد خاکستری قابل تشخیص است.

ویژگیهای زیستی: دریازی است و آبهای کم‌عمق نزدیک سواحل، لنگرگاهها و مصبها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. اغلب از ماهیها همچنین از سخت‌پوستان، نرم‌تنان و حشرات تغذیه می‌کند. به صورت جفتهای منزوی یا در کلنیهای پراکنده کوچک تا ۳۰ جفت جوجه‌آوری می‌کند. آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق است که روی ماسه‌ها و شنهای ساحلی در بالاتر از حد مد دریا ساخته می‌شود. اطلاعات بیشتری در خصوص جوجه‌آوری این پرنده در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران به نسبت معمول سواحل جنوب از استان بوشهر تا مرز پاکستان است و در جزایر موجود در سواحل استان بوشهر شامل مورگو، ام‌الکرم و نخیلو، تنگه خوران، جزایر لارک و هرمز و دهانه رودخانه سرباز در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان جوجه‌آوری می‌کند. تعداد کمی نیز در نواحی جنوب شرقی کشور همچنین استانهای هرمزگان و بوشهر زمستان‌گذرانی می‌کنند.

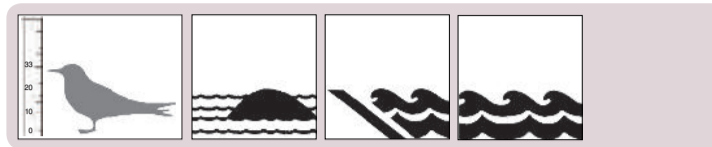
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

پرستوی دریایی تیره *Sterna repressa*

White-cheeked Tern

ترکی: بز دنیز قار نقوشی، کردی: ماسی خوزکه

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۲ تا ۳۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۷۵ تا ۸۳ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه با شباهت بسیار زیاد به «پرستوی دریایی معمولی» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، بالهای باریکتر، منقار بلندتر و روتنه تیره‌تر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری پیشانی، تارک سر و پس سر سیاه دارد که در تضاد با سفیدی گونه‌ها به خوبی قابل تشخیص است. روتنه خاکستری دودی، زیرتنه خاکستری و سطح زیر بالها سفید مایل به خاکستری همراه با نوار خاکستری رنگی در حاشیه عقبی بالها است. پاها قرمز و منقاری به همین رنگ با نوک تیره دارد. در خارج از این دوره، پیشانی و زیرتنه سفید و منقار سیاه دیده می‌شود. در پرنده نابالغ پیشانی و روتنه قهوه‌ای روشن همراه با لکه‌های تیره، پاها قهوه‌ای مایل به زرد و منقار تیره است.

ویژگیهای زیستی: سواحل دریاها، خلیج‌های ساحلی و صخره‌های مرجانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. رفتاری شبیه به سایر پرستوهای دریایی دارد. برای صید ماهیهای کوچک و بی‌مهره‌ها از ارتفاع حدود سه متری به سطح آب شیرجه می‌رود ولی هرگز به درون آب غوص نمی‌کند. جوجه‌آوری از اواخر خرداد تا اواسط تیر آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری خود را در بخش‌های سنگی یا ماسه‌های سواحل یا جزایر همچنین اراضی باز با پوشش گیاهی پراکنده و تنک تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق و فاقد پوشش یا پوشیده شده با بقایای گیاهی یا سنگریزه است. معمولاً دو، گاهی سه و به ندرت یک تخم نیمه بیضی، صاف، نخودی کمرنگ یا نخودی مایل به زرد، با خطوط، خالها و لکه‌های قهوه‌ای، قهوه‌ای تیره تا مایل به سیاه با سایه کمرنگ خاکستری یا ارغوانی و به ابعاد 28.9×40.3 میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۵ تا ۳۰ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۳۰ روزگی پرواز می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به صورت فراوان در خلیج فارس تابستان‌گذرانی و در جزایر خارکو، مورگو، ام‌الکرم، نخیلو، شیدور، لارک و خلیج بوشهر جوجه‌آوری می‌کند. همچنین به تعداد کم و به صورت مهاجر عبوری در سواحل بلوچستان دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Morphological characteristics: 32-34 cm length and 75-83 cm wingspan. A medium-sized tern, greatly similar to Common Tern *S. hirundo*, but distinguished by rather smaller body, narrower wings, slightly longer bill, and darker upperparts. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with full black forehead, cap, and nape, contrasting sharply with white band on cheeks. Upperparts dark grey, underparts grey up to throat and neck, and under wing-coverts greyish white with grey bar at rear edge of wings. Also, shows red legs and red bill with long dark tip. Non-breeding adult with white forehead and underparts and black bill. Juvenile like non-breeding, but forehead and upperparts light brown with dark marks, and legs yellowish brown.

Biological characteristics: Prefers sea coasts, coastal bays, and coral reefs, feeding in surf or far offshore. Behaviour similar to Common Tern. Feeds on small fish and invertebrates by surface-diving from 3 m altitude, but plunge-diving not observed. Breeding starts mid-June to early July. Breeding colonies established on rocky or sandy parts of coasts or open plateaus on islands with sparse vegetation. Monogamous. Nest a shallow scrape, unlined or lined with some plant material or pebbles. Usual clutch 2, sometimes 3 and rarely 1, semi-oval eggs, pale buff or occasionally yellowish buff in colour with dark brown to blackish or pale grey lines and spots, 40.3×28.9 mm in size. Eggs hatch after 25-30 days. Chicks, precocial and semi-nidifugous, able to fly after 30 days, still fed by parents for a longer time.

Distribution and abundance: A locally abundant summer visitor to Persian Gulf, breeding on Kharku Island, islands in Bushehr Bay, Morghu, Ummal Karam, and Nakhilu in Bushehr and on Sheedvar Island and Larak. Recorded in small numbers on passage on coast of Baluchestan.

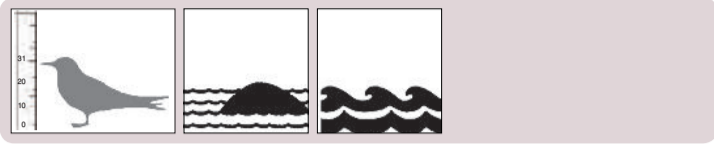
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

پرستوی دریایی پشت دودی *Sterna anaethetus*

Bridled Tern

ترکی: بز کورگ دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خورکاهی قهشانی دندووک رهش

Morphological characteristics: 30-32 cm length and 77-81 cm wing-span. A medium-sized tern greatly similar to Sooty Tern *S. fuscata* but distinguished by smaller body and paler plumage. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult with grey-brown upperparts and white underparts tinged grey on breast and belly. Cap, nape, and eye-stripe black; forehead and upper eye-stripe white. Wings long and narrow, leading edge of wing and underwing white, latter scarcely contrasting with grey tips of flight-feathers. Tail deeply forked, dark grey with white outer margins. Bill and legs black. Non-breeding adult shows dull brown cap, white forehead streaked dark, and paler upperparts due to occurrence of white feather-tips. Juvenile resembles adult non-breeding, but with less distinct head pattern, tail with no white margin, grey-brown upperparts show narrow black scaling, and pale buff to white feather-tips.

Biological characteristics: A true sea-bird, generally occurs far offshore. Compared with other terns, flight most buoyant and graceful with noticeably elastic and exaggerated wing-beats accompanied by marked lift of body; capable of soaring slowly and accelerating suddenly. Feeds chiefly by hovering for a while and surface-diving, mainly on small fishes and planktonic invertebrates such as crustaceans and mollusks. Breeding starts mid- to late June. Colonies established on coral reefs and sandy islets with sparse vegetation of bushes. Monogamous. Nest a shallow scrape with no lining apart from occasional leaves, usually built under bushes, among rocks, and sometimes in open areas. Usual clutch 1 semi-oval egg, buff or creamy white in colour spotted with black-brown or reddish brown, 44.2×31.2 mm in size. Egg hatches after 28-30 days. Chick precocial and nidifugous. Fledging period 55-63 days. Independent in 35 days.

Distribution and abundance: A locally abundant summer visitor to Persian Gulf, found breeding on Kharku, Morghu, Ummol Karam, Nakhilu, Sheedvar, and Larak islands (Bushehr and Hormozgan). Also recorded in small numbers on passage on the coast of eastern Hormozgan, Chabahar, and southeast Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۰ تا ۳۲ سانتی متر و گستردگی بالها ۷۷ تا ۸۱ سانتی متر است. پرستوی دریایی متوسط جثه و بسیار شبیه به «پرستوی دریایی دودی» است ولی به واسطه جثه کوچکتر و بدن کم رنگتر از آن متمایز می شود. نر و ماده هم شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه آوری روتنه قهوه ای مایل به خاکستری و زیر تنه سفید با ته رنگ خاکستری در ناحیه سینه و شکم دارد. تارک سر، پس گردن و نوار چشمی سیاه و پیشانی و نوار بالای چشمی سفید است. بالها بلند و باریک، پوششهای زیر بالها سفید و در پرواز در تضاد آشکاری با رنگ خاکستری شاهپره های اولیه و ثانویه به نظر می آید. دم دوشاخه با شکاف عمیق و به رنگ خاکستری پر رنگ و پره های کناری دم سفید دیده می شود. منقار و پاها نیز سیاه هستند. در خارج از این دوره، روتنه به واسطه حاشیه سفید پره های پشت کم رنگتر به نظر می رسد. همچنین خطوطی در زمینه سفید رنگ پیشانی ظاهر می شود و تارک سر به رنگ قهوه ای مات می گراید. طرح رنگ آمیزی بدن در پرنده نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد ولی الگوی سر نامشخصتر و دم فاقد حاشیه سفید است و روتنه به واسطه حاشیه نخودی رنگ پرها، الگویی فلس دار نشان می دهد.

ویژگیهای زیستی: دریازی است و بیشتر در آبهای دور از ساحل دیده می شود. نسبت به سایر پرستوهای دریایی پروازی روانتر و با شکوهتر همراه با بال زدنهای آرام و سبک دارد، به آرامی بال باز روی می کند و ناگهان به آن سرعت می بخشد. برای تغذیه مدتی درجا بال زنی می کند و ناگهان به سطح آب شیرجه می رود تا ماهیهای کوچک و بی مهره های ریز نظیر نرم تنان و سخت پوستان را صید کند. جوجه آوری از اواخر خرداد تا اوایل تیر آغاز می شود و کلنی جوجه آوری خود را در جزایر مرجانی یا جزایر ماسه ای کوچک با پوشش درختچه ای پراکنده تشکیل می دهد. تک همسر است و آشیانه اش حفره ای کم عمق فاقد پوشش یا با پوشش اندکی از برگ و سنگ است که معمولاً در پناه بوته ها، صخره ها و گاهی در مناطق باز ساخته می شود. فقط یک تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، سفید مایل به کرم با ته رنگ نخودی یا صورتی، با خالهای قهوه ای مایل به سیاه یا قهوه ای مایل به قرمز و به ابعاد ۳۱،۲ × ۴۴،۲ میلی متر می گذارد. تفریح تخمها ۲۸ تا ۳۰ روز طول می کشد. جوجه ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند، پرورش جوجه ها ۵۵ تا ۶۳ روز به طول می انجامد ولی همچنان تا حدود ۳۵ روز پس از آن در کنار والدین باقی می ماند.

پراکنش و فراوانی: به تعداد فراوان در خلیج فارس تابستان گذرانی و در جزایر خارکو، مورگو، امالکرم، نخیلو، شیدور و لارک جوجه آوری می کند. همچنین به تعداد کم در زمان مهاجرت در سواحل شرقی استان هرمزگان، چابهار و جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان دیده می شود. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۳ تا ۳۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۸۲ تا ۹۴ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه‌ای با بدن سیاه و سفید، بالهای کشیده و باریک و دم بلند و دوشاخه است که شباهت زیادی به «پرستوی دریایی پشت دودی» دارد ولی به واسطه جثه بزرگتر، سر و منقار به نسبت بزرگتر، بالهای پهنتر و روتنه تیره‌تر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر، پس گردن و نوار چشمی سیاه و پیشانی و نوار بالای چشمی سفید دارد. روتنه سیاه مایل به قهوه‌ای و زیرتنه سفید است. سطح زیر شاهپره‌های پرواز خاکستری تیره است که در تضاد با سفیدی پوشپره‌های زیر بالها و زیرتنه به خوبی قابل تشخیص است. منقار و پاها نیز سیاه هستند. در خارج از این دوره، تغییر چندانی نمی‌کند و فقط حاشیه پره‌های روتنه به سفیدی می‌گراید. در پرنده نابالغ سر، سینه و گلو قهوه‌ای تیره و روتنه قهوه‌ای دودی با نوارهای سفید دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: دریازی است و از سواحل و دریاها کمی عمق پرهیز می‌کند و فقط در دوره جوجه‌آوری به خشکیها نزدیک می‌شود. پروازی مستقیم دارد، اغلب در حال پرواز دیده می‌شود و قادر است تا مدت‌های طولانی بدون نیاز به استراحت پرواز کند. بیشتر شبها به تغذیه می‌پردازد و با انجام حرکات آکروباتیک و شیرجه رفتن به سطح آب به صید ماهیهای کوچک و سخت‌پوستان می‌پردازد. گاهی نیز غوصهای کمی انجام می‌دهد.

پراکنش و فراوانی: به صورت سرگردان از دریای عمان گزارش شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Sterna fuscata Sooty Tern

ترکی: بز دنیز قاراقوشی، کردی: ماسی خوزکهی بور

Morphological characteristics: 33-36 cm length and 82-94 cm wingspan. A medium-sized tern with black-and-white plumage, long and narrow wings, and long forked tail, greatly similar to Bridled Tern *S. anaethetus*, but distinguished by bulkier body, larger head and bill, broader wings, and darker upperparts. Sexes similar with little seasonal variation. Adult with brown-black upperparts and white underparts; tail black with white outer margin, bill also black. Also, has black cap, nape, and eye-stripe, white forehead and upper eye-stripe, and black bill and legs. Underside of flight-feathers dark grey, contrasting sharply with white of under wing-coverts and underparts. Non-breeding adult with no change in general appearance except for upperparts feather margins that turn white. Juvenile completely dark brown, upperparts marked with white feather-tips.

Biological characteristics: A true sea-bird, largely avoiding shallow coastal waters and coming to land only to breed. Capable of continuous steady powerful flight over a long period without settling. Often feeds nocturnally. Capable of aerobatics, swooping down or backwards to sea-surface to prey, but rarely plunge-diving. Feeds on small fish and crustaceans.

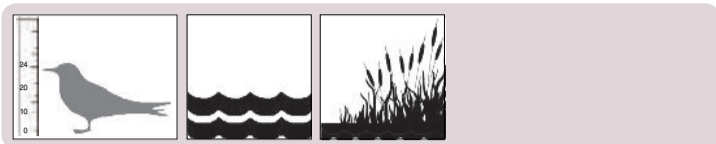
Distribution and abundance: The species has been reported as vagrant in Oman Sea.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected bird species.

پرستوی دریایی گونه سفید *Chlidonias hybrida* Whiskered Tern

ترکی: قاشقا دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خوز که ی گوناسپی

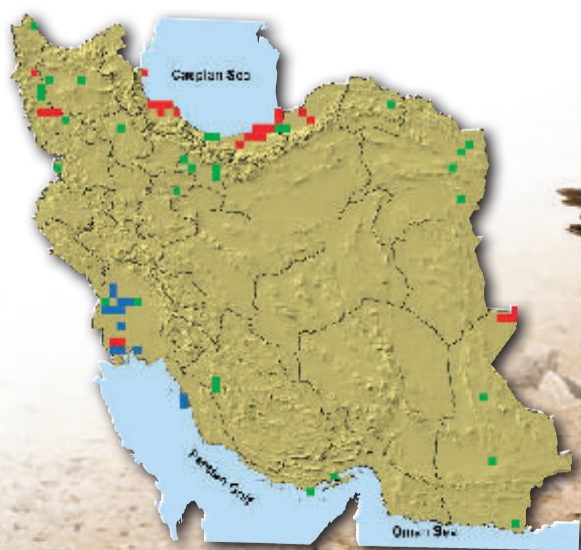

Morphological characteristics: 23-25 cm length and 74-78 cm wing-span. A small tern greatly similar to Common Tern *Sterna hirundo* but distinguished by smaller body, shallowly forked tail, and dark grey upperparts, underparts, rump, and tail. Sexes similar with some seasonal variation. Breeding adult distinguished by black forehead, cap, and nape which contrast greatly with white cheeks and dark grey breast and belly. In flight, wings silvery-grey, but outer primaries black. Also, has dark red bill and legs. Non-breeding adult has white forehead, grey-and-white streaked crown and nape, light grey upperparts, and white underparts and under wing-coverts. Juvenile like non-breeding adult but with ginger upperparts and dark brown or buff feather margins. Rear part of cap and nape dark and bill black.

Biological characteristics: Prefers stagnant or flowing inland waters with patches of emerging vegetation, flooded fields, and rice-paddies in summer, and on open lakes, ponds, coastal water bodies, and estuaries in winter. Flight action similar to other terns of the same size, but with more direct tract and more regular and deeper wing-beats. On migration, often found in groups along with White-winged Tern *C. leucopterus*. Dives to surface to catch fish, but feeds also on insects, larvae, and amphibians. Breeding starts late April to late May. Colonies established in shallow water of marshes and ponds between emergent vegetation. Monogamous. Nest a mass of floating vegetation, built on water surface, anchored to plants such as emergent grasses. Usual clutch 3, sometimes 2-4, oval eggs, pale blue, buff, or grey in colour with black and brown spots, 39.2x28.5 mm in size. Eggs hatch after 18-20 days. Chicks precocial and semi-nidifugous. Leave nest after 4-10 days. Cared for and fed by both parents for about 23 days, independent after 7 days.

Distribution and abundance: An abundant summer visitor to wetlands of the south Caspian region, and a common summer visitor to wetlands in Urumiyeh basin (Azarbaijan), Khuzestan, and Sistan-Baluchestan. Also, a common winter visitor to wetlands of Khuzestan. Small numbers recorded in mid-winter in Urumiyeh basin, southwest of the Caspian Sea, and Sistan basin. A widespread passage migrant, especially in northern Iran, but also recorded at several localities in the southeast.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۳ تا ۲۵

سانتی‌متر و گستردگی بالها ۷۴ تا ۷۸ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی کوچک‌جثه‌ای است و شباهت زیادی به «پرستوی دریایی معمولی» دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر، شکاف دمی کم‌عمقتر و روتنه، زیرتنه، دمگاه و دم خاکستری تیره از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری به واسطه سیاهی پیشانی، تارک سر و پس گردن که در تضاد چشمگیری با سفیدی گونه‌ها و رنگ خاکستری تیره سینه و شکم است، قابل

شناسایی است. در پرواز تیرگی انتهای شاهپرها، اولیه به خوبی نمایان است. همچنین منقار و پاهای قرمز تیره دارد. در خارج از این دوره، روتنه به خاکستری روشن می‌گراید و زیرتنه و زیر بالها سفید می‌شود. پیشانی نیز سفید و قسمت عقبی تارک سر با رگه‌رگه سیاه و سفید پوشانده می‌شود. در پرنده نابالغ روتنه زنجیلی کمرنگ، حاشیه پرها قهوه‌ای تیره و نخودی، قسمت عقبی تارک سر و پس گردن تیره و منقار سیاه است.

ویژگیهای زیستی: آبهای داخلی جاری یا ساکن، تالابهای آب شیرین با پوشش گیاهی در حاشیه، دریاچه‌های باز، آب‌بندانها، پیکره‌های آبی ساحلی و مصیبه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پروازی شبیه به دیگر پرستوهای دریایی هم جثه‌اش دارد ولی نسبت به آنها مسیر مستقیمتری را طی می‌کند و بال زندهایش عمیقتر و منظمتر است. در زمان مهاجرت، اغلب در دسته‌های مخلوط همراه با «پرستوی دریایی بال سفید» دیده می‌شود. برای صید ماهی به سطح آب شیرجه می‌رود. همچنین از حشرات و لارو آنها و دوزیستان تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت تا اواسط خرداد آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری خود را در بخشهای کم‌عمق پیکره‌های آبی و آب‌بندانهای موجود در مناطق باتلاقی تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش توده‌ای از علفهای آبی و دیگر گیاهان است که در سطح آب و متصل به گیاهانی نظیر نی ساخته می‌شود. معمولاً سه و گاهی دو تا چهار تخم بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، آبی کمرنگ، نخودی یا خاکستری با خالها و لکه‌های سیاه یا قهوه‌ای و به ابعاد ۲۸.۵ × ۳۹.۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۸ تا ۲۰ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، پس از چهار تا ۱۰ روز آشیانه را ترک می‌کنند، در حدود ۲۳ روزگی پرواز می‌کنند و پس از حدود هفت روز مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: به فراوانی در تالابهای نواحی جنوبی دریای خزر و به صورت معمول در تالابهای استانهای آذربایجان، خوزستان و سیستان و بلوچستان تابستان‌گذرانی و جوجه‌آوری می‌کند. همچنین به صورت معمول در تالابهای استان خوزستان و به تعداد کمتر و به صورت نامنظم در حوضه دریاچه ارومیه، جنوب غربی دریای خزر و حوضه سیستان زمستان‌گذرانی می‌کند. مهاجر عبوری نواحی وسیعی از کشور به ویژه در نواحی شمالی و جنوب شرقی است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۰ تا ۲۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۶۳ تا ۶۷ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه تالابزی است که شباهت زیادی به «پرستوی دریایی سیاه» دارد ولی به واسطه منقار کوچکتر، پاهای بلندتر، سیاهی پوش‌های زیر بالها و دمگاه و دم سفید بدون دو شاخه در انتها از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با سر، گردن و زیرتنه سیاه، روتنه خاکستری تیره و سفیدی روی بالها مشخص است. منقار سیاه و پاهای قرمز روشن دارد. در خارج از این دوره سیاهی بدن و زیر بالها از بین می‌رود و فقط رگه‌گه تیره‌ای در تارک سر و لکه سیاهی در پشت چشمها دیده می‌شود. روتنه و بالها نیز خاکستری رنگ پریده به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ روتنه قهوه‌ای مایل به سیاه دارد، روی بالها خاکستری نقره‌ای و تارک سر و پشت چشمها سیاه است و به واسطه دمگاه سفید و فقدان لکه‌های سیاه اطراف سینه از نابالغ «پرستوی دریایی سیاه» متمایز می‌شود.

ویژگیهای زیستی: دریاچه‌های آب شیرین، تالابهای با پوشش گیاهی گسترده در حاشیه، سواحل پیکره‌های آبی، مانگروها، رودخانه‌ها، دشتهای سیلابی و مصبها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی است و زمان مهاجرت در دسته‌های بزرگی دیده می‌شود. پروازی شبیه به «پرستوی دریایی سیاه» دارد ولی نسبت به آن آرامتر بال می‌زند. بیشتر از بی‌مهره‌ها و گاهی ماهیها و دوزیستان تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل خرداد آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری را در آبهای راکد کم‌عمق گاهی همراه با «پرستوی دریایی سیاه» تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش توده‌ای از علفهای آبی و دیگر مواد گیاهی است که به صورت شناور در آبهای کم‌عمق یا روی گیاهان آبی شناور ساخته می‌شود. معمولاً سه، گاهی دو و به ندرت چهار تخم بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، کرم تا نخودی کمرنگ، با خالهای سیاه یا قهوه‌ای تیره و به ابعاد 24.4×33.7 میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۸ تا ۲۲ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی توانمند و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۲۴ تا ۲۵ روزگی پرواز می‌کنند و کمی پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: مهاجر عبوری معمول نیمه غربی کشور به ویژه نواحی آذربایجان و نواحی جنوبی دریای خزر است. تعداد زیادی تابستانها در حوضه دریاچه ارومیه و تالاب میقان در استان مرکزی باقی می‌مانند ولی گزارشی از جوجه‌آوری آنها در این مناطق در دست نیست. همچنین به صورت بسیار کمیاب در استانهای مازندران و خوزستان زمستان‌گذرانی می‌کند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

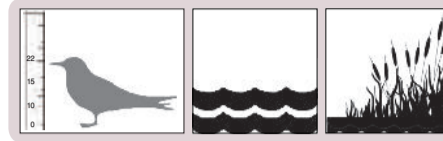

2

پرستوی دریایی بال سفید *Chlidonias leucopterus*

White-winged Tern (White-winged Black Tern)

ترکی: آغ قاناد دنیز قاراقوشی، کردی: ماسی خو زکە‌ی بال سپی

Morphological characteristics: 20-23 cm length and 63-67 cm wing-span. A medium-sized marsh-living tern greatly similar to Black Tern *C. niger* but distinguished by shorter bill, longer legs, black under wing-coverts, and white rump and tail, hardly forked at end. Sexes similar with marked seasonal variation. Breeding adult with black head, neck, and underparts, dark grey upperparts, and pale grey to white upper wing-coverts. Bill black and legs light red. Non-breeding adult lacks black on body and underwing, also shows short darkly streaked cap, connected with narrow black patch behind eyes, and pale grey upperparts and wings. Juvenile like non-breeding adult, but with black-brown upperwing, pale grey median upper wing-coverts, and black cap and black bar behind eyes. Distinguished from juvenile of Black Tern by white rump and lack of black bar at side of breast.

Biological characteristics: Prefers freshwater lakes, wetlands with dense marginal vegetation, creeks among mangrove forest, rivers, floodplains, and estuaries. Gregarious, often seen in large groups throughout year. Flight action similar to Black Tern but with deeper wing-beats. Feeds mainly on invertebrates and occasionally on fish and amphibians. Breeding starts late May. Colonies established among standing or floating vegetation in shallow stagnant water, occasionally together with Black Tern. Monogamous. Nest a shallow cup on a floating mass of stems and roots of waterweeds. Usual clutch 3, occasionally 2 and rarely 4, oval eggs, cream to pale buff in colour with black or dark brown spots, 33.7×24.4 mm in size. Eggs hatch after 18-22 days. Chicks precocial and nidifugous. Fledging period 24-25 days.

Distribution and abundance: A common passage migrant mainly in western half of Iran, especially in Azarbaijan and the south Caspian region. Some birds have been recorded in summer at wetlands in Urumiyeh basin and Meyghan wetland (Markazi), but there has been no evidence of breeding. A very scarce winter visitor to wetlands in Mazandaran and Khuzestan.

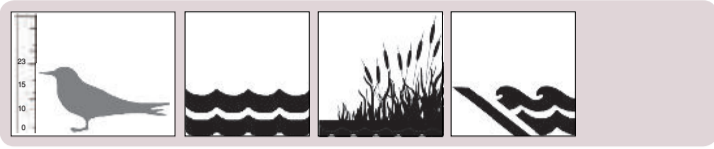
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

پرستوی دریایی سیاه *Chlidonias niger*

Black Tern

ترکی: قارا دنیز قارانقوشی، کردی: ماسی خو زکە ی رهش

Morphological characteristics: 22-24 cm length and 64-68 cm wing-span. A medium-sized swamp-living tern greatly similar to White-winged Tern *C. leucopterus* but distinguished by longer bill, shorter legs, grey instead of black colour of under wing-coverts, grey instead of white rump, and rather forked tail. Sexes almost similar with marked seasonal variation. Male breeding adult with black head, dark grey body, and white under tail-coverts. Wings light grey below and dark grey above. Dark primaries easily distinguishable in flight. Also, has rather short black legs and black bill with length similar to size of head. Female breeding adult distinguished from male by greyer plumage. Non-breeding adult has grey upperparts, wing, and tail, black cap, ear-coverts, and band on forewing, white face, cheeks, and underparts, and black patch at side of upper breast. Juvenile resembles non-breeding adult, but black on head more extended, black patch at side of breast more distinct, and upperparts and upper wing-coverts look scaly due to buff feather-fringes.

Biological characteristics: Prefers well-vegetated freshwater lakes and marshes for breeding, but at sea and in estuaries, bays, and at coastline in winter. Flight powerful and smooth with frequent stops of hovering and plunging. Forages singly or in group about 2 m above water surface, swooping down to get insect prey from surface in summer, but plunge-diving (similar to White-winged Tern *C. leucopterus* and Whiskered Tern *C. hybrida*) for small fish and crustaceans in winter.

Distribution and abundance: A rare migrant in spring and an uncommon autumn migrant in north-western Iran and some central wetlands such as Meyghan in Markazi. A few birds recorded in Urumiyeh basin in summer, but with no evidence of breeding.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۲ تا ۲۴ سانتی متر و گستردگی بالها ۶۴ تا ۶۸ سانتی متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جمله تالابزی است که شباهت زیادی به «پرستوی دریایی بال سفید» دارد ولی به واسطه منقار بلندتر، پاهای کوتاهتر، رنگ روشن زیر بالها و دم خاکستری اندک دو شاخه از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تقریباً همشکل و دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر و بدن خاکستری تیره دارد، به استثنای پوشش‌های زیر دم که سفید است. زیر بالها خاکستری کم‌رنگ و روی آنها خاکستری است و تیرگی شاهپرها اولیه در نوک بالها در پرواز به خوبی دیده می‌شود. پاهای سیاه و به نسبت کوتاه و منقاری به همین رنگ و تقریباً هم اندازه سرش دارد. پرنده ماده بالغ به واسطه پروبال خاکستری‌تر از نرها قابل تمایز است. در خارج از این دوره روتنه خاکستری دودی، تارک سر و گوشپرها سیاه و مابقی سر و زیرتنه سفید دیده می‌شود. همچنین لکه‌های سیاهی در دو طرف سینه و لبه جلویی بالها ظاهر می‌شود. پرنده نابالغ تا حدی شبیه بالغها در پوشش زمستانه است ولی سیاهی سر گسترش بیشتری دارد، لکه‌های تیره اطراف سینه مشخصتر است و روتنه به واسطه حاشیه نخودی پرها، فلس دار به نظر می‌رسد.

ویژگیهای زیستی: دریاچه‌های باز، پیکره‌های آبی، مصیها، آب‌بندانها، تالابهای نمکی، خلیجها و نوارهای ساحلی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزینند. پروازی سبک و قدرتمند با چرخشها و تغییرات ناگهانی مسیر دارد و اغلب نزدیک به سطح آب به تنهایی یا به صورت گروهی پرواز می‌کند. مانند «پرستوی دریایی بال سفید» و «پرستوی دریایی گونه سفید» برای صید طعمه در حال پرواز در ارتفاع حدود دو متری خود را به سطح آب می‌زند و اغلب از ماهیها، حشرات و سخت‌پوستان تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: مهاجر عبوری نادر بهاره و مهاجر غیرمعمول پاییزه در شمال غرب کشور و برخی تالابهای مرکزی نظیر میقان در استان مرکزی است. تعداد کمی تابستانها در حوضه دریاچه ارومیه باقی می‌ماند ولی گزارشی از جوجه‌آوری آنها در این منطقه در دست نیست. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۸ تا ۴۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۷۷ تا ۸۵ سانتی‌متر است. پرستوی دریایی متوسط‌جثه که به واسطه رنگ قهوه‌ای تیره بدن همراه با تارک سر روشن و همچنین دم دراز و گوه‌ای شکل از سایر پرستوهای دریایی به آسانی قابل تشخیص است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ بخش جلویی تارک سر سفید خاکستری و بخش عقبی آن و پس گردن خاکستری قهوه‌ای است. فاصله بین چشمها تا منقار قهوه‌ای مایل به سیاه است و نیمه دایره سفید رنگی زیر چشمها دیده می‌شود. شاهپره‌های پرواز و دم سیاه و مابقی بدن قهوه‌ای دودی است. منقار سیاه و پاها مایل به قرمز یا خاکستری تیره هستند. پرنده نابالغ یکدست قهوه‌ای تیره دیده می‌شود و فاقد تارک دودی است، تارک سر قهوه‌ای خاکستری کم‌رنگ است و خط سفید رنگ نازکی در بالای چشمها دارد.

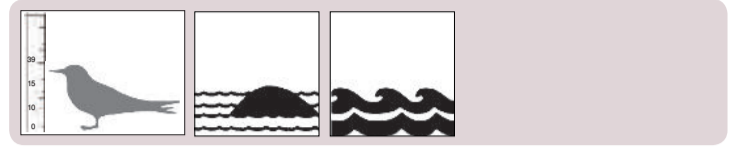
ویژگیهای زیستی: پرنده‌ای دریازی و مختص نواحی حاره‌ای و نیمه حاره‌ای است و در جزایر سنگی و صخره‌ای دور از دسترس جوجه‌آوری می‌کند. اغلب نزدیک به سطح آب پرواز می‌کند و به صید ماهیها، سخت‌پوستان و حشرات موجود در سطح آب می‌پردازد.

پراکنش و فراوانی: در اواخر بهار سال ۱۳۸۵ و بار دیگر در در اواخر بهار و اوایل تابستان سال ۱۳۹۰ یک فرد از این پرنده به طور سرگردان در جزیره شیدور در بین سایر پرستوهای دریایی ثبت شد. به نظر می‌رسد که این افراد از کلنیهای جوجه‌آوری خود در دریای عرب یا از خلیج عدن (در جنوب غربی شبه جزیره عربستان) به این ناحیه از ایران وارد شده‌اند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

پرستوی دریایی قهوه‌ای Brown Noddy (Common Noddy)

ترکی: قرمزی دنیز قاراقوشی، کودی: ماسی خو زک‌هی قه هوه‌ای

Morphological characteristics: 38-40 cm length and 77-85 cm wing-span. A medium-sized tern, differing strongly from all other terns by dark plumage with contrasting pale cap (others pale with dark cap) and by long wedge-shaped instead of forked tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows grey-white forecrown and brown-grey rear crown and nape, sharply set off from black lore and small white crescent below eye. Flight-feathers and tail black; rest of plumage sooty-brown. Bill thick and black, legs reddish- or greyish black. Juvenile dark brown with paler feather-fringes, lacking sooty tone on body, crown pale grey-brown, sometimes with indistinct white line above eye.

Biological characteristics: A sea-bird of tropical and sub-tropical regions, mostly breeding on ground or in trees on remote rocky islands and coral reefs. Mostly feeds on fish, crustaceans, and squid, taking these by pecking from surface while flying close above water.

Distribution and abundance: Observed once in late spring 2006 and once in late spring and early summer 2011, when one vagrant was recorded in Sheedvar island among other terns. Individuals in Iran likely vagrants from breeding colonies in Arabian Sea or Gulf of Aden.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Rynchops albicollis آب شکاف

Indian Skimmer

Morphological characteristics: 40-42 cm length and 108-130 cm wing-span. An aquatic tern-like bird with very long and pointed wings and shallowly forked tail, distinguished from other water-birds by much elongated and laterally flattened knife-like lower mandible. Sexes similar (male slightly larger) with slight seasonal variation. Face, neck, side of head, and all underparts of breeding adult white; cap and nape as well as mantle to central rump and upperwing black. Bold white bar along rear edge of wing and white tail and lateral rump conspicuous in flight. Underwing white with ill-defined black tips to longer primaries. Eyes brown, bill bright orange-red with vermilion base and yellow tip, short legs vermilion-red. Adult in non-breeding plumage as in breeding, but upperparts black-brown and hindneck and rump mottled grey. Juvenile similar to adult but cap and nape brown-grey with white streaking, mantle to back and upper wing-coverts brown-grey with buff-white feather-fringes, appearing scaled. Bill pink-red with blackish tip, legs also pink-red.

Biological characteristics: Prefers broad rivers and lakes with sandbars and islets, in winter also found in shallow estuaries with mudflats and banks, feeding low above water and resting on low banks and shores. Behaviour similar to terns Sternidae, hunting singly or in small parties, resting on sandbanks in close-packed flocks, all birds facing wind. Feeds largely on small fish, crustaceans, and insect larvae. Flies with shallow beats of long high-held wings just above surface of placid shallow water, with head lowered, bill opened, and lower mandible obliquely cutting through water. When prey touches lower mandible, bill snaps and prey is swallowed.

Distribution and abundance: A single record for Iran, a bird collected on Rud-e Sarbaz near Bahu Kelat (Baluchestan) by Zarudny; most likely a vagrant in Oman Sea.

Conservation status: Globally has been listed as Vulnerable (VU) in IUCN red list. Most important factors internationally threatening the species include exploitation and degradation of rivers and lakes, disturbance caused by fishing activities, transportation, domestic use, irrigation system, and pollution from agriculture and industry. Also affected by damming, predator and livestock access to breeding areas, and dam water releases destroying breeding colonies. Invasive plant species such as *Eichhornia crassipes* have also reduced habitat quality and suitability.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۰ تا ۴۲ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۰۸ تا ۱۳۰ سانتی‌متر است. پرنده‌ای دریازی با بالهای بسیار بلند و نوک تیز و دم دو شاخه است. به واسطه نیم‌نوک پایینی اش که بزرگتر از نیم‌نوک بالایی است و از پهلوها فشرده و شبیه به چاقو به نظر می‌رسد، از سایر پرنده‌گان دریازی به آسانی قابل تشخیص است. نر و ماده هم‌شکل (نر اندکی بزرگتر) و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری پیشانی سفید دارد. تارک سر، پس گردن، روتنه و پوشپره‌های روی بالها سیاه است و صورت، گردن و زیرتنه سفید دیده می‌شود. در پرواز نوار سفید رنگی در حاشیه عقبی بالها و نوار سیاه طولی باریکی در امتداد دمگاه و دم سفیدش دارد. پوشپره‌های زیر بالها سفید و نوک بزرگترین شاهپره‌های اولیه تیره است. چشمها قهوه‌ای، منقار نارنجی پر رنگ و نوک آن زرد و پاهای قرمز روشن است. در خارج از این دوره، سیاهی روتنه به قهوه‌ای می‌گراید و در پس گردن و دمگاه لکه‌های خاکستری ظاهر می‌شود. پرنده نابالغ تا حدی شبیه بالغها است ولی تارک سر و پس گردن قهوه‌ای خاکستری همراه با رگه‌های سفید دارد، روتنه و پوشپره‌های روی بالها قهوه‌ای خاکستری دیده می‌شود و به واسطه حاشیه سفید نخودی پرها، الگوی فلس مانند ایجاد می‌کند. پاهای صورتی مایل به قرمز و منقار نیز به همین رنگ با نوک تیره است.

ویژگیهای زیستی: رودخانه‌ها و دریاچه‌های وسیع با سواحل شنی و جزایر کوچک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمستان در مصبهای کم‌عمق با سواحل گلی نیز دیده می‌شود. رفتاری شبیه به پرستوهای دریایی دارد، به تنهایی یا در دسته‌های کوچک شکار می‌کند و برای استراحت به صورت گروه‌های فشرده در سواحل شنی رودخانه‌ها تجمع می‌کنند. گاهی نیز در شبهای مهتابی به شکار می‌پردازد. اغلب از ماهیهای کوچک تغذیه می‌کند. برای تغذیه به نحو زیبایی بر سطح آبهای ساکن یا با جریان بسیار آرام پرواز می‌کند و نیم‌نوک پایینی را با زاویه خاصی در آب قرار می‌دهد که سبب ایجاد شکاف کوچکی در سطح آب در مسیر پروازش می‌شود. در این زمان طعمه در اثر برخورد با لبه تیز نیم‌نوک پایینی به داخل دهان رانده و نیم‌نوک بالایی به سرعت بسته و طعمه بلعیده می‌شود.

پراکنش و فراوانی: فقط یکبار توسط «زارودنی» از رودخانه سر باز باهو کلات در استان سیستان و بلوچستان مشاهده شده است. احتمالاً به صورت اتفاقی در دریای عمان دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: جزء پرنده‌گان آسیب‌پذیر (VU) است. از مهمترین عوامل تهدید کننده این پرنده در مقیاس بین‌المللی را می‌توان تخریب زیستگاهها و افزایش آشفته‌گی و ناامنی ناشی از فعالیتهای صیادی، حمل و نقل آبی، استفاده‌های محلی، سیستمهای آبیاری و آلودگی ناشی از فعالیتهای صنعتی و کشاورزی برشمرد. همچنین فعالیتهای سدسازی در سالهای اخیر از یک سو سبب کاهش سطح آب و در نتیجه دسترسی آسان دامهای اهلی و طعمه‌خواران طبیعی به برخی زیستگاههای جوجه‌آوری شده و از سوی دیگر رهاسازی آب از سد‌ها سبب تخریب کلنیهای جوجه‌آوری شده است. همچنین هجوم گیاهان آبی مهاجم نظیر *Eichhornia crassipes* کیفیت و مطلوبیت بسیاری از زیستگاههای این پرنده را کاهش داده است.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۰ تا ۴۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۶۳ تا ۷۸ سانتی‌متر است. کورکری بزرگ‌جثه است که به واسطه دم دراز و لکه سیاه شکم از سایر کورکرها تفکیک می‌شود. نر و ماده تا حد زیادی همشکل (نر اندکی بزرگتر) و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ با روتنه نخودی شنی همراه با رگه‌رگه تیره دیده می‌شود. صورت و گلو خرمایی مایل به نارنجی است و نوار خاکستری رنگی از چشمها تا گردن و اطراف سینه کشیده شده است. بخش پایینی گردن و سینه خاکستری کمرنگ است و توسط نوارهای عرضی سیاه و باریکی از زیرتنه سفید مایل به نخودی جدا می‌شود. شاهپره‌های اولیه خاکستری کمرنگ و حاشیه عقبی شاهپره‌های ثانویه تیره هستند که در پرواز به خوبی دیده می‌شود. پرنده ماده بالغ شبیه به نر است ولی کمرنگتر به نظر می‌رسد. همچنین خاله‌های تیره بیشتری در تارک سر، اطراف گردن و پوشپره‌های بالها و خط سیاهی در زیر گلو دارد. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی فاقد رنگ خرمایی در سر است و لکه شکمی به رنگ قهوه‌ای دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: مناطق نیمه‌بیابانی کم‌ارتفاع با پوشش استپی و خاکهای رسی، لومی تا شنی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از شنهای روان، بیابانهای خشک و بی‌آب، کوهستانها، تالابها، جنگلها و مناطق مسکونی دوری می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است. الگوی پرواز منحصر به فردی در بین کورکرها دارد، نسبت به آنها قدرتمندتر و سریعتر پرواز می‌کند و هنگام پرواز صدای «هیس» مانند مشخصی از بالهایش شنیده می‌شود. به طور عمده دانه‌خوار است، همچنین از بخشهای تازه رویش‌یافته گیاهان نیز تغذیه می‌کند و نظیر ماکیانها با کندن زمین به جستجوی غذا و دانه می‌پردازد.

پراکنش و فراوانی: به تعداد اندک و نامنظم در دشت ترکمن صحرا زمستان‌گذرانی می‌کند. همچنین در گذشته به صورت سرگردان در نواحی خراسان و آذربایجان نیز مشاهده شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کورک دم دراز *Syrrhaptes paradoxus*

Pallas's Sandgrouse

ترکی: تل قویروق باغری قارا، کردی: کور کوره‌ی کلک درپژ

Morphological characteristics: 30-41 cm length and 63-78 cm wing-span. A large sandgrouse, distinguished from relatives by long tail and black belly-patch. Sexes almost similar (male slightly larger) with no seasonal variation. Adult male with sandy-buff upperparts barred with black, orange-buff face and throat, and grey stripe extending from eye to neck and breast. Lower part of neck and breast light grey separated from white-buff underparts by narrow horizontal black bars. Primaries pale grey and secondaries with dark rear margins easily seen in flight. Female resembles male but paler and cap, hindneck, stripe behind eye, and shorter upper wing-coverts spotted black and a narrow bar present below yellow of throat. Juvenile resembles female, but lacks yellow-buff colour on head and dark belly-patch.

Biological characteristics: Prefers flat semi-deserts with steppe vegetation and clayey, loamy, or sandy soils. Avoids drifting sands, extensive waterless desert, mountains, forests, wetlands, and residential areas. Gregarious. Flight more powerful and rapid than in other sandgrouse. Wing-beats produce a 'hiss'-like sound in flight. Feeds mainly on seeds and also green shoots. Like poultry, regularly forages for grubs and seeds by digging in ground.

Distribution and abundance: An irregular winter visitor in small numbers to Turkaman Steppes in north-eastern Iran. Observed as a vagrant in Khorasan and Azarbaijan in the past.

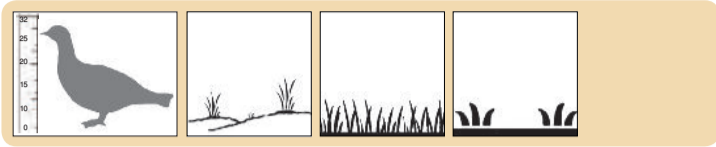
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Pterocles exustus کوکر شکم بلوطی

Chestnut-bellied Sandgrouse

ترکی: آلا قارن باغری قارا، کردی: کور کوره‌ی به‌رنگ شی

Morphological characteristics: 31-33 cm length and 48-51 cm wing-span. A medium-sized sandgrouse distinguished by slightly elongated central tail-feathers, and dark chestnut underparts and underwing. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Head, neck, and chest of adult male buff with pink tinge. Chest-band narrow and black. Upperparts yellowish brown with light spots, underparts chestnut, almost black in the middle. Primaries black with white tip, conspicuous in flight. Female dusty yellow, vermiculated with dark streaks except on neck and broad lower breast-band. Juvenile resembles female but paler, upperparts thinly vermiculated, and tail not elongated.

Biological characteristics: Inhabits semi-arid plains covered with sparse thorny scrub or acacias or on fringe of dry cultivated fields, with loose silty or dusty soil, scattered stones, or rocky outcrops. Often avoids dense cover and woods, rocky terrain as well as wetlands. Usually in flocks of 10-30 birds. Flight action powerful with quick and regular wing-beats. Waterholes usually visited at mid-morning, reached after flying long distances in family groups. Feeds almost exclusively on vegetative matter, mainly seeds. Walks with short steps in search of seeds. Breeding starts mid-January. Probably monogamous. Nest a shallow depression on ground, unlined or lined with a few straws. Usual clutch 2-3 extended-oval cream eggs, spotted brown to grey and violet, 36.1x25.2 mm in size. Eggs hatch after 23 days. Chicks precocial and nidifugous. No data available on fledging period.

Distribution and abundance: A locally common resident in coastal lowlands from Bandar Abbas (Hormozgan) east to Baluchestan coast and the Pakistan border.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۱ تا ۳۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۸ تا ۵۱ سانتی‌متر است. کوکری متوسط‌جثه است که به واسطه دم دراز و رنگ بلوطی تیره زیرتنه و زیر بالها از سایر کوکرها قابل تفکیک است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر، گردن و سینه نخودی با تهرنگ صورتی و نوار سینه‌ای باریک و سیاه رنگ دارد. روتنه قهوه‌ای مایل به زرد همراه با خالهای روشن و زیرتنه بلوطی پر رنگ و در وسط تقریباً سیاه است. شاهپرها اولیه سیاه و نوک آنها سفید است که در پرواز به خوبی به چشم می‌آید. پرنده ماده یکدست زرد خاکی همراه با خطوط موجدار تیره البته به استثنای گلو و نوار پهن پایین سینه است. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی کمرنگتر، خطوط موجدار روتنه نازکتر و فاقد دم دراز است.

ویژگیهای زیستی: استپها و دشتهای باز مناطق نیمه‌بیابانی با خاک سیلتی یا پوشیده شده از سنگ با بوته‌های پراکنده، اراضی بایر بین مزارع و کشتزارهای برداشت شده موجود در مناطق نیمه‌خشک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. گاهی نیز در دشتهایی با بوته‌های خاردار یا درختان آکاسیا دیده می‌شود ولی اغلب از پوشش گیاهی متراکم، درختزارها، نواحی سنگی و صخره‌ای و نواحی تالابی پرهیز می‌کند. معمولاً در دسته‌های ۱۰ تا ۳۰ تایی دیده می‌شود. پروازی قدرتمند با بال‌زندهای سریع و یکنواخت دارد. معمولاً دو ساعت پس از طلوع خورشید به صورت گروه‌های خانوادگی فواصل طولانی را برای رسیدن به آب پرواز می‌کنند. بیشتر از مواد گیاهی به ویژه بذرها تغذیه می‌کند و با گام‌های کوتاه به جستجو و برچیدن دانه‌ها از سطح زمین می‌پردازد. جوجه‌آوری از اواسط فروردین آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق و معمولاً فاقد پوشش یا با اندک مواد گیاهی است که روی زمین ساخته می‌شود. معمولاً دو تا سه تخم بیضی کشیده تا بیضی، کرم تا نخودی کمرنگ، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای و تا حدودی خاکستری مایل به بنفش و به ابعاد ۲۵,۲ × ۳۶,۱ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۳ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند. اطلاعات بیشتری در خصوص دوره پرورش جوجه‌ها در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: مقیم سواحل پست جنوب کشور از بندرعباس تا سواحل بلوچستان و مرز پاکستان است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کوکر شکم سفید *Pterocles alchata*

Pin-tailed Sandgrouse

توکی: آغ قارین باقری قارا، کوردی: کور کوره‌ی به رنگ سپی، سیستانی: چُفر

Morphological characteristics:

31-39 cm length and 54-65 cm wing-span. A rather large sandgrouse with strikingly white underparts and elongated central tail-feathers. Sexes dissimilar, male with little seasonal variation. Adult male in breeding season shows chestnut-buff face with black eye-stripe, olive-green cap and neck, and black chin. Upperparts olive-green, spotted golden yellow. Rump and upper tail-coverts barred black and yellow. Broad buff breast-band separated from neck and belly by two black bands. In flight, white underparts and underwing contrast sharply with black wing tip and trailing edge of wing. Central pair of tail-feathers elongated, largely black. Adult female resembles male but is distinguished by buff-yellow face, white chin, yellow upperparts barred black and violet, two black lines across breast and another on lower throat. Adult non-breeding cap and upperparts barred black and rufous, throat white or partly spotted black. Juvenile resembles female but upperparts paler, central tail-feathers less distinct, and black bands on breast and underparts absent.

Biological characteristics: Favours arid or semi-arid sandy or clayey lowland steppe with sparse vegetation, dried-out marshes, sand-dunes, stony desert, and fallow land in dry cultivated areas. Flight action quick, with deep and regular wing-beats, alternated by occasional glides. Like all sandgrouse, wing-beats produce slight whistling sound. Feeds almost exclusively on vegetable matter, mainly seeds, shoots, and green leaves. Breeding starts May to June, breeding colonies established loosely in sandy or rocky deserts. Nest a shallow depression on ground in the open or nearby vegetation or rocks. Usual clutch 3, sometimes 2-4, smooth and glossy buff eggs with brown blotches, 45.7×29.8 mm in size. Eggs hatch after 19-25 days. Chicks, precocial and nidifugous, leave nest after 1 day and follow parents. Independent in 10 days, still remaining with parents for a longer time.

Distribution and abundance: A locally common breeding bird in south-western lowlands from the region of Qasr-e Shirin east to Mond River valley. Outside breeding season, small parties recorded in central Fars. Also, a locally abundant winter visitor to Turkaman Steppes. An occasional vagrant to southeast Caspian region and northern Khorasan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۱ تا ۳۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۴ تا ۶۵ سانتی‌متر است. کوکری به نسبت بزرگ‌جثه است که به واسطه دم دراز و زیرتنه سفید از سایر کوکرها تفکیک می‌شود. نر و ماده متفاوت و نرها دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری با صورت زرد مایل به بلوطی، نوار چشمی سیاه، تارک سر و گردن سبز زیتونی و چانه سیاه دیده می‌شود. روتنه سبز زیتونی همراه با خالهای طلایی و نوار سینه‌ای بلوطی پهن دارد که توسط دو نوار تیره از گردن و سینه جدا می‌شود. در پرواز رنگ سفید زیرتنه و زیر بالها در تضاد با حاشیه سیاه رنگ شاهپرهاى اولیه و ثانویه به خوبی دیده می‌شود. رگه‌رگه زرد و سیاهی در دمگاه و دم دارد و پرهای میانی آن درازتر است. پرنده ماده بالغ شبیه نرها است ولی به واسطه صورت زرد نخودی، چانه سفید، روتنه زرد همراه با راهراه عرضی سیاه و ارغوانی، دو نوار تیره بین گلو و سینه و نوار سینه‌ای روشنتر، از آن متمایز می‌شود. نرها در خارج از این دوره با تارک سر و روتنه راهراه و گلوئی روشن دیده می‌شوند. پرنده نابالغ شبیه ماده ولی روتنه کمرنگتر، شاهپرهاى میانی دم نامشخص و فاقد نوار سیاه بین سینه و زیرتنه است.

ویژگیهای زیستی: استپهای خشک و نیمه‌بیابانی با پوشش گیاهی تنک و پراکنده، دشتهای شنی، ماسه‌ای و سنگی همچنین مزارع خشک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پروازی سریع با بال‌زندهای عمیق و منظم دارد که گاهی با بال‌بازروی همراه است. همانند سایر کوکرها هنگام پرواز صدای «هیس» ماندنی از بال‌هایش به گوش می‌رسد. فقط از مواد گیاهی به ویژه بذرها، جوانه‌ها و برگهای سبز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل تا اواسط اردیبهشت آغاز می‌شود و کلنی جوجه‌آوری خود را به شکل پراکنده در بیابانهای شنی و صخره‌ای تشکیل می‌دهد. تک همسر است و آشیانه‌اش گودی کم‌عمقی است که اغلب آن را در میان توده‌ای از گیاهان یا صخره‌ها بنا می‌کند. معمولاً سه و گاهی دو تا چهار تخم بیضی کشیده، صاف، براق، به رنگ زرد نخودی با لکه‌هایی به رنگ قهوه‌ای و به ابعاد ۲۹.۸ × ۴۵.۷ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۹ تا ۲۵ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند، در اولین روز خروج از تخم آشیانه را ترک و والدین را تعقیب می‌کنند و در حدود ۱۰ روزگی مستقل می‌شوند ولی همچنان تا مدتی با والدین باقی می‌مانند.

پراکنش و فراوانی: به طور معمول در نواحی جنوب غربی کشور از قصر شیرین در استان کرمانشاه تا منطقه موند در جنوب جوجه‌آوری می‌کند و در خارج از این دوره ممکن است در دسته‌های کوچک در استان فارس دیده شود. همچنین زمستان را در دسته‌های بسیار بزرگ در دشتهای ترکمن صحرا می‌گذراند. گاهی نیز به صورت گروه‌های سرگردان در نواحی جنوبی دریای خزر و نواحی شمال خراسان حضور می‌یابد.

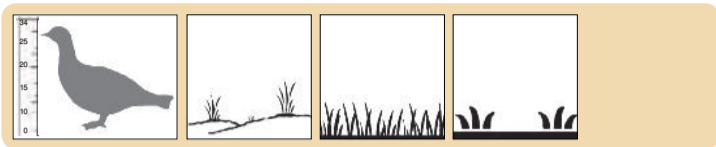
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Pterocles orientalis کوکر شکم سیاه

Black-bellied Sandgrouse

ترکی: باغری قارا، کردی: کور کوره‌ی به رنگ رهش، سیستانی: چُقر سینه سینه

Morphological characteristics: 33-35 cm length and 70-73 cm wing-span. A large and bulky sandgrouse with short tail. Combination of broad wings and black belly diagnostic in flight. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male with head and neck grey, cheek and upper neck chestnut, breast grey, and bar along lower neck black. Upperparts and upper wing-coverts vermiculated grey, each feather with bold orange spot on tip, forming rows on upperwing; secondaries orange. In flight, white under wing-coverts in great contrast with black flight-feathers and belly-patch. Female dusty-coloured, head and upperparts closely vermiculated black; throat uniform yellow, breast yellow-brown with heavy black spotting, bordered along lower throat and belly by white-fringed black bar. Juvenile resembles female.

Biological characteristics: Inhabits gravelly flats and slopes in arid to semi-arid steppes, salt-flats, pastoral scrubland, and occasionally arid farmlands. Usually found in medium to large flocks. Cautious and hard to approach. Flight action slower and more powerful than other sandgrouse, with quick, regular wing-beats and slower vertical take-off. Flies long distances in search of water at halfway morning or afternoon. Feeds mostly on seeds on bare ground among scattered vegetation. Breeding starts late April to mid-May in semi-arid zones, eroded slopes, mountainous slopes, gravelly areas, bare soils with scattered vegetation, and margins of cultivated lands. Monogamous. Nest a shallow scrape, unlined but surrounded by pebbles. Usual clutch 2-3 oval creamy buff to pure buff eggs, spotted brown, buff-brown, or violet-grey, 46.8x32.4 mm in size. Eggs hatch after 23-28 days. Chicks precocial and nidifugous. No more data available on fledging period. Probably two clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common resident in steppe and arable land in upland areas almost throughout Iran, but scarce and local in the southeast.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۳ تا ۳۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۷۰ تا ۷۳ سانتی متر است. کوکری بزرگ و پرچنه با دم کوتاه و بالهای به نسبت پهن است که به واسطه رنگ سیاه شکم تشخیص داده می‌شود. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ با سر و گردن خاکستری، گلو بلوطی با لکه‌ای سیاه در پایین آن، سینه خاکستری و طوق سینه‌ای سیاه شناسایی می‌شود. روتنه خاکستری با خالهای نارنجی و پوشش‌های روی بالها و شاهپره‌های ثانویه نارنجی رنگ است. در پرواز رنگ سفید پوشش‌های زیر بالها در تضاد با سیاهی شاهپره‌های پرواز و لکه سیاه شکم به خوبی به چشم می‌آید. پرنده ماده خاکی رنگ است و روی سر و روتنه خطوط موجی تیره فراوان دارد. گلو زرد و سینه اخراپی و پر از خالهای سیاه است که در قسمت پایین به یک طوق سیاه ختم می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به پرنده ماده است.

ویژگیهای زیستی: استپهای خشک تا نیمه خشک، مناطق نیمه بیابانی با پوشش گیاهی کوتاه و پراکنده، دشتهای نمکی، شنی، لومی، رسی یا سنگریزه‌ای و گاهی کشتزارهای خشک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. معمولاً در دسته‌های متوسط تا بزرگ دیده می‌شود. پرنده‌ای بسیار محتاط است و به دشواری می‌توان به آن نزدیک شد. به صورت عمودی و آرام از سطح زمین بلند می‌شود و پروازی سریع و قدرتمند با بال‌زدنهای تند و منظم دارد. اوایل صبح و قبل از غروب آفتاب مسافت زیادی را برای نوشیدن آب پرواز می‌کند. بیشتر از بذرها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین تا اواسط اردیبهشت در مناطق نیمه بیابانی، دامنه‌های خشک، استپهای کوهستانی، مناطق دارای سنگریزه، خاکهای لخت با بوته‌ها و علفهای کوتاه پراکنده و حاشیه خشک کشتزارها آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم عمق و فاقد پوشش روی زمین است. معمولاً دو تا سه تخم بیضی، صاف، صیقلی، نخودی مایل به کرم تا نخودی، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای یا قهوه‌ای مایل به نخودی، بنفش کمرنگ و خاکستری مایل به بنفش و به ابعاد ۳۲،۴ × ۴۶،۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۳ تا ۲۸ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند. اطلاعات بیشتری از دوره پرورش جوجه‌ها در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: مقیم استپها و کشتزارهای مناطق مرتفع سراسر کشور است ولی به ندرت و به صورت محلی در جنوب شرقی کشور نیز دیده می‌شود.

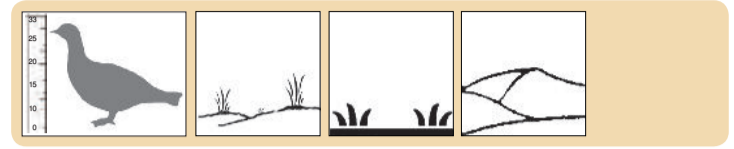
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کوکر خالدار *Pterocles senegallus*

Spotted Sandgrouse

ترکی: خالی باغری قارا، کردی: کور کوره‌ی خالخال، سیستانی: کوتو- کوتوک

Morphological characteristics: 30-35 cm length and 53-65 cm wing-span. A medium-sized sandgrouse with elongated central tail-feathers. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male distinguished by blue-grey cap, nape, and breast, light orange chin, neck, and throat, sandy upperparts spotted grey, and narrow black patch on mid-belly, obvious only in flight. Under wing-coverts pale buff, secondaries black, and primaries pale. Female buff, heavily streaked, spotted, and barred black on upperparts and breast. Juvenile resembles female but plumage paler sandy-buff, throat-patch whitish, and belly-stripe brown.

Biological characteristics: A bird of desert and semi-desert, inhabits wide flat plains and broad valleys with clayey, silty, or loamy soils and low sparse vegetation; occurs on coastal salt-flats, but for drinking depends on freshwater, like Crowned Sandgrouse *P. coronatus* avoids saline water. Gregarious, found in large groups in winter. Flies in parties to reach waterholes early morning or at dusk. Feeds predominantly on plant material, mostly seeds. Breeding starts mid-April. Monogamous. Nest a shallow depression on ground, unlined but usually next to stone. Usual clutch 2-3 oval pale buff eggs, spotted light brown or grey-violet, 41.7x28 mm in size. Eggs hatch after 29-31 days. Chicks precocial and nidifugous. No more data available on fledging period.

Distribution and abundance: A locally fairly common resident in southern coastal lowlands and south-eastern deserts from northern Khuzestan east to northern Baluchestan and the Sistan basin. Also occurs on Lavan Island (Hormozgan).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

1

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۰ تا ۳۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۳ تا ۶۵ سانتی‌متر است. کوکری متوسط‌جثه با دم به نسبت بلند است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ به واسطه تارک سر، پس گردن و سینه خاکستری مایل به آبی، گونه‌ها، گلو و گردن نارنجی روشن و روتنه شنی همراه با لکه‌های خاکستری قابل شناسایی است. نوار طولی باریک و سیاه‌رنگی در شکم دارد که فقط هنگام پرواز دیده می‌شود. پوشش‌های زیر بالها نخودی کمرنگ، شاهپرهاى ثانویه سیاه و شاهپرهاى اولیه رنگ‌پریده هستند. پرنده ماده یکدست نخودی همراه با خالهای سیاه فراوان در روتنه و سینه است. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی رنگ بدن روشنتر، چانه و گلو سفید و نوار طولی شکم قهوه‌ای تیره دیده می‌شود.

ویژگیهای زیستی: مناطق بیابانی با خاک شنی و لومی، مناطق نیمه‌بیابانی هموار با پوشش گیاهی پراکنده، شنزارها و شیبهای سنگی لخت را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و به وجود منابع آبی در زیستگاه وابستگی زیادی نشان می‌دهد ولی مانند «کوکر گندمی» از آبهای خیلی شور پرهیز می‌کند. پرندهای اجتماعی است و به ویژه زمستانها در دسته‌های بزرگ دیده می‌شود. برای نوشیدن آب اوایل صبح و هنگام غروب آفتاب دسته دسته به سوی منابع آبی پرواز می‌کنند. بیشتر از مواد گیاهی به ویژه بذرها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین در بخشهای ماسه‌ای و صخره‌ای واقع در مناطق بیابانی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق و فاقد پوشش است که آن را روی زمین می‌سازد. معمولاً دو تا سه تخم بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، نخودی کمرنگ، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای روشن یا قهوه‌ای مایل به قرمز و خاکستری مایل به ارغوانی کمرنگ و به ابعاد ۲۸×۴۱٫۷ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۹ تا ۳۱ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند. اطلاعات بیشتری از دوره پرورش جوجه‌ها در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: مقیم سواحل پست جنوب و بیابانهای جنوب شرق کشور از شمال استان خوزستان تا شمال استان سیستان و بلوچستان، حوضه سیستان و جزیره لوان است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

کوکر راهراه *Pterocles lichtensteinii*

Lichtenstein's Sandgrouse

توکی: آلا باغری قارا، کردی: کور کوره ری ری ری

Morphological characteristics: 24-26 cm length and 48-52 cm wing-span. The smallest sandgrouse in Iran with short tail. Sexes dissimilar with no seasonal variations. Adult male with black and white bars on forecrown, uniform grey under wing-coverts, rusty-buff breast, broken by black band across middle and bordered by black band below. Rest of body yellow-buff, finely vermiculated with dark bars. Bill dull red and toes orange-yellow. Female uniform grey-brown, finely vermiculated all over, and with pale eye-ring. Juvenile resembles female but bars on upperparts narrower, hardly more than vermiculation; flight-feathers grey.

Biological characteristics: Inhabits wadi beds, wooded or bush-covered rocky slopes with scattered acacias, narrow rocky valleys, or scree and boulders on low hills. Lives in pairs or small family groups, less gregarious than other sandgrouse of Iran. Mostly active in twilight and at night; visits waterholes for drinking, singly or in groups of 2-6 birds, just after sunset, just before sunrise, or at night, approaching them gradually, only when safety ensured. Feeds usually on plant material, mostly seeds. Breeding starts May to September. Monogamous. Nest a shallow depression on ground, without lining, built in the open or under bush. Usual clutch 2-3 oval, smooth, and rather glossy, pale buff eggs, spotted red-brown, 42x26.3 mm in size. Chicks precocial and downy. No data available on fledging period.

Distribution and abundance: A scarce and local resident in lowlands of Hormozgan and Baluchestan east to Pakistan border. Probably distributed more widely than records suggest because of its nocturnal drinking habits and inconspicuous nature.

Conservation status: This bird not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۴ تا ۲۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۸ تا ۵۲ سانتی‌متر است. کوچکترین کوکر با دم کوتاه است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نوارهای سیاه و سفید در جلوی پیشانی دارد. پوشش‌های زیر بالها یکدست خاکستری، سینه دارای نوار پهنی به رنگ نخودی خرمایی با دو نوار سیاه در پایین و میان آن و مابقی بدن قهوه‌ای خاکی همراه با راهراه باریک به رنگ قهوه‌ای تیره دیده می‌شود. منقار قرمز تیره و انگشتان زرد مایل به نارنجی هستند. پرنده ماده بالغ یکدست قهوه‌ای مایل به خاکستری راهراه و حلقه دور چشمها روشن است. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی روتنه راهراه فشرده‌تری دارد و شاهپرهای پرواز خاکستری هستند.

ویژگیهای زیستی: تپه‌ها و دامنه‌های سنگی و صخره‌های مناطق خشک با بوته‌ها و درختان پراکنده به ویژه آکاسیا را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و اغلب در بستر رودخانه‌های فصلی و دره‌های سنگی و صخره‌ای پاریک دیده می‌شود. نسبت به سایر گونه‌های این جنس کمتر اجتماعی و بسیار محتاط است. معمولاً قبل از طلوع یا هنگام غروب آفتاب به صورت انفرادی یا در دسته‌های دو تا شش تایی به سوی منابع آبی پرواز می‌کنند، پس از رسیدن به آب در یک فاصله مشخص از آن فرود می‌آیند و در صورت احساس امنیت، اندک اندک به آن نزدیک می‌شوند. گاهی نیز برای نوشیدن آب به درون چاههای عمیق پرواز می‌کنند. بیشتر از مواد گیاهی به ویژه دانه گیاهان تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اردیبهشت آغاز و تا شهریور ادامه می‌یابد. آشیانه‌اش حفراهی کم عمق و فاقد پوشش است که آن را روی زمین لخت در زیر سایه بوته‌های کوتاه بنا می‌کند. معمولاً دو تا سه تخم بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، نخودی خیلی کمرنگ با ته رنگ صورتی، با خالها و لکه‌های قرمز قهوه‌ای و به ابعاد ۲۶،۳ × ۴۲ میلی‌متر می‌گذارد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند. اطلاعات بیشتری از دوره پرورش جوجه‌ها در دست نیست.

پراکنش و فراوانی: به صورت محلی و کمیاب، مقیم استان سیستان و بلوچستان تا سواحل پست استان هرمزگان است. به دلیل مخفی کاری و فعالیت در تاریکی، احتمالاً محدوده پراکنش این پرنده بیش از گزارشهای موجود است.

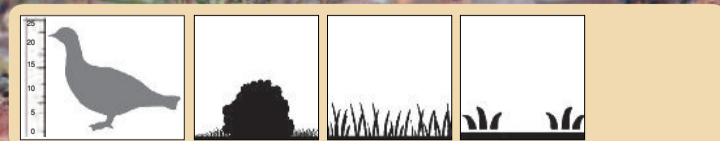
وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Family: Pterocidae

خانواده : کوکرها

Order: Pteroclidiformes

راسته : کوکرشکلان

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۷ تا ۲۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۲ تا ۶۳ سانتی‌متر است. کوکری به نسبت کوچک‌جثه با دم کوتاه است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک سر خرمایی با دو نوار خاکستری مایل به آبی در دو طرف آن دارد. صورت و گلو نارنجی و نوار عمودی سیاه رنگی جلوی صورت دیده می‌شود. رنگ مابقی بدن خاکی با ته‌رنگ صورتی است و در روتنه و روی بالها خالهای طلایی دارد. در پرواز شاهپرهای اولیه و ثانویه سیاه و در تضاد آشکاری با رنگ روشن زیر بالها و زیرتنه به چشم می‌آید. پرنده ماده بر خلاف نر فاقد الگوی رنگ‌آمیزی سر و صورت است و به استثنای چانه و گلو زرد رنگ، بدن یکدست خاکی مایل به خرمایی با خطوط ظریف موج‌دار به رنگ تیره دارد. پرنده نابالغ بسیار شبیه به ماده ولی گلو روشنتر و خالهای روتنه نامشخصتر است.

ویژگیهای زیستی: مناطق بیابانی و نیمه‌بیابانی سنگی یا صخره‌ای با پوشش گیاهی اندک و دره‌های بسیار خشک در مناطق کوهستانی را ترجیح می‌دهد و از مناطق شنی پرهیز می‌کند. اغلب صبح زود برای نوشیدن آب به سوی منابع آبی پرواز می‌کند. از مواد گیاهی به ویژه دانه‌های سخت، همچنین جوانه‌های گیاهان علفی و دیگر گیاهان بیابانی تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش حفره‌ای کم‌عمق و فاقد پوشش بر روی زمین است. معمولاً دو تا سه تخم بیضی کشیده، صاف، تا حدی براق، کرم نخودی، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای روشن یا قهوه‌ای نخودی و خاکستری مایل به ارغوانی و به ابعاد $۲۷,۴ \times ۳۹,۴$ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۱ تا ۲۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، توانمند و برای تغذیه مستقل از والدین هستند و در حدود ۳۸ روز توسط والدین مراقبت و نگهداری می‌شوند.

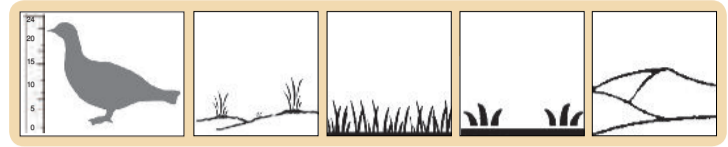
پراکنش و فراوانی: به طور محلی و در جمعیت‌های پراکنده، مقیم مناطق بیابانی مرکز، شرق و جنوب کشور است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

کوکر گندمی *Pterocles coronatus*

Crowned Sandgrouse (Coroneted Sandgrouse)

ترکی: بوغدالیق باغری قاراسی، کردی: کور کوره‌ی گهنمان

Morphological characteristics: 27-29 cm length and 52-63 cm wing-span. A rather small sandgrouse with short tail. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male with rufous cap, ash-grey supercilium, and black crescent from side of forehead over lore to lower cheek; side of head and throat orange-buff, rest of body pink-grey, upperparts and upper wing-coverts with large cream spots on feather-tips; underparts and under wing-coverts cream-white, contrasting with black primaries and secondaries in flight. Female lacks black crescent on face and grey supercilium; cheek and throat uniform yellow, rest of body dusty chestnut, closely barred black. Juvenile resembles female but throat whiter and barring on upperparts less pronounced.

Biological characteristics: Inhabits bleak gravelly and stony desert with very scanty vegetation, on plains, slopes, and uplands, generally avoiding bare sand. Occurs usually in small groups, but large flocks may gather in search of fresh or saline water sources early in the morning and at dusk. Feeds on vegetative matter, primarily on minute hard seeds and shoots of grasses and other plants. Breeding starts mid-May. Monogamous. Nest a shallow depression on ground among stones, without lining. Usual clutch 2-3 elliptical, smooth, and glossy cream eggs, spotted light brown, brown-buff, and purple-grey, 39.4×27.4 mm in size. Eggs hatch after 21-24 days. Chicks, precocial and downy, cared for by both parents for 38 days.

Distribution and abundance: A patchily distributed but locally common resident in central, eastern, and southern deserts of Iran.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Columba palumbus کبوتر جنگلی

Common Wood Pigeon

ترکی: آلا پاخلا، کردی: کۆتره گایه، لری: کبوتر گاهک

Morphological characteristics: 40-42 cm length and 75-80 cm wing-span. The largest pigeon in Iran, with broad wings and long and broad tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult bird with grey-blue head, upperparts, rump, and tail, latter with broad black terminal band. Also, nape glossed green, side of neck with large buff patch, and breast with extensive vinous tinge. Primaries and tips of secondaries black, primary coverts blackish grey, contrasting greatly with wide white arc on outer wing-coverts. Bill yellow, with red-pink base and whitish cere, eyes lemon-yellow, and legs mauve-pink. Juvenile paler and more uniform grey below, without green gloss on nape and buff patches on neck.

Biological characteristics: Prefers open woodlands, coniferous or deciduous broad-leaved forests at fringe of cultivations, dense riverine scrub and tamarisks along rivers, orchards, and even residential areas like parks and suburban gardens, but avoids treeless regions, water bodies with dense vegetation and rocky mountainous areas. Gregarious; outside breeding season, seen in rather large flocks in feeding and roosting sites. Flight slower and heavier than other pigeons, with distinct noise from wings at landing or take-off. Mostly feeds on plant material such as seeds, green leaves, buds, blossoms, fruits, and occasionally invertebrates. Breeding starts early April. Monogamous. Nest a small untidy flat platform of stems and thin twigs, built on trees and sometimes on ledges of buildings or cliffs, rarely on ground in treeless regions. Usual clutch 2, seldom 1, semi-oval white and moderately glossy eggs, 44.1 × 39.8 mm in size. Eggs hatch after 17 days. Chicks semi-altricial and nidicolous. Fledging period 29-35 days. Usually three clutches laid annually.

Distribution and abundance: A resident in forests and woodlands of the north and west, extending southeast through southern Zagros Mountains to Kerman highlands; also breeds in small numbers in woodland along rivers in lowlands of northwest and western Iran. A winter visitor to south Caspian region, Khuzestan, Fars, and Hormozgan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۴۰ تا ۴۲ سانتی متر و گستردگی بالها ۷۵ تا ۸۰ سانتی متر است. بزرگترین کبوتر با بالهای پهن و کشیده و دم بلند است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ سر، روتنه، دمگاه و دم آبی خاکستری با یک نوار سیاه پهن در انتها دارد. سینه ارغوانی صورتی و لکه‌های سبز و سفید رنگی در گردن دیده می‌شود. شاهپرها اولیه و نوک شاهپرها ثانویه سیاه و پوشش‌های اولیه خاکستری مایل به سیاه هستند که در تضاد با نوارهای پهن سفید رنگ روی بالها به خوبی به چشم می‌آیند. منقار زرد رنگ است و در زیر برآمدگی گوستی در قاعده آن، قرمز صورتی دیده می‌شود. چشمها زرد لیمویی و پاها ارغوانی صورتی است. پرنده نابالغ رنگ پریده‌تر، فاقد لکه‌های سبز و سفید در گردن و منقارش تیره است.

ویژگیهای زیستی: درختزارها، جنگلهای سوزنی‌برگ و پهن‌برگ خزان کننده، مناطق باز با درختان پراکنده، باغهای موجود در دره‌های تنگ و حتی مناطق مسکونی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از مناطق فاقد درخت، پیکره‌های آبی با پوشش گیاهی متراکم و مناطق کوهستانی صخره‌ای دوری می‌کند. پرندهای اجتماعی است و در خارج از دوره جوجه‌آوری در مکانهای تغذیه و استراحت شبانه در دسته‌های کم‌ویش بزرگ دیده می‌شود. پروازی آرام‌تر و سنگین‌تر از سایر کبوترها دارد و در زمان برخاستن و فرود آمدن صدای واضحی از بالهایش به گوش می‌رسد. بیشتر از مواد گیاهی نظیر دانه‌ها، برگ‌های سبز، جوانه‌ها، گلها سرشاخه‌ها و میوه‌ها و گاهی از بی‌مه‌رها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و با تشکیل قلمرو در درختزارها و اراضی مزروعی با درختان پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش توده‌ای کوچک و مسطح با ساختار مستحکم، در اندازه‌های متفاوت، از ساقه‌ها و ترکه‌های نازک درختان اطراف است که آن را روی درختان، پرچینها، لانه‌های متروک سایر پرندگان و به ندرت در لبه ساختمانها، صخره‌ها یا روی زمین در مناطق فاقد درخت بنا می‌کند. معمولاً دو و به ندرت یک تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد ۲۹.۸ × ۴۴.۱ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۷ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. جوجه‌ها در ابتدا توسط شیرۀ ترشح شده از چینه‌دان والدین تغذیه می‌شوند، در ۲۹ تا ۳۵ روزگی پرواز می‌کنند و تا زمان کوتاهی پس از پرواز همچنان برای تغذیه به والدین وابسته هستند. معمولاً سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

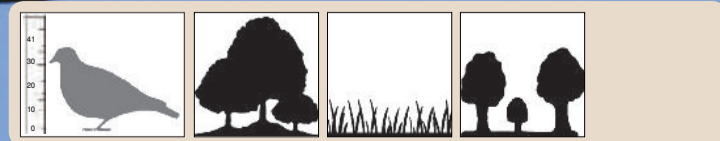
پراکنش و فراوانی: مقیم جنگلهای و درختزارهای نواحی جنوبی دریای خزر و استان خوزستان و احتمالاً نواحی جنوبی رشته کوه زاگرس تا نواحی مرتفع استان کرمان است. علاوه بر نواحی مذکور، در زیستگاههای مناسب شمال غرب و غرب

کشور نیز جوجه‌آوری می‌کند. همچنین به صورت زمستان‌گذران در نواحی جنوبی دریای خزر و استانهای خوزستان، فارس و هرمزگان دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

2

Family: Columbidae

خانواده: کبوترها

Order: Columbiformes

راسته: کبوترشکلان

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۱ تا ۳۴ سانتی متر و گستردگی بالها ۶۳ تا ۷۰ سانتی متر است. جد «کبوتر اهلی» و تا حدی شبیه به «کبوتر جنگلی» و «فاخته» است ولی به واسطه بالهای بلندتر و نوک تیزتر، لکه سفید در دمگاه، دو نوار سیاه روی شاهپره‌های ثانویه و پوشپره‌های بزرگ روی بالها و همچنین رنگ سفید پوشپره‌های زیر بالها از آنها متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر و گردن آبی خاکستری با جلای سبز و بنفش در دو طرف گردن و روتنه و پوشپره‌های روی بالها خاکستری دیده می‌شود. دمگاه و دم آبی خاکستری همراه با یک نوار قهوه‌ای مایل به سیاه انتهایی است. چشمها زرد مایل به قرمز، منقار سربی رنگ و برآمدگی گوشتی قاعده منقار سفید است. پاها و انگشتان نیز قرمز ارغوانی هستند. پرنده نابالغ شبیه به بالغ ولی تیره‌تر و مات‌تر است، پوشپره‌های زیر بالها خاکستری روشن به نظر می‌رسد، چشمها خاکستری تا خرمایی، منقار خاکستری تیره و نوک آن صورتی رنگ و برآمدگی گوشتی قاعده آن نیز خاکستری است.

ویژگیهای زیستی: در گستره وسیعی از زیستگاههای سنگی و صخره‌ای، غارها، قناتها و خرابه‌ها که حفره‌های مناسبی برای ساخت آشیانه در دسترس باشد، زیست می‌کند. جمعیت‌های اهلی این پرنده نیز در حاشیه مزارع در مجاورت مناطق صخره‌ای، همچنین در شهرها و مناطق مسکونی دیده می‌شوند. پرنده‌ای بسیار اجتماعی است و در زمان تغذیه و استراحت در دسته‌های متوسط تا بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. سریعتر از «کبوتر جنگلی» و معمولاً در ارتفاع کم پرواز می‌کند و گاهی اوقات مانورهایی در هوا به نمایش می‌گذارد. بیشتر از غلات، حبوبات و دانه سایر گیاهان، گاهی از برگهای تازه، جوانه‌ها و بی‌مه‌رها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اسفند آغاز می‌شود. کلنی جوجه‌آوری در شکافها، غارها و بیرون‌زدگیهای سنگی و صخره‌ای و در جمعیت‌های اهلی در شکاف ساختارهای انسان‌ساز شکل می‌گیرد. آشیانه اغلب در مکانهای تاریک به صورت لایه‌ناچیزی از شاخه‌های نازک و ریشکها و در مناطق مسکونی از تکه‌های سیم و موارد مشابه آن است که آن را روی برآمدگیها یا درون حفره‌ها بنا می‌کند. معمولاً دو و به ندرت یک تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد ۲۹،۱ × ۲۹،۳ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۷ تا ۱۹ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، تا حدی ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ابتدا توسط شیر ترشح شده از چینهدان والدین تغذیه می‌شوند. پرورش جوجه‌ها ۳۵ تا ۳۷ روز طول می‌کشد. حداقل پنج دسته تخم در سال می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به استثنای تالابهای وسیع، جنگلهای انبوه و بیابانهای خشک، به وفور مقیم سایر مناطق کشور است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Columba livia کبوتر چاهی

Rock Dove

توکی: گورچین، کردی: کوتره شینه، سیستانی: کفتر، لری: کبوتر برچی

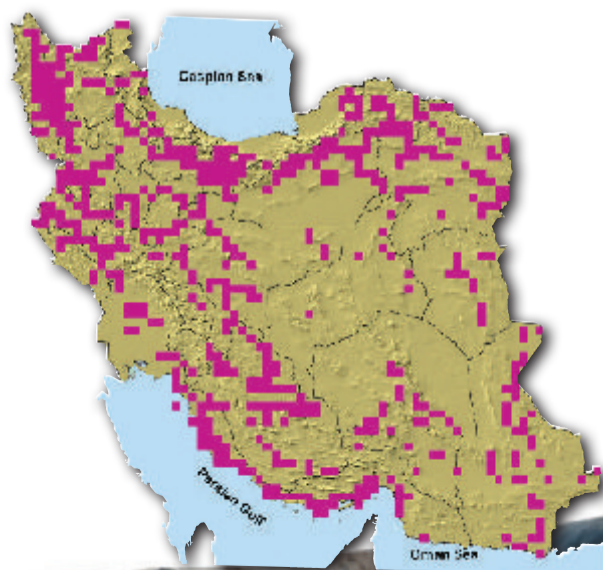

Morphological characteristics: 31-34 cm length and 63-70 cm wingspan. The wild ancestor of domestic fancy and racing pigeons, resembling Wood Pigeon *C. palumbus* and Stock Dove *C. oenas* but distinguished by white patch on rump, longer and more sharply pointed wing, two broad black bars across secondaries and greater coverts, and white under wing-coverts. Sexes almost similar with no seasonal variation. Head and neck of adult blue-grey, side of neck, throat, and upper breast glossed green and purple, upperparts and upper wing-coverts grey, rump and tail pale grey-blue, tail with black band along tip. Eyes yellow to red, bill lead-coloured with fleshy white cere; legs purple-red. Juvenile like adult but darker and duller, under wing-coverts pale grey, eye grey to ochre, bill and cere grey, bill with flesh-pink tip.

Biological characteristics: Favours a wide range of stony and rocky habitats, provided with holes and fissures to breed in, as on cliffs, sheltered ledges, inside caves or wells, and on ruins. Escaped domestic birds may form self-sustaining feral populations and occur widely in cities, human settlements, and special pigeon-houses. Gregarious, found in medium to large groups when feeding and resting. Flight faster than Common Wood Pigeon and often at low altitude, but gliding and wheeling in display. Feeds chiefly on seeds, cereals, legumes, and weeds, occasionally green leaves or buds and invertebrates. Breeding starts April. Breeding colonies established in holes inside cave or deep crevice of cliff and stony or rocky ledges; domesticated populations can breed in man-made structures. Nest a loosely constructed cup of roots, stems, leaves, and feathers on shaded or dark place on ledge or in hole or fissure without lining. Usual clutch 2, rarely 1, semi-oval glossy white eggs, 39.3×29.1 mm in size. Eggs hatch after 17-19 days. Chicks, semi-altricial and nidicolous, fed at first by crop milk. Fledging period 35-37 days. At least 5 clutches laid annually.

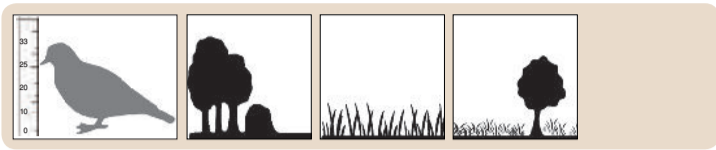
Distribution and abundance: A very common and widespread resident throughout Iran, absent only in extensive open wetlands, dense forests, and barren flat desert.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

2

Morphological characteristics: 32-34 cm length and 63-69 cm wing-span. A medium-sized pigeon rather like Common Wood Pigeon *C. palumbus* but distinguished by smaller body, shorter tail, and lack of white wing-stripe and cream neck-patch. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with blue-grey head and body, green gloss on neck and vinous-purple gloss on breast. Under wing-coverts grey, upperwing with black tip, contrasting sharply with pale ash-grey patch on middle of wing, latter gradually merging into darker blue-grey of inner wing; inner greater coverts and tertials with some black spots, but no black bars as in Rock Dove *C. livia*. Tail grey with black terminal band, conspicuous in flight. Juvenile paler and more brown-grey, lacking green gloss on neck.

Biological characteristics: Inhabits open woodlands with mature trees, margins of forests, trees in cultivated fields, and parks. Often quite social, breeding in small colonies and gathering into small or large flocks in winter. Flight action resembles Rock Dove but faster and with more fluid wing-beats. Walks slower on ground. Feeds chiefly on plant material like seeds, green leaves, buds, and flowers, occasionally also on invertebrates. Breeding starts mid-March to early April. Monogamous. Nest built in tree-hole, building, rock fissure, and rarely hole of mammals on sloping bush-covered ground. Usual clutch 2, rarely 1, semi-oval white eggs, 37.9x29 mm in size. Eggs hatch after 16-18 days. Chicks semi-altricial and nidicolous, fed by crop milk by both parents at first. Fledging period 27-28 days, becoming independent soon thereafter. Usually 2-3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A fairly common breeding bird in forests of the south Caspian region, Kaleibar Mountains of northern Azarbaijan, and in western Zagros. Also a fairly common winter visitor to northern Iran, occurring in varying numbers in Khorasan, Khuzestan, and Sistan-Baluchestan.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۲ تا ۳۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۶۳ تا ۶۹ سانتی‌متر است. کیبوتری متوسط‌جثه و تا حدی شبیه به «کیبوتر جنگلی» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، دم کوتاهتر و نداشتن سفیدی روی بالها و گردن به آسانی از آن تفکیک می‌شود. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ با سر و روتنه خاکستری مایل به آبی، لکه‌های سبز اطراف گردن و رنگ صورتی ارغوانی قابل تشخیص است. پوشش‌های زیر بالها خاکستری است، نوار پهنی به همین رنگ در حاشیه عقبی بالها و نیز انتهای دم دارد که در پرواز به خوبی دیده می‌شود ولی بر خلاف «کیبوتر چاهی»، نوار سیاه واضحی روی بالها به چشم نمی‌خورد و همچنین رنگ منقارش زرد با قاعده صورتی است. پرنده نابالغ قهوه‌ای تر و مات‌تر از بالغها و فاقد لکه‌های سبز اطراف گردن است.

ویژگیهای زیستی: درختزارهای باز با درختان کهنسال، حاشیه جنگلهای اطراف اراضی کشاورزی و پارکهای شهری را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در گروههای به نسبت کوچک دیده می‌شود. پروازی شبیه به «کیبوتر چاهی» ولی سریعتر با بال‌زدنهای نرم‌تر دارد و نسبت به آن با سرعت کمتری روی زمین راه می‌رود. بیشتر از مواد گیاهی شامل بذرها، برگهای سبز، جوانه‌ها و گلها و گاهی نیز از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اسفند تا اوایل فروردین آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش را در سوراخ درختان، ساختمانها، صخره‌ها و به ندرت در حفره‌هایی که توسط خرگوش درون زمین ایجاد شده بنا می‌کند و معمولاً آن را با سرشاخه‌ها، ریشه‌ها و لاشبرگها می‌پوشاند. معمولاً دو و گاهی یک تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، سفید با ته رنگ کرم و به ابعاد ۲۹ × ۳۷٫۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریخ تخمها ۱۶ تا ۱۸ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ابتدا توسط شیرۀ ترشح شده از چینهدان والدین و سپس با مخلوطی از آن و غذای طبیعی تغذیه می‌شوند. پرورش جوجه‌ها ۲۷ تا ۲۸ روز به طول می‌انجامد. معمولاً دو تا سه دسته تخم در سال می‌گذارد.

پراکنش و فراوانی: به صورت نسبتاً معمول در جنگلهای نواحی جنوبی دریای خزر، کوههای کلیبر در آذربایجان شرقی و نواحی غرب زاگرس جوجه‌آوری می‌کند. همچنین زمستان گذران به نسبت معمول نواحی شمال کشور است و گاهی در استانهای خراسان، خوزستان و سیستان و بلوچستان نیز دیده می‌شود.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندهگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

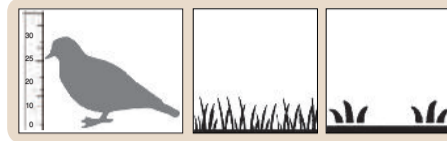

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۹ تا ۳۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۶۰ تا ۶۲ سانتی‌متر است. کوچکترین کبوتر است و شباهت زیادی به «فاخته» دارد ولی نسبت به آن اندکی کوچکتر است. همچنین بالهای بلندتر، سری با جلای زرشکی روشن و گردنی با جلای سبز دارد. رنگ سر و گردن و الگوی پروازش نیز تا حدی شبیه به «کبوتر چاهی» است ولی به واسطه فقدان نوار سیاه انتهای دم و نوار تیره حاشیه عقبی بالها قابل تفکیک است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ روتنه خاکستری مات، دمگاه خاکستری تیره و لکه سفید بزرگی در روتنه دارد. شاهپره‌های اولیه تیره و پوشپره‌های زیر بالها خاکستری کمرنگ یا سفید است. منقار زرد مایل به سبز و در قاعده خاکستری مایل به آبی، چشمها و حلقه دور آنها زرد و پاها زرد مایل به قرمز گوستی تا قرمز کمرنگ است. پرنده نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد ولی رنگ پریده‌تر و رنگ سینه قهوه‌ای روشن است و جلای زرشکی روشن و سبز در سر و گردنش دیده نمی‌شود.

ویژگیهای زیستی: در استپها، حاشیه زمینهای پست، دره‌های واقع در مناطق کوهستانی تا ارتفاع ۱۵۰۰ متر و اغلب نزدیک به منابع آبی، باغهای قدیمی و حاشیه کشتزارها به سر می‌برد. به صورت گروهی و در دسته‌های کوچک دیده می‌شود و در سرزمینهای زمستان‌گذرانی دسته‌های بزرگتری تشکیل می‌دهد. اواسط روز روی درختان به استراحت می‌پردازد. کبوتری آرام و بی‌صدا است، به استثنای دوره جوجه‌آوری که آوازش شباهت زیادی به «فاخته» دارد. اغلب در اوایل صبح و نزدیک به غروب آفتاب در اطراف کشتزارها به تغذیه از توت، ذرت، غلات و سایر دانه‌های گیاهی می‌پردازد. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت تا اوایل تیر و با تشکیل کلنی آغاز می‌شود. تک همسر و آشیانه‌اش توده‌ای از سرشاخه‌ها و شاخه‌های کوچک است که آن را به صورت سست و بی‌دوام در شکاف صخره‌ها، سوراخهای حفر شده توسط سبزیها در دیواره‌های گلی، حفره‌های موجود در درختانی نظیر صنوبر، نارون، چنار و یا ساختمانهای مخروبه بنا می‌کند. معمولاً دو تخم نیمه بیضی، به رنگ سفید و به ابعاد ۲۷ × ۳۷ میلی‌متر می‌گذارد. اطلاعات بیشتری از جوجه‌آوری این پرنده در دست نیست. **پراکنش و فراوانی:** وضعیت این پرنده در کشور دقیقاً مشخص نیست. احتمالاً بومی کمیاب یا مهاجر کرانه‌های شمال شرقی کشور است. قبلاً در جنگلهای حاشیه رودخانه‌های هریرود و تجن و سایر زیستگاههای مشابه در شرق خراسان جوجه‌آوری می‌کرد و در زمان مهاجرت در استان سیستان و بلوچستان دیده می‌شد. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Columba eversmanni فاخته خاوری Yellow-eyed Dove (Pale-backed Pigeon)

ترکی: شرقی گوی پاخلا، کردی: کۆتره نه خشینه‌ی روژهه لاته

Morphological characteristics: 29-31 cm length and 60-62 cm wingspan. A small pigeon, highly similar to Stock Dove *C. oenas*, but relatively smaller with longer wings, vinous-glossed head, and glossy green neck. Head and neck colouration and flight pattern fairly similar to Rock Dove *C. livia*, but distinguished by lack of broad black bands on upperwing and black stripe on tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with dull grey upperparts, dark grey rump, and large white patch at the back. Primaries dark and under wing-coverts pale grey or white. Also, bill dark blue-grey with greenish yellow tip, eyes and eye-ring yellow, and legs red. Juvenile like adult but paler and with light brown breast; also, green gloss on side of neck and vinous tinge on breast reduced or absent.

Biological characteristics: Prefers riverine forest in steppe, mountain valleys up to 1500 m high, often near water sources, well-grown gardens and farmland, breeding in holes of big trees, in fissures of crags or walls or in loam or loess cliffs along rivers. Often seen in small groups, forming larger flocks in winter. Roosts on trees in the middle of day. A quiet bird but in breeding season resembles Stock Dove in vocal activity. Often feeds on berries, cereals and other plant seeds, mostly at dawn and dusk around farmland. Breeding starts early May to late June. Monogamous. Nest a small mass of branches and twigs, loosely built in cliff or tree-hole, holes made by rollers *Coracias* in clayey walls, but sometimes in derelict buildings. Usual clutch 2 sub-elliptical white eggs, 37 × 27 mm in size. No more data available on breeding.

Distribution and abundance: Several recent records in eastern Iran in June and September, but present status uncertain; probably a scarce resident or partial migrant in the extreme northeast. Recorded in the past to breed in riverine forest and loam cliffs along Harir Rud and Tajan rivers and probably elsewhere in eastern Khorasan; also recorded on migration in eastern Khorasan and Sistan-Baluchestan.

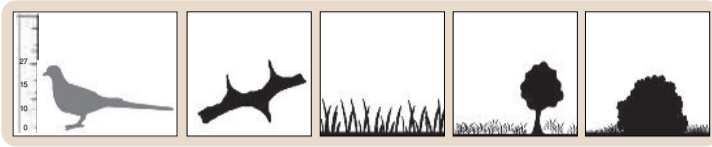
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

Oena capensis قمری ناماکوا

Namaqua Dove

ترکی: ناماکورا قوموروسی

Morphological characteristics: 26-28 cm length and 28-33 cm wing-span. A tiny dove with slim body and very long wedge-shaped tail. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male with black face, throat, and breast, brown-grey nape, upperparts, and rump, and two black-and-white bars noticeable on rump. Cap, side of neck, and side of breast grey, and rest of underparts white. In flight, upper surface of flight-feathers and entire under wing-coverts deep rufous-chestnut, contrasting with black undersurface of flight-feathers. Tail black, outermost feather with white outer margin and others with grey base and small grey tip; tail-feathers shorten from middle to outer parts, creating a fan-like look. Also, with black eyes, red bill with yellow tip, and red legs. Adult female like male, but black of face, throat, and breast replaced with grey. Juvenile like female, but shows black and buff feather-fringes and spots on upperparts, upper wing-coverts, and breast.

Biological characteristics: Prefers dry semi-deserts with thorny scrub and scattered acacia trees. Flight fast and straight, usually low above ground. Lands with short wing-beats while stretching tail in a fan-like form. Mostly stays on ground where hardly visible due to cryptic camouflage. Feeds mainly on cereals, seeds, and seldom insects on dung of livestock.

Distribution and abundance: Only two records: one southwest of Karaj in Alborz province and the other in September 2007 in protected area of Mond in Bushehr, both photographed.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۶ تا ۲۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۸ تا ۳۳ سانتی‌متر است. قمری کوچک جثه با بدنی ظریف و دم خیلی بلند و مثلثی شکل است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ پیشانی، گلو و سینه سیاه دارد. تارک سر، دو طرف گردن و سینه خاکستری و مابقی زیرتنه سفید است. پس گردن، روتنه و دمگاه خاکستری قهوه‌ای با دو نوار سیاه در دمگاه دارد. در پرواز پوشش‌های رو و زیر بالها قرمز قهوه‌ای و زیربغلها تیره است. دم سیاه، نوک بیرونی‌ترین پرهای آن سفید و پرهای آن به تدریج از وسط به کناره‌ها کوتاه‌تر شده و حالتی بادبزی شکل ایجاد می‌کند. چشمها سیاه، منقار زرد با قاعده قرمز ارغوانی و پاها و انگشتان نیز به همین رنگ دیده می‌شوند. پرنده ماده تقریباً یکدست خاکستری و تا حدودی شبیه به نر ولی فاقد پیشانی، گلو و سینه سیاه است. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی روتنه، جلوی گردن و شانها با خطوط و خالهای سیاه و نخودی فراوان همراه است.

ویژگیهای زیستی: مناطق نیمه‌بیابانی و خشک با بوته‌های خاردار یا درختچه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از مناطق جنگلی دوری می‌کند. پروازی سریع، مستقیم و معمولاً نزدیک به سطح زمین دارد و با بال‌زدنهای کوتاه درحالی که دم خود را به حالت بادبزی و افراشته رو به بالا نگاه داشته است، فرود می‌آید. اغلب اوقاتش را روی زمین می‌گذراند و در این زمان به دلیل رنگ پروبال، دیدنش دشوار است. بیشتر از غلات و حبوبات، بذرها و گاهی از حشرات موجود روی سرگین دامهای اهلی تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: فقط دو گزارش از مشاهده این پرنده شامل جنوب غرب شهرستان کرج در استان البرز و منطقه حفاظت شده موند در استان بوشهر موجود است. وضعیت حفاظت: در فهرست پرندهگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

قمری خانگی *Streptopelia senegalensis*

Laughing Dove (Palm Dove)

توکی: ائو جیل قومورو، کردی: قومری، سیستانی: کفتر باغی، لری: کبوتر کمریک

Morphological characteristics: 25-27 cm length and 40-45 cm wingspan. A rather small dove with short wings and long tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult bird with pink-buff head, neck and breast, red-brown upperparts, distinct dark grey tail and rump, and large patch of rufous-and-black spots on side of neck. In flight, extensive bluish grey on outer wing-coverts contrasts with blackish primaries. Also with bluish grey under wing-coverts, black tail with outer tail-feathers broadly tipped white, white under tail-coverts, black bill, brown eyes, and pink-red eye-ring and legs. Juvenile duller than adult, also lacking spotted patch on neck.

Biological characteristics: Favours parks, gardens, and trees in villages and towns, usually close to human habitation. Behaviour similar to European Turtle Dove *S. turtur*. Flight similar to other doves, but slower and noisier. Feeds on seeds, seldom insects and small snails. Breeding starts early February, multiple pairs may nest in close range. Monogamous. Nest a flat, loose mass of twigs and thin branches, built mostly singly on tree, shrub, inside attic, spout hole, and wall fissure. Usual clutch 2, seldom 1-4, oval to semi-oval glossy white eggs, 25.3 x 19.3 mm in size, (3-4 eggs in one nest indicate clutches of two females). Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, semi-altricial and nidicolous, fed on dove-milk from the crop. Fledging period 14-17 days, depending on parents for a longer time. Usually 2-3 clutches laid annually.

Distribution and abundance: A common and widespread resident of Iran especially around cities and villages.

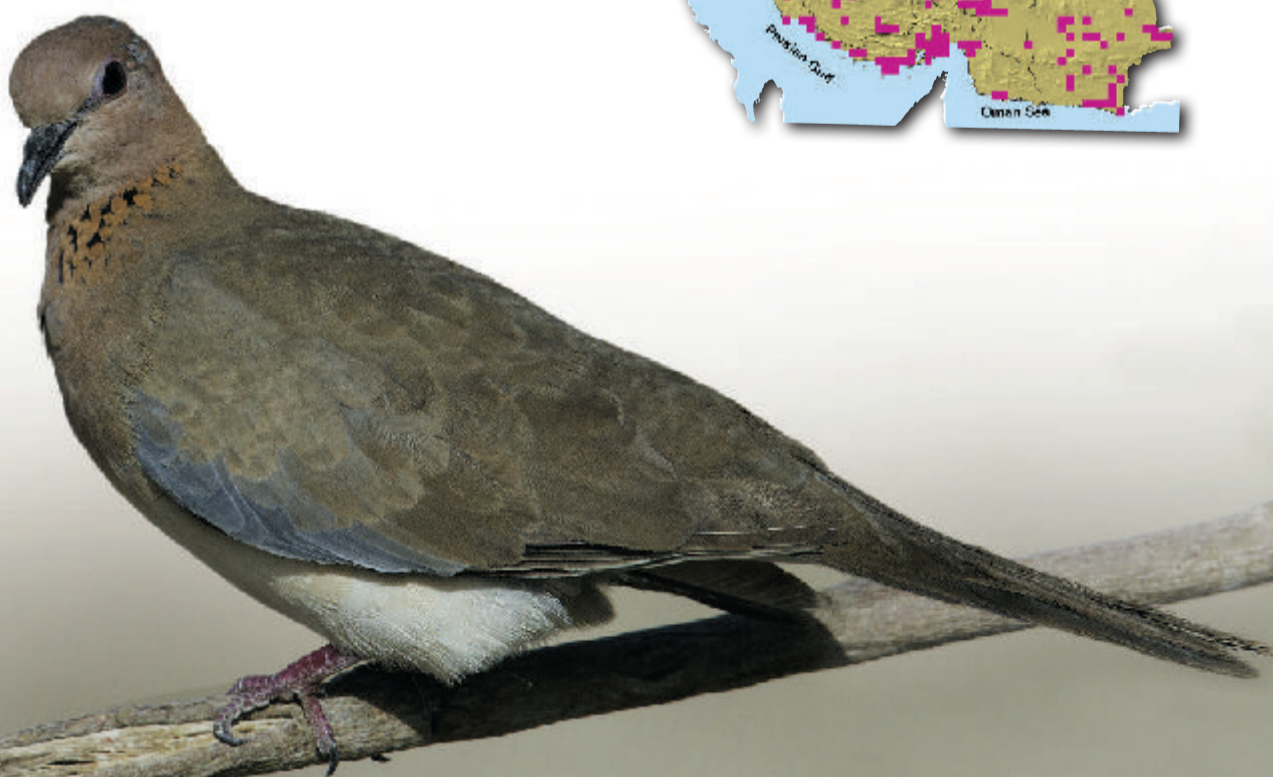
Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۵ تا ۲۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۰ تا ۴۵ سانتی‌متر است. قمری به نسبت کوچک‌جثه با بالهای کوتاه و دم بلند است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ با سر، گردن و سینه زرشکی روشن تا نخودی، روتنه قرمز قهوه‌ای و دمگاه و دم خاکستری تیره مشخص است. جلوی گردن یک طوق پهن با خالهای سیاه دارد. در پرواز پوشش‌های خاکستری مایل به آبی بالها در تضاد با تیرگی شاهپره‌های پرواز به خوبی نمایان می‌شود. سطح زیر بالها نیز خاکستری مایل به آبی، دم سیاه و نیمه انتهایی پره‌های کناری آن سفید و پوشش‌های زیر دم سفید است. همچنین منقاری سیاه، حلقه چشمی قرمز صورتی، چشم‌های قهوه‌ای و پاهای صورتی قرمز دارد. در پرنده نابالغ بدن مات‌تر از بالغها و بدون طوق خالدار گردنی است.

ویژگیهای زیستی: اغلب در اطراف مناطق مسکونی به سر می‌برد و به زندگی در کنار انسان خو گرفته است. پرنده‌ای اجتماعی و رفتارش شبیه به «قمری معمولی» است. پروازش شبیه به دیگر قمریها ولی آرام‌تر و با تولید صدا همراه است. دانه‌خوار است گاهی نیز از حشرات و حلزون‌های کوچک تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط بهمن و اغلب به صورت منزوی آغاز می‌شود. گاهی نیز چندین جفت در کنار هم آشیانه‌های خود را بنا می‌کنند. تک همسر است و آشیانه‌اش توده‌ای مسطح و سست از ترکه‌ها و شاخه‌های نازک است که آن را روی درختان، بوته‌ها، لبه ساختمانها، در پناه بام منازل، سوراخ ناودانها و شکاف دیوارها بنا می‌کند. معمولاً دو و به ندرت یک تا چهار تخم بیضی تا نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد ۱۹,۳ x ۲۵,۳ میلی‌متر می‌گذارد (وجود سه تا چهار تخم در یک آشیانه احتمالاً نشان دهنده تخم‌گذاری دو پرنده ماده در آن آشیانه است). تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. جوجه‌ها در ابتدا توسط شیر ترشح شده از چینهدان والدین تغذیه می‌شوند، در ۱۴ تا ۱۷ روزگی پرواز می‌کنند و تا مدت کوتاهی پس از آن همچنان برای تغذیه به والدین وابستگی دارند. معمولاً دو تا سه بار در طول سال جوجه‌آوری می‌کند.

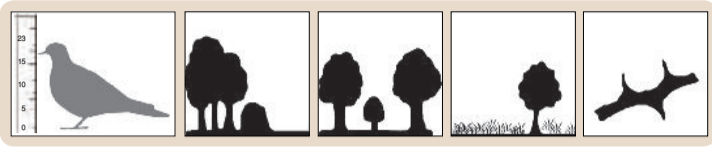
پراکنش و فراوانی: به تعداد فراوان مقیم حاشیه اغلب شهرها و روستاهای کشور است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

یاکریم طوقی *Sterptopelia tranquebarica*

Red Turtle Dove (Red Collared Dove)

توکی: توفه لی چول گورچینی، کردی: یاکریمی گه ردن به خال

Morphological characteristics: 22-24 cm length and 32-36 cm wingspan. A small dove, greatly similar to Eurasian Collared Dove *S. decaocto*, but distinguished by smaller body and darker red plumage. Sexes highly similar with no seasonal variation. Adult male with blue-grey head and face and black semi-collar on nape. Upperparts uniform brick-red, rump and upper tail-coverts dark ash-grey, tail brownish with grey outer feathers and white patches on tail corners, underparts vinous-brown with grey flanks, chin and belly whitish, and under tail-coverts white. Adult female similar to adult male, with light brown upperparts and breast. Juvenile resembles female, but upperparts and upper wing-coverts show buff feather-fringes.

Biological characteristics: Prefers forests, open woodlands, and trees along channels and roads; avoids deserts and arid areas. Behaviour less similar to other doves, rarely seen around residential areas and farmlands. Often active at dawn and dusk, roosting on trees during day. While feeding, seen in fairly large flocks along with other doves. Feeds mainly on seeds such as rice, maize, grass, and other plants.

Distribution and abundance: Seen as a vagrant in Chabahar (south-eastern of Sistan-Baluchestan).

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۲ تا ۲۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۲ تا ۳۶ سانتی‌متر است. قمری کوچک‌جثه که شباهت زیادی به «یاکریم» دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر و رنگ قرمزتر بدن از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تا حد زیادی همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ سر و صورت خاکستری مایل به آبی است و نیم طوق سیاهی در پس گردن دارد. روتنه قرمز آجری و دمگاه و پوشپه‌های روی دم خاکستری دودی دیده می‌شود. دم مایل به قهوه‌ای و پره‌های بیرونی آن خاکستری است و نوار پهن سفیدی در انتها دارد که در وسط منقطع شده است. همچنین زیر تنه قرمز مسی، چانه و شکم مایل به سفید، پهلوها خاکستری و پوشپه‌های زیردم سفید هستند. پرنده ماده شبیه به نر است ولی روتنه و سینه آن قهوه‌ای روشن دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی پوشپه‌های روتنه و بالها حاشیه روشن دارند.

ویژگیهای زیستی: در جنگلها و درختزارهای باز همچنین درختان حاشیه کانالها و جاده‌ها دیده می‌شود و از نواحی بیابانی و خشک پرهیز می‌کند. رفتارش شباهت کمتری به سایر قمریها دارد و به ندرت در اطراف مناطق مسکونی و مزارع حضور دارد. بیشتر صبح زود و نزدیک به غروب آفتاب فعالیت می‌کند و در طول روز روی درختان استراحت می‌کند. زمان تغذیه در دسته‌های به نسبت بزرگ و به طور مخلوط با سایر قمریها دیده می‌شود. دانه‌خوار است و از دانه‌های برنج، ذرت و گندمیان همچنین دانه گیاهان علفی تغذیه می‌کند.

پراکنش و فراوانی: به صورت سرگردان در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان در منطقه چابهار دیده شده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۱ تا ۳۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۷ تا ۵۵ سانتی‌متر است. کبوتری متوسط‌جثه با بدن روشن و دم به نسبت بلند است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر، گردن و سینه خاکستری روشن است و نیم‌طوق سیاهی در پس گردن دارد. روتنه قهوه‌ای خاکی و پوشه‌های روی بالها خاکستری مایل به آبی است که در پرواز در تضاد با تیرگی شاهپره‌های پرواز نمایان می‌شود. دم در انتها نوار پهن سفیدی دارد که در وسط منقطع شده است. منقار سیاه، چشمهای قرمز تیره، حلقه چشمی سفید مایل به خاکستری و پاها و انگشتان قرمز مایل به زرشکی روشن دارد. پرنده نابالغ شبیه به بالغها است ولی روتنه‌ی تیره‌تر دارد و فاقد طوق سیاه در پس گردن است.

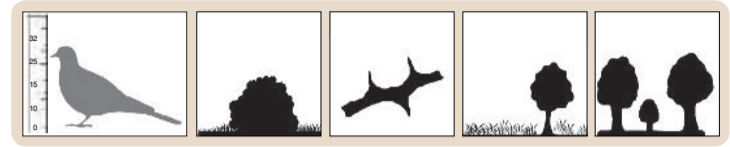
ویژگیهای زیستی: باغها، مزارع، پارکها، روستاها و شهرها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. به صورت جفت یا در دسته‌های کوچک و اغلب همراه با سایر قمریها دیده می‌شود ولی در زمان مهاجرت و در مناطقی که منابع غذایی فراوان باشد، دسته‌های بزرگتری تشکیل می‌دهد. پروازی مستقیم و قوی با بال‌زدنهای سریع و یکنواخت دارد. برای تغذیه مدت زمان زیادی را روی زمین قدم می‌زند و به تغذیه از بذرها، میوه‌ها و بخشهای سبز گیاهان، همچنین بی‌مهرها می‌پردازد. جوجه‌آوری از اواخر اسفند در کشتزارها و یا مناطق نیمه شهری آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش توده‌ای کوچک از ترکه‌ها و سرشاخه‌های باریک است که آن را در درختان، بوته‌ها، لبه‌ ساختمانها، در پناه بام منازل و شکاف دیوارها بنا می‌کند. معمولاً دو تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد $۳۳,۲ \times ۳۰,۱$ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. در ابتدا توسط شیرۀ ترشح شده از چینهدان والدین تغذیه می‌شوند، در حدود ۱۸ روزگی پرواز می‌کنند و تا یک هفته پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: مقیم زیستگاههای مناسب در استان خوزستان و برخی مناطق در امتداد سواحل جنوب کشور است و به طور معمول در مرکز، جنوب و شرق کشور به ویژه استانهای هرمزگان و سیستان و بلوچستان جوجه‌آوری می‌کند. زمستانها در استان یزد نیز دیده می‌شود. همچنین دو گزارش از مشاهده این پرنده در اوایل شهریور از نواحی جنوبی دریای خزر موجود است. وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

یاکریم *Streptopelia decaocto*

Eurasian Collared Dove

ترکی: چول گورچینی، کردی: یاکه‌ریم، سیستانی: کبوتر طوقی

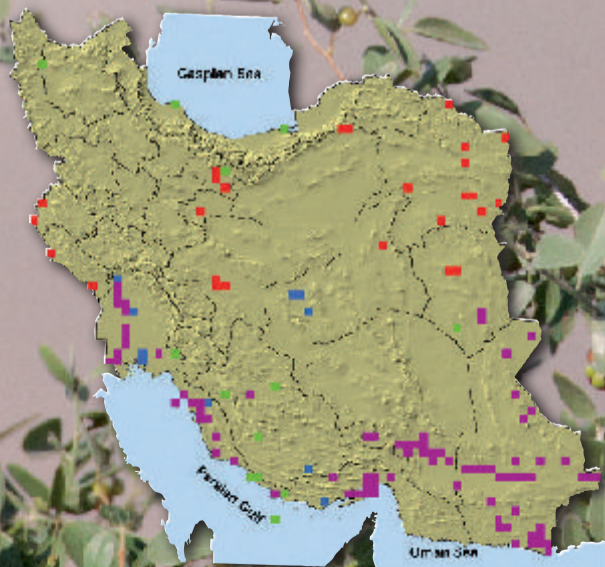

Morphological characteristics: 31-33 cm length and 47-55 cm wingspan. A medium-sized pigeon with pale plumage and a rather long tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult bird with vinous-grey head, neck, and breast and a narrow black bar across neck-side. Upperparts and upper wing-coverts brown-grey, blue-grey outer coverts contrasting markedly with dark flight-feathers in flight. Also, with black bill, dark red eyes, greyish white eye-ring, purple-red feet, and dark grey tail with wide white terminal band, interrupted in middle. Juvenile resembles adult, but darker above and with no black collar on nape.

Biological characteristics: Prefers gardens, farmlands, parks, villages, and cities. Seen in pairs or small flocks often along with other doves. Congregates in larger flocks on migration and where food abundant. Flight fast, straight, and strong with rapid and regular wing-beats. Forages by walking on ground, feeding on seeds and fruits, seldom on green parts of plants and invertebrates. Breeding starts mid-March. Monogamous. Nest a fragile platform made of twigs and thin branches, built on tree, bush, building, roof, or in wall fissure. Usual clutch 2 semi-oval white eggs, 30.1×23.2 mm in size. Eggs hatch after 14-16 days. Chicks, semi-altricial and nidicolous, feed on pigeon-milk from parents' crop. Fly in 18 days, independent a week later.

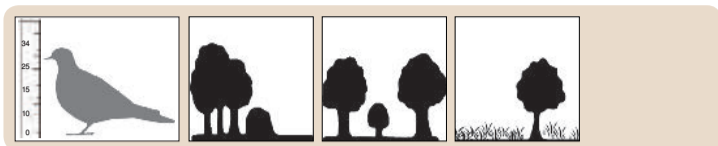
Distribution and abundance: A resident in suitable habitats in Khuzestan and along southern coasts; a rather common breeder in central, southern, and eastern Iran, especially Hormozgan and Sistan-Baluchestan. Also recorded in Yazd in winter. Two records available from south Caspian region in late August.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

قمری خاوری *Streptopelia orientalis* Oriental Turtle Dove (Rufous Turtle Dove)

توکی: شرق قوموروسی، کردی: قمری روژه

Morphological characteristics: 33-35 cm length and 53-60 cm wing-span. A bulky dove, highly similar to European Turtle Dove *S. turtur*, but distinguished by heavier body, greyer head, browner nape, darker upper- and underparts, streaked patches on side of neck, and grey tail-fringe. Sexes fairly similar (breast of female browner, less vinous-red) with no seasonal variation. Flight-feathers black-brown, upper wing-coverts black in centre with brownish red margin. Rump and upper tail-coverts blue-grey; tail black with rounded tip and white feather-tips. Juvenile like adult, but with darker upper wing-coverts, fringed buff-brown; black-and-white patch on side of neck absent.

Biological characteristics: Prefers forest fringes, woodlands, groves, and farmlands. Seen in pairs or small flocks, congregating into larger flocks on migration. Flight fast and straight but not as agile as European Turtle Dove, with heavier wing-beats. Takes off and lands with slower wing-beats. Walks slowly holding tail upwards. Mostly feeds on cereals, seeds of weeds, and green buds.

Distribution and abundance: A scarce passage migrant in eastern Iran. Also seen in southeast of Baluchestan in winter.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۳ تا ۳۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۳ تا ۶۰ سانتی‌متر است. قمری به نسبت درشت‌جثه‌ای است و شباهت زیادی به «قمری معمولی» دارد ولی به واسطه جثه بزرگتر، سر خاکستری‌تر، پس گردن قهوه‌ای‌تر، روتنه و زیرتنه پررنگتر، لکه‌های مرکب از رگه‌رگه خاکستری آبی و سیاه در دو طرف گردن و حاشیه دم خاکستری از آن قابل تشخیص است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل (سینه در ماده قهوه‌ای‌تر) و فاقد تغییرات فصلی هستند. شاهپره‌های پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و پوشپره‌های روی بالها در وسط سیاه و در حاشیه قرمز مایل به قهوه‌ای هستند. دم‌گاه و پوشپره‌های روی دم خاکستری آبی و دم سیاه و نوک آن سفید است که شاهپره‌های آن به تدریج از وسط به کناره‌ها کوتاه‌تر می‌شود و حالتی بادبزنی شکل دارد. در پرنده نابالغ پوشپره‌های روی بالها تیره، حاشیه آنها روشن‌تر، منقار سیاه شاخی و فاقد لکه‌های گردنی است.

ویژگیهای زیستی: حاشیه جنگلهای، درختزارها، بیشه‌ها و کشتزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. به صورت جفت یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود ولی در زمان مهاجرت دسته‌های بزرگتری تشکیل می‌دهد. پروازی سریع و مستقیم دارد ولی چندان چابک نیست و نسبت به «قمری معمولی» سنگین‌تر بال می‌زند، با بال‌زدنهای آرام‌تری از سطح زمین به پرواز درآمده و فرود می‌آید. همچنین نسبت به «قمری معمولی» آرام‌تر راه می‌رود و اغلب دم خود را بالا نگاه می‌دارد. بیشتر از غلات، دانه علفهای هرز و جوانه‌های سبز تغذیه می‌کند. **پراکنش و فراوانی:** مهاجر عبوری نادر نواحی شرقی کشور است. همچنین زمستانها در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان دیده می‌شود. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۲۶ تا ۲۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۷ تا ۵۳ سانتی‌متر است. قمری کوچک‌جثه‌ای است و شباهت زیادی به «قمری خاوری» دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر، روتنه و زیرتنه کمرنگتر، لکه‌های مرکب از رگه‌رگه سیاه و سفید در دو طرف گردن و نوار پهن سفید در حاشیه دم از آن قابل تشخیص است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ تارک سر و پس گردن خاکستری آبی، صورت رنگ‌پریده، گردن و سینه با تهرنگ صورتی و روتنه قهوه‌ای خاکی است. شاهپرهای پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه و پوشپرهای روی بالها در وسط سیاه و در حاشیه نارنجی هستند و در تضاد با لکه خاکستری آبی روی بالها به خوبی به چشم می‌آیند. دم سیاه با کناره‌های سفید است و پرهای آن به تدریج از وسط به کناره‌ها کوتاهتر شده و بادبزی شکل به نظر می‌رسد. چشمها طلایی، حلقه چشمی ارغوانی و پاها ارغوانی قرمز تا صورتی تیره هستند. پرنده نابالغ رنگ پریده‌تر از بالغها، فاقد لکه‌های گردنی، منقار سیاه شاخی و در نوکش رنگ‌پریده است.

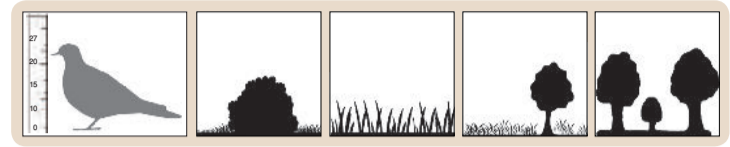
ویژگیهای زیستی: اراضی باز، بوته‌زارها و درختزارهای مناطق استپی و نیمه‌بیابانی مجاور منابع آبی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از مناطق بادخیز، مرطوب، ابری، سرد و کوهستانی دوری می‌کند. پروازی سریع و مستقیم دارد که با بال‌زندهای شدید همراه است. معمولاً به صورت انفرادی یا جفت دیده می‌شود ولی در زمان مهاجرت و در مناطقی که منابع غذایی فراوان باشد، دسته‌های بزرگتری تشکیل می‌دهد. اغلب از دانه‌ها و میوه‌های گیاهان و غلات تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل فروردین و به صورت منزوی یا در مجاورت سایر جفته‌ها در حاشیه درختزارها و مناطقی با درختان و بوته‌های پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌ها و شاخه‌ها است که آن را روی درختان کوتاه، بوته‌ها و پرچینها بنا می‌کند. معمولاً دو و به ندرت یک تخم نیمه بیضی تا بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد 30.7×23 میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. در ابتدا توسط شیرۀ ترشح شده از چینه‌دان والدین تغذیه می‌شوند، در ۱۹ تا ۲۱ روزگی پرواز می‌کنند و تا مدت کوتاهی پس از آن مستقل می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران و مهاجر عبوری سراسر کشور است و به استثنای رشته کوه‌های مرتفع، حوزه‌های بیابانی، نواحی پست سواحل جنوب و جنوب استان سیستان و بلوچستان به فراوانی در سراسر کشور، جایی که درختان مناسب برای ساخت آشیانه موجود باشد، جوجه‌آوری می‌کند. همچنین در زمان مهاجرت در اغلب مناطق حتی واحه‌های موجود در بیابانها دیده می‌شود. وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

قمری معمولی *Streptopelia turtur*

European Turtle Dove

ترکی: قمری، کردی: کوتره باریکه

Morphological characteristics: 26-28 cm length and 47-53 cm wingspan. A small dove, highly similar to Oriental Turtle Dove *S. orientalis*, but distinguished by smaller and more slender body, paler upperparts and underparts, patches of black-and-white streaks on sides of neck, and broad white band on tail-tip. Sexes fairly similar with no seasonal variation. Adult bird with blue-grey cap and nape, pale face, neck and breast tinged pink, and upperparts dusty-brown. Flight-feathers black-brown, upper wing-coverts black at centre and with orange-brown fringe, contrasting with blue-grey patch on upperwing. Fan-like tail black with white feather-tips; also with golden-yellow eyes, red eye-ring, and purple-red to dark pink legs. Juvenile paler than adult, lacking patch on neck. Bill horny black with paler tip.

Biological characteristics: Prefers open fields, shrub and woodland in steppe or semi-desert, not far from water source; avoids stormy areas, moist, cloudy, and cold mountains. Flight fast and straight with powerful wing-beats. Usually solitary or in pairs. Congregates into larger flocks on migration or in areas with plenty of food. Mostly feeds on seeds, fruits, and cereals. Breeding starts late March to early June along margins of woodlands and areas with sparse bushes and trees, in pairs or along with others. Monogamous. Nest a cup of twigs, built in dense scrub, low trees or hedges, often thorny. Usual clutch 2, seldom 1, smooth, rather glossy semi-oval white eggs, 30.7×23 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks, semi-altricial and nidicolous, fed on dove-milk from the crop. Fledging period 19-21 days, independent soon after.

Distribution and abundance: A common and locally abundant breeding bird throughout Iran wherever trees or scrub available for nesting, absent only from the highest mountain ranges, the interior desert basins, Persian Gulf lowlands, and southern Baluchestan. Occurs widely all over Iran on migration, even at oases in the central deserts.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

طوطی طوق صورتی *Psittacula krameri* Ring-necked Parakeet

ترکی: پچلی توتو قوشی، کردی: توتی

Morphological characteristics: 38-42 cm length and 42-48 cm wing-span. A large parakeet, highly similar to Alexandrine Parakeet *P. eupatria*, but distinguished by smaller size, relatively smaller bill, black line on lore, and lack of maroon-red patch on lesser wing-coverts. Sexes rather similar with no seasonal variation. Adult male with yellowish green head, upperparts, and underparts, darker blue-green on wings. Also, with a narrow pink collar on hindneck; black stripe on chin and throat extends to side of neck, tail long and pointed, bill and eye-ring maroon, and legs olive. Female similar to male but lacks neck collar and dark throat line. Juvenile like female, but margins of flight-feathers yellowish; either with or without indistinct ring round neck.

Biological characteristics: Prefers gardens, parks, open woodlands, palm groves, orchards, and farmlands, often in or near human habitation; avoids mountains, cliffs, deserts, wetlands, and forests. A noisy bird, often seen in large groups. Flight powerful and fast with sudden changes of direction. Usually perches on trees and climbs trees skillfully, hardly walking on ground. Feeds mainly on seeds, fruits, flowers, and nectar. Breeding starts early January to early May. Monogamous. Nest built high up in tree-hole or in old nest of woodpeckers, occasionally inside fissure of stone wall or building, enlarged from within by female and toughly lined with feathers, sticks, and other plant material. Usual clutch 4, sometimes 3-6, smooth but not glossy oval white eggs, 30.5 × 23.7 mm in size. Eggs hatch after 25-28 days. Chicks altricial and nidicolous. Fed on partially-digested regurgitated material from both parents. Fly in about 56 days, but still fed by parents for another 21-28 days.

Distribution and abundance: Fairly common in parks and gardens in many large cities, especially Tehran; some populations also on Khark Island in Persian Gulf, probably originating from escaped cage-birds.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

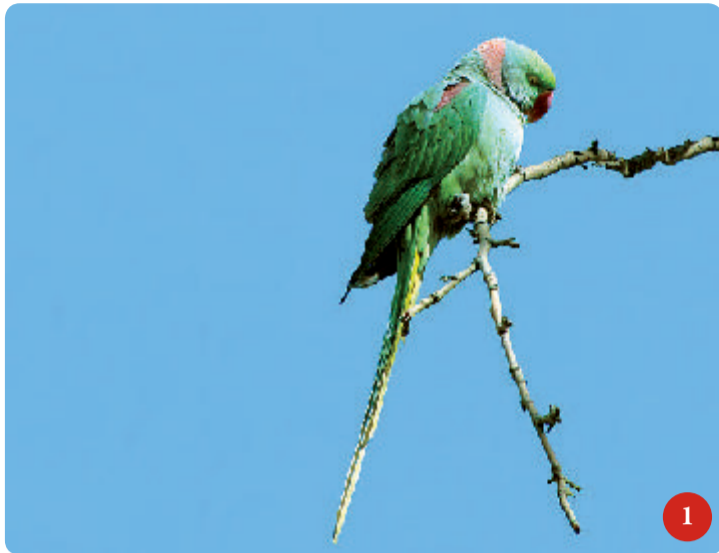
ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۸ تا ۴۲ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۴۲ تا ۴۸ سانتی‌متر است. طوطی بزرگ‌جثه و تا حد زیادی شبیه به «شاه‌طوطی» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، منقار کوچکتر، وجود خط سیاه در فاصله چشمها تا منقار و فقدان لکه قرمز روی شانه از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ سر، روتنه و زیرتنه زرد مایل به سبز با درخششی آبی رنگ دارد که در ناحیه بالها تیره‌تر به نظر می‌رسد. طوطی صورتی رنگ در پس گردن و خط سیاه رنگی در گلو و چانه دارد که تا دو طرف گردن امتداد یافته است. دم دراز و نوک تیز، منقار و حلقه چشمی زرشکی و پاهای زیتونی دارد. پرنده ماده شبیه به نر است ولی خط تیره گلوبی و طوق گردنی را ندارد. پرنده نابالغ شبیه به پرنده ماده است ولی حاشیه پره‌های پرواز زردتر است. همچنین حلقه گردنی، نامشخص یا فاقد آن است.

ویژگیهای زیستی: بیشتر در باغها، پارکها، درختزارهای باز و اطراف کشتزارهای مجاور مناطق مسکونی دیده می‌شود و از مناطق کوهستانی، صخره‌ای، بیابانی، تالابی و جنگلی دوری می‌کند. پرنده‌ای پر سروصدا است و اغلب به صورت گروهی دیده می‌شود. پروازی قوی و سریع دارد که با تغییر جهت‌های سریع و ناگهانی همراه است. معمولاً روی شاخه‌ها می‌نشیند و به طور ماهرانه‌ای از درخت بالا می‌رود ولی روی زمین به سختی راه می‌رود. بیشتر از دانه‌ها، میوه‌ها، گلها و شهد گلها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط دی تا اواسط خرداد آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش را به صورت منزوی در شکافهای موجود در درختان یا در آشیانه‌های قدیمی دارکوبها در ارتفاعات بالای درختان تنومند، گاهی در شکاف سنگها یا ساختمانها بنا می‌کند. اغلب پرنده ماده با منقار خود حفره موجود در درخت را گسترش می‌دهد و به کمک پر، خرده‌های چوب و سایر مواد گیاهی، آستری زبر ایجاد می‌کند. معمولاً چهار و گاهی سه تا شش تخم بیضی کوتاه، صاف، به رنگ سفید و به ابعاد ۲۳,۷ × ۳۰,۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۲۵ تا ۲۸ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ابتدا توسط غذای نیمه‌هضم شده و برگردانده شده توسط والدین تغذیه می‌شوند، در حدود ۵۶ روزگی پرواز می‌کنند ولی همچنان در حدود ۲۱ تا ۲۸ روز پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند.

پراکنش و فراوانی: در باغها و پارکهای بسیاری از شهرهای بزرگ به ویژه شهر تهران حضور دارد. همچنین جمعیت‌هایی از آن در جزیره خارک در خلیج فارس دیده می‌شود که احتمالاً از قفس گریخته‌اند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۵۳ تا ۵۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۰ تا ۵۶ سانتی‌متر است. طوطی بزرگ‌جثه و تا حد زیادی شبیه «طوطی طوق‌صورتی» است ولی به واسطه جثه بزرگتر، منقار قلاب شکل حجیمتر و لکه قرمز روی شانه از آن متمایز می‌شود. نر و ماده اندکی متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ با سر، روتنه و زیرتنه سبز رنگ با تیرگی در ناحیه بالها قابل تشخیص است. دم دراز و پوشش‌های زیر دم سبز مایل به زرد هستند. نیم‌طوق سیاه رنگی در گلو و دو طرف گردن و طوقی پهن و صورتی رنگ در پس گردن دارد. منقار و حلقه دور چشمها نیز قرمز است. پرنده ماده شبیه نر ولی بدون خط گلوبی و طوق گردنی است. پرنده نابالغ شبیه به ماده است ولی لکه قرمز روی شانه‌ها کوچکتر و کمرنگتر و دم کوتاهتر است.

ویژگیهای زیستی: جنگلهای مناطق خشک و مرطوب، مزارع و زمینهای باز همراه با درخت همچنین پارکها و باغهای شهری را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرندهای با هوش و خجالتی است. پروازی سریع و مستقیم با بال‌زندهای منظم دارد. در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به صورت جفت یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. هنگام طلوع آفتاب در دسته‌های کوچک و با سروصدای زیادی به سمت محل تغذیه پرواز می‌کنند و عصرها نیز در دسته‌های بزرگ روی درختان تجمع می‌کنند. بیشتر از مواد گیاهی مانند دانه‌ها، هسته‌ها، میوه‌ها، سته‌ها، جوانه‌ها و گلها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از فروردین و به صورت منزوی، گاهی با تشکیل کلنی آغاز می‌شود و آشیانه‌اش را در شکافهای موجود در درختان یا در آشیانه‌های قدیمی دارکوبها بنا می‌کند. معمولاً دو تا چهار تخم بیضی تا گرد، به رنگ سفید و به ابعاد ۲۴ × ۳۱ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۹ تا ۲۱ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در حدود ۵۰ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند.

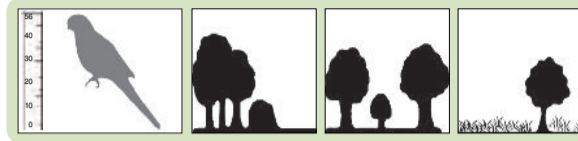
پراکنش و فراوانی: این پرنده حدوداً از سال ۱۳۳۹ به تهران معرفی شد و اکنون به تعداد قابل توجهی در پارکها و باغهای تهران دیده می‌شود. همچنین گزارشهایی از مشاهده این پرنده در جزیره خارک و برخی مناطق در استان سیستان و بلوچستان در دست است که احتمالاً از قفس گریخته‌اند.

وضعیت حفاظت: در ضمیمه II کنوانسیون منع تجارت بین‌المللی گونه‌های در معرض انقراض (CITES) قرار دارد.

شاه‌طوطی *Psittacula eupatria* Alexandrine Parakeet

ترکی: بویوک توتو قوشی

Morphological characteristics: 53-58 cm length and 50-56 cm wingspan. A bulky parakeet, highly similar to Ring-necked Parakeet *P. krameri*, but distinguished by larger size, bulkier red bill and maroon-red patch on lesser upper wing-coverts. Sexes slightly dissimilar with no seasonal variation. Male adult distinguished by green face, upperparts, and underparts, and darker green wings. Also, with long tail, yellowish green under tail-coverts, black semi-collar at sides of neck connected with black patch on throat, and broad pink collar on hindneck. Female similar to male but lacks pink and black collar and throat patch. Juvenile resembles female, but maroon on wing-coverts duller and reduced in extent, and tail shorter.

Biological characteristics: Prefers dry or moist forests, open fields and gardens covered with trees, parks, and urban gardens. Clever and shy. Flight fast and straight with regular wing-beats. Outside breeding season, often seen in pairs or small flocks. At dawn, congregates in small noisy flocks flying toward feeding sites, and at dusk, perches on trees in large flocks. Feeds mainly on plant material such as seeds, cones, fruits, berries, buds, and flowers. Breeding starts from April either singly or colonially. Nest built in hole of tree or old nest of woodpecker. Usual clutch 2-4 rough oval to round white eggs, 31 × 24 mm in size. Eggs hatch after 19-21 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 50 days.

Distribution and abundance: Introduced in Tehran around 1960. Nowadays, very common in gardens and parks in Tehran, straying to Karaj. Recorded further away in Baluchestan, Khark Island, and Chabahar, probably of escaped cage-birds.

Conservation status: Listed in Appendix II Convention on International Trade in Endangered Species (CITES).

Clamator glandarius کوکوی خالدار

Great Spotted Cuckoo

ترکی: خالی قوقو، کردی: کوتره په پوی خالخال

2

Morphological characteristics: 38-42 cm length and 58-61 cm wing-span. A large cuckoo with long graduated tail, spiky crest, and rather deep decurved bill. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with silvery grey cap reaching to below eye, dark nape, brown-grey upperparts and upperwing profusely marked with triangular white spots on scapulars and upper wing-coverts, and with narrow white tips to flight-feathers; also with white underparts, strongly tinged yellow on chin to upper breast and on under wing-coverts. Tail grey-black, feathers with broad white tips except on central pair, eye-ring light red, bill blackish grey, and legs grey-brown. Juvenile rather different form adult; cap deep black, crestless; upperparts, upperwing, and tail blackish, primaries extensively bright rufous except for black tips, very obvious in flight; chin to upper breast buff, belly white, and rear offlanks olive-brown. Starts molting within a few months after fledging, colour of plumage on head and body intermediate between juvenile and adult.

Biological characteristics: Prefers trees and groves in semi-arid woodland, with mix of open fields, thickets, and trees like olive or almond; avoid mountains, dense forests, and wetlands. Mildly Solitary, but sometimes occurs in small flocks. Flight straight and powerful. Feeds on hairy caterpillars and large insects like grasshoppers, beetles, crickets, and dragonflies, taken largely while hopping on ground but also when moving agilely through scrub or tree. Breeding starts late March. A brood-parasite, laying eggs in nest of other bird, especially Eurasian Magpie *Pica pica* or crows. Defends territory in egg-laying season, size depending on density of host species. Female may lay up to 3 eggs in nest of one host. Female pushes one or two eggs out, sometimes none or the whole host's clutch. Female lays 18-24 eggs each breeding season, divided among hosts, each egg sub-elliptical, pale green-blue with brown spots, 32x24 mm in size. Eggs hatch after 12-14 days, generally before those of the host; host chicks have no chance of survival with cuckoo hatching 3-4 days in advance; with 6 days difference in hatching of two cuckoo chicks in a single nest, one is bound to die. Chicks altricial and nidicolous, fed by the host, leaving nest at 16-21 days and able to fly at 20-26 days.

Distribution and abundance: A local summer visitor to Zagros Mountains, recorded from Kordestan east to central Fars. Records beyond known range in Tehran area need verification.

Conservation status: Listed in protected species of Iran and is of conservation values.

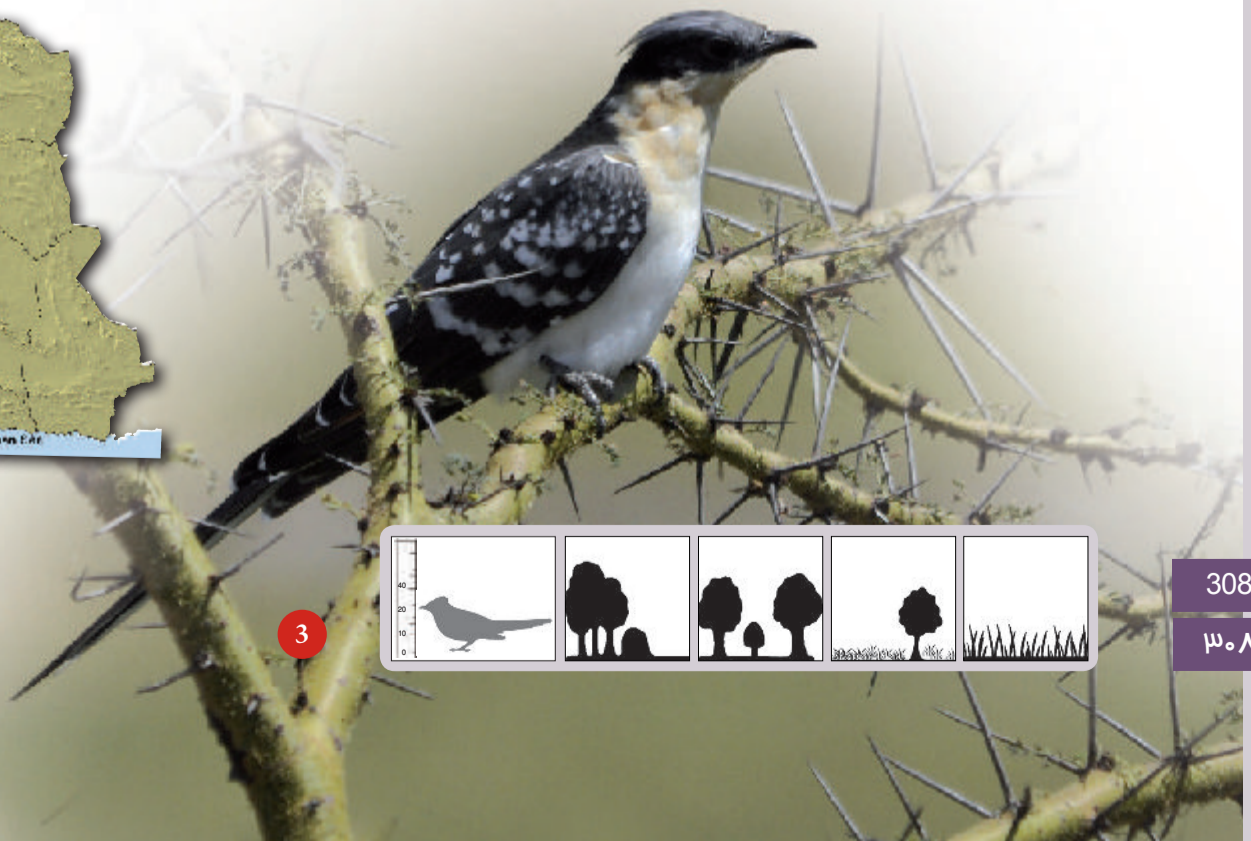

1

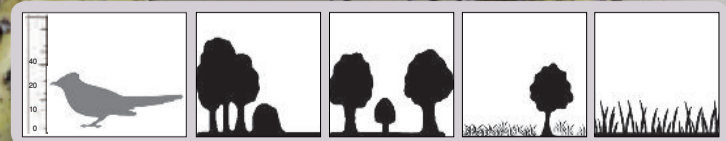
ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۸ تا ۴۲ سانتی متر و گستردگی بالها ۵۸ تا ۶۱ سانتی متر است. کوکویی درشت جثه با کاکلی مشخص، منقار خمیده و دم بلند است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ کاکل خاکستری نقره‌ای دارد که تا زیر چشمها امتداد یافته است. پس گردن تیره و روتنه قهوه‌ای خاکستری همراه با لکه‌های سفید فراوان به ویژه روی شانه‌ها و بالها دیده می‌شود. همچنین نوک شاهپره‌های پرواز سفید است. دم به رنگ خاکستری سیاه و نوک پره‌های آن (به استثنای پره‌های میانی) سفید هستند. چانه، گلو، بخش بالایی سینه و پوشپره‌های زیر بالها لیمویی و زیرتنه سفید دیده می‌شود. حلقه دور چشمها قرمز روشن، منقار خاکستری سیاه و پاها قهوه‌ای خاکستری هستند. در پرنده نابالغ تارک سر سیاه و کاکل کوتاهتر است، روتنه، روی بالها و دم مایل به سیاه دیده می‌شود و شاهپره‌های اولیه خرمایی و در انتها سیاه هستند. چانه، گلو، بخش بالایی سینه نخودی، شکم سفید و بخش عقبی پهلوها زیتونی قهوه‌ای است. چند ماه پس از ترک میزبان، شروع به پرریزی می‌کند و در این زمان ویژگیهای حد واسطی از رنگ آمیزی پروبال بین نابالغها و بالغها را بروز می‌دهد.

ویژگیهای زیستی: در نواحی نیمه‌خشک، حارهای و نیمه‌حارهای اغلب درختزارهای باز، باغهایی با درختان زیتون و بادام و همچنین پارکها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از کوهستانها، جنگلهای متراکم و تالابها دوری می‌کند. گاهی نیز در روستاها و شهرها دیده می‌شود. پرنده‌ای منزوی است ولی گاهی در دسته‌های کوچک (به ویژه در زمان مهاجرت) دیده می‌شود. پروازی پرتوان و مستقیم دارد. در میان شاخه‌های درختان و بوته‌ها پرواز می‌کند و یا روی زمین راه می‌رود؛ کره‌ها و لاروهای پوشیده از کرک، همچنین حشرات درشت جثه نظیر ملخها، سوسکه‌ها، جیرجیرکها و سنجاقکها را صید می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل فروردین آغاز می‌شود. تک همسر و قلمروطلب است و اندازه قلمرو بستگی به تراکم آشیانه‌های میزبانها در منطقه دارد. انگل جوجه‌آوری بسیاری از پرندگان به ویژه «زاغی» و سایر کلاغها است. به این نحو که پرنده نر در نزدیکی آشیانه میزبانی که هنوز دسته تخم آن کامل نشده است با صدای بلند آواز می‌خواند یا با پرواز بین شاخ و برگ درختان و بوته‌ها توجه میزبان را به خود جلب می‌کند و در این زمان پرنده ماده یک و به ندرت تا سه تخم در آن آشیانه می‌گذارد. معمولاً پرنده ماده به ازای هر یک تخم که در آشیانه میزبان می‌گذارد، یک تا دو تخم، گاهی هیچ و گاهی همه دسته تخم میزبان را از آشیانه به بیرون پرت می‌کند. تا پایان دوره جوجه‌آوری به طور متوسط ۱۸ و حداکثر تا ۲۴ تخم بیضی تا نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سبز آبی کم‌رنگ، با خالهای فراوان به رنگ قهوه‌ای روشن تا خاکستری و به ابعاد ۳۲،۱ × ۳۲،۱ میلی‌متر می‌گذارد. جوجه کوکو در طی ۱۲ تا ۱۴ روز و اغلب زودتر از جوجه‌های میزبان از تخم خارج می‌شود و اگر این فاصله به بیش از سه تا چهار روز افزایش یابد، مرگ جوجه‌های میزبان حتمی است. همچنین اگر فاصله زمانی تفریح دو تخم کوکو در یک آشیانه به بیش از شش روز افزایش یابد، یکی از آن دو محکوم به مرگ خواهد بود. جوجه کوکو در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به میزبان است و با تقلید صدای جوجه‌های میزبان با صدایی قویتر، تحرک بیشتر و دهان بازتر، توجه میزبان را به خود جلب می‌کند و اغلب تکه‌های غذایی حمل شده به آشیانه را تصاحب می‌کند. در ۱۶ تا ۲۱ روزگی آشیانه را ترک و در حدود ۲۶ روزگی پرواز می‌کند.

پراکنش و فراوانی: تابستان گذران نادر در نواحی غربی زاگرس از استان کردستان تا استان فارس است. همچنین اطراف تهران به صورت سرگردان دیده شده است که نیاز به بررسی بیشتر دارد. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده ایران قرار دارد و دارای ارزش حفاظتی است.

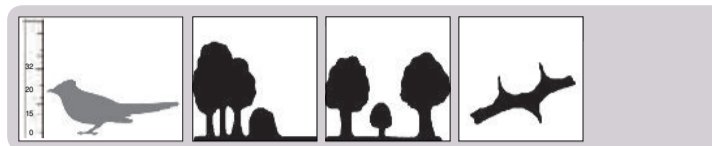
3

کوکوی تاجدار *Oxylophus jacobinus*

Jacobin Cuckoo

ترکی: کاکلی قوقو، کردی: کوتره په پوی جوقه دار

Morphological characteristics: 31-33 cm length and 45-50 cm wing-span. A slender and rather small cuckoo with spiky crest on nape, black upperparts, and pale cream-buff underparts. Sexes similar with no seasonal variation. Black of cap in adult reaches to below eye; upperparts and flight-feathers glossy black, underparts, under wing-coverts and side of neck pale cream-buff, and tail long and wedge-shaped, black with contrasting white tip. In flight, distinct white patch at base of primaries and obvious white tips to tail-feathers best visible when seen from below. Juvenile like adult but crest shorter, upperparts bronze-brown instead of black, underparts off-white, and white patch on base of primaries and white on tail tip reduced.

Biological characteristics: A noisy inhabitant of thorny bush in acacia woodland, scrub in open well-wooded country, riverine forest, thickets in swamps, plantations, groves, and gardens in semi-arid regions. Often seen in small flocks, moving agilely among branches of trees and bush; moves by hopping on ground. Feeds on or near ground on caterpillars, beetles, ants, termites, and other arthropods. A brood-parasite, laying eggs in nest of babblers (especially *Turdoides*), bulbuls *Pycnonotus*, and shrikes *Lanius*. Laying starts June. To attract host, male sings loudly near nest, while female slips in to lay egg in unattended nest of host. Lays about 25 light blue eggs in one breeding season, without streaks or with variable spots, 23.9×16.8 mm in size. Eggs hatch after 11-13 days. Chicks altricial and nidicolous, fed by host. Chicks fledge at 17 days, but fed by host for a further 2 weeks.

Distribution and abundance: Recorded and collected in small numbers in gardens and riverine scrub along Rud-e Kiagur and Rud-e Bampur in northern and eastern Bampur Basin (Sistan-Baluchestan); recently recorded in Minab and Kish Island. probably birds breeding northern India and Pakistan spend winter in Africa and these may occasionally visit Iran on migration.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۱ تا ۳۳ سانتی متر و گستردگی بالها ۴۵ تا ۵۰ سانتی متر است. کوکویی به نسبت کوچک جثه و باریک اندام با کاکلی مشخص، روتنه سیاه و زیرتنه کرم نخودی است. نر و ماده هم شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ تارک سر سیاه دارد که تا زیر چشمها گسترش یافته است. روتنه و شاهپره‌های پرواز سیاه براق هستند. لکه سفید مشخصی در قاعده شاهپره‌های اولیه روی بالها دارد که در پرواز در زمینه سیاه بالها به خوبی به چشم می‌آید. دم بلند، دوزنقه‌ای شکل، به رنگ سیاه و در انتها به نوار سفید رنگی منتهی می‌شود. دو طرف گردن، زیرتنه و پوشپه‌های زیر بالها کرم نخودی است. پرنده نابالغ تا حدی شبیه به بالغها است ولی کاکلی کوچکتر دارد، روتنه قهوه‌ای دودی، زیرتنه سفید چرک و لکه سفید روی بالها کوچکتر است.

ویژگیهای زیستی: نواحی حاره‌ای و نیمه‌حاره‌ای پست، نواحی نیمه‌خشک و بی‌زمه مناطق پوشیده شده از درختان آکاسیا و بوته‌های خاردار، کشتزارهایی با درختان و بوته‌های پراکنده و جنگلهای تنک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از جنگلهای انبوه دوری می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی و پر سروصدا است و اغلب در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. به چابکی در میان شاخه‌های درختان و بوته‌ها پرواز می‌کند و یا روی زمین راه می‌رود و سوسکها، مورچه‌ها، موربانه‌ها و سایر بندپایان را صید می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط مهرماه آغاز می‌شود و تا اواسط فروردین به طول می‌انجامد که اوج آن از اواسط آبان تا اواسط دی ماه است. انگل جوجه‌آوری بسیاری از پرندگان از جمله لیکوها، بلبلها و سنگ‌چشمها است. به این نحو که پرنده نر در نزدیکی آشیانه میزبان با صدای بلند آواز می‌خواند تا توجه میزبان را به خود جلب کند و در این زمان پرنده ماده در آشیانه میزبان یک تخم می‌گذارد و معمولاً دسته تخم میزبان را تخریب نمی‌کند. در مجموع تا پایان دوره جوجه‌آوری حدود ۲۵ تخم آبی کم‌رنگ، بدون خط و خال یا با خط و خالهای متغیر و به ابعاد ۱۶.۸ × ۲۳.۹ میلی‌متر در آشیانه گونه‌های میزبان می‌گذارد. تفریح تخم ۱۱ تا ۱۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه کوکو در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به میزبان است، در حدود ۱۷ روزگی آشیانه را ترک می‌کند ولی همچنان تا حدود ۱۴ روز پس از آن توسط میزبان تغذیه می‌شود.

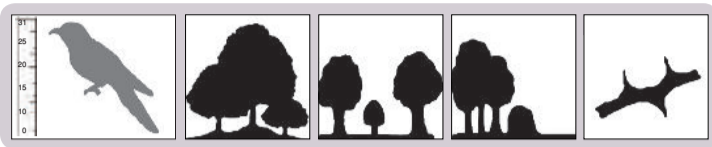
پراکنش و فراوانی: وضعیت حضور این گونه در ایران نامشخص است. در گذشته به تعداد اندک از باغها و بوته‌زارهای حاشیه رودخانه‌های کیاگور و بمپور در شمال و شرق حوضه بمپور در استان سیستان و بلوچستان مشاهده و جمع‌آوری شده بود. به تازگی از حوالی میناب و جزیره کیش گزارشهایی مبنی بر حضور این پرنده دریافت شده است که احتمالاً افراد مهاجر این گونه در مسیر مهاجرت خود بین نواحی جوجه‌آوری در شمال هند و پاکستان و سرزمینهای زمستان‌گذرانی در آفریقا در این نواحی حضور یافته‌اند.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Cuculus saturatus کوکوی شرقی Oriental Cuckoo (Himalayan Cuckoo)

ترکی: شرقی قوقو، کردی: کوتره په پوی روزه لاتی

Morphological characteristics: 30-32 cm length and 51-57 cm wing-span. A medium-sized cuckoo, very similar to Common Cuckoo *C. canorus*. Sexes similar with no seasonal variation. Adult male very difficult to distinguish from adult of Common Cuckoo, best separated by distinct monotone Hoopoe-like po-po-po-po calls. Compared with Common Cuckoo, male shows greyer breast, darker blue upperparts and wings, and paler head. Also underparts (especially under tail-coverts) more yellow and buff, with broader and sparser barring that extends over thighs and vent. Under tail-coverts heavily blotched black (not finely barred). Adult female shows two distinct morphs: grey morph separated from male and female of Common Cuckoo by buffier face and larger spots on face and breast, rufous morph with upperparts, breast, inner wing-coverts, rump, and tail barred broader and blacker than female of Common Cuckoo. Also, base of lower mandible yellower and legs and feet reddish orange. Juvenile occurs in both grey and rufous types, with barring on underparts (especially on side of breast) bolder than in juvenile of Common Cuckoo.

Biological characteristics: Inhabits denser forests than Common Cuckoo, found in coniferous, broad-leaved, or mixed forests, river-side willows, and orchards; prefers remote quiet regions. Shy and wary, solitary and territorial when breeding. Outside breeding season, solitary or in pairs, forming small groups when food abundant. Feeds mostly on large insects and larvae, taking them from ground or on bush or tree. Behaviour very similar to Common Cuckoo.

Distribution and abundance: One male specimen collected by Zarudny in April in Pish Robot in the Harir Rud valley (Khorasan), and another one observed in September near Sadaki (Sistan-Baluchestan), both in 1898. No recent verified record available; probably due to high similarity with Common Cuckoo, birds in eastern Iran are not precisely identified.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۰ تا ۳۲ سانتی متر و گستردگی بالها ۵۱ تا ۵۷ سانتی متر است. کوکویی متوسط‌جثه که شباهت زیادی به «کوکوی معمولی» دارد. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. تشخیص پرنده نر بالغ از نر «کوکوی معمولی» بسیار دشوار است (حتی اگر پرنده در دست گرفته شود). بهترین راه تفکیک این دو آواز نرها است که در این پرنده «po-po-po» یکنواختی شبیه به «هدهد» شنیده می‌شود. پرنده نر نسبت به نر «کوکوی معمولی» سینه خاکستری‌تر، روتنه و بالهای تیره‌تر و سر روشن‌تر دارد. همچنین زیرتنه (به ویژه پوشپه‌های زیر دم) زردتر و نخودی‌تر به نظر می‌رسد، رگه‌رگه عرضی در زیرتنه متراکم‌تر و پهن‌تر است و تا رانها و شکم گسترش یافته است و پوشپه‌های زیر دم لکه‌های سیاه متراکم دارد (نه رگه‌رگه ظریف). پرنده ماده بالغ در دو ریخت خاکستری و خرمایی دیده می‌شود. ریخت خاکستری به واسطه صورت نخودی‌تر و لکه‌های بزرگ‌تر در صورت و سینه از نر و ماده «کوکوی معمولی» تفکیک می‌شود. ریخت خرمایی نسبت به ماده «کوکوی معمولی» رگه‌رگه سیاه‌تر و متراکم‌تر در روتنه، سینه، پوشپه‌های داخلی روی بالها، دمگاه و دم دارد. همچنین قاعده نیم‌نوک پایین تا حدی زردتر و پاها و انگشتان نارنجی و مایل به قرمز به نظر می‌رسد. در پرنده نابالغ در هر دو ریخت خاکستری و خرمایی، رگه‌رگه موجود در زیرتنه (به ویژه در دو طرف سینه) متراکم‌تر و پهن‌تر از نابالغ «کوکوی معمولی» است.

ویژگیهای زیستی: نسبت به «کوکوی معمولی» درختزارهای متراکم‌تر را ترجیح می‌دهد و در جنگلهای سوزنی‌برگ، پهن‌برگ و یا مخلوطی از آنها، بیدستانهای حاشیه رودخانه‌ها و همچنین باغها دیده می‌شود. اغلب نواحی دور افتاده و آرام را ترجیح می‌دهد. خجالتی و محتاط است، در دوره جوجه‌آوری منزوی و قلمروطلب است و در خارج از این دوره به تنهایی، به صورت جفت یا در گروههای کوچک (در صورت فراوان بودن منابع غذایی) دیده می‌شود. بیشتر از حشرات درشت‌جثه و لارو آنها تغذیه می‌کند و آنها را از روی زمین، روی بوته‌ها و درختان صید می‌کند. سایر رفتارهای شباهت زیادی به «کوکوی معمولی» دارد.

پراکنش و فراوانی: «زارودنی» یک فرد نر را در آوریل سال ۱۸۹۸ میلادی از منطقه پیش رباط در دره هریرود در خراسان و یک فرد دیگر را در سپتامبر همین سال در منطقه سدکی در استان سیستان و بلوچستان صید کرد. از آن زمان تاکنون گزارش موثق دیگری از مشاهده این پرنده در دست نیست. احتمالاً به دلیل شباهت بسیار زیاد این پرنده به «کوکوی معمولی»، چگونگی حضورش در شرق کشور دقیق گزارش نشده است.

وضعیت حفاظت: در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

ویژگیهای ظاهری: طول بدن ۳۲ تا ۳۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۵۵ تا ۶۰ سانتی‌متر است. کوکویی متوسط‌جثه با بدن باریک، بالهای نوک‌تیز و دم بلند و در انتها گرد و منقار کوتاه و خمیده است. نر و ماده تقریباً هم‌مشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ سر، گردن، سینه و روتنه خاکستری دودی است. زیرتنه و زیر بالها سفید همراه با رگه‌رگه عرضی قهوه‌ای سیاه دیده می‌شود. دم بلند و در انتها سفید است. منقار سیاه و قاعده نیم‌نوک پایین زرد است. همچنین چشمها، حلقه دور چشمها، پاها و انگشتان نیز زرد هستند. ماده‌ها در دو ریخت خاکستری (فراوانتر) و خرمایی رنگ دیده می‌شوند. ریخت خاکستری شبیه به نر ولی گلو و سینه نخودی رنگ است. در ریخت خرمایی، سر، سینه، روتنه، روی بالها و دم نوارهای خرمایی و سیاه دارد و دمگاه قهوه‌ای قرمز دیده می‌شود. پرنده نابالغ ویژگیهای حد واسط از ماده‌های دو ریخت مذکور را نشان می‌دهد؛ سر، روتنه، پوشش‌های روی بالها و دم خاکستری مات تا قهوه‌ای دارد، دو طرف سر، گلو و سینه سفید نخودی همراه با رگه‌رگه سیاه و شکم و پوشش‌های زیر دم سفید همراه با رگه‌رگه سیاه است. همچنین به واسطه لکه سفید در پس سر به آسانی از بالغا تفکیک می‌شوند.

ویژگیهای زیستی: در اغلب زیستگاهها از جمله حاشیه جنگلها، درختزارها، بوته‌زارها، خلنگزارها، نی‌زارها، پارکها، نواحی باز یا درختان پراکنده، پرچینها و مزارع دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای منزوی است و اغلب به تنهایی دیده می‌شود ولی در دوره جوجه‌آوری به کمک آواز مخصوصش با افراد هم‌نوع خود ارتباط برقرار می‌کند. پروازی مستقیم با بال‌زندهای سریع، عمیق و گاهی نامنظم دارد. از حشرات به ویژه کرمها، لاروها و سوسکه‌ها تغذیه می‌کند و آنها را از روی زمین، روی برگ یا شاخه‌های درختان صید می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل خرداد آغاز می‌شود. تک همسر است ولی چندشویی و چندزنی نیز محتمل است. بر حسب فراوانی غذایی، اغلب حدود چند فرد در سرزمینهای جوجه‌آوری به دور هم جمع می‌شوند. انگل جوجه‌آوری بسیاری از پرنده‌گان از جمله دم‌چینانکها، پیه‌تاه، سسکه‌ها و صعوه‌ها، دم سرخها و «سینه سرخ» است. با دوره رهاسازی تخمک و تخم‌گذاری گونه میزبان اختصاصی خود به تکامل رسیده و اغلب انگل پرنده‌ای می‌شود که خود توسط همان گونه پرورش یافته است. پرنده ماده آشیانه مناسب را انتخاب می‌کند، آن را از فاصله دور برای مدت طولانی زیر نظر می‌گیرد و اندک اندک به آن نزدیک می‌شود و در زمان غیبت میزبان، معمولاً یک تخم در آن می‌گذارد و یک تخم یا بیشتر، حتی جوجه(های) موجود در آشیانه را به بیرون پرت می‌کند. گاهی نیز دو کوکوی ماده در یک آشیانه تخم می‌گذارند. تا پایان دوره جوجه‌آوری هشت تا ۱۲ و حداکثر ۲۵ تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، با رنگهای متغیر از سفید تا با سایه‌ای به رنگهای خاکستری، سبز، آبی، قهوه‌ای یا قرمز و اغلب شبیه به رنگ تخم گونه میزبان، با خاله‌های قهوه‌ای مایل به قرمز، قهوه‌ای، خاکستری یا سیاه و به ابعاد ۱۶٫۹ × ۲۲٫۷ میلی‌متر می‌گذارد. از آنجا که تفریح تخم قبل از تخم‌گذاری و از لوله‌های تخم‌بر در کوکوی ماده آغاز شده است، لذا جوجه کوکو طی ۱۱ تا ۱۳ روز و اغلب زودتر از جوجه‌های میزبان از تخم خارج شده و حدود هشت تا ۱۰ ساعت بعد شروع به دفع تخمها یا جوجه‌های میزبان از آشیانه می‌کند. دفع هر تخم یا جوجه میزبان از چند ثانیه تا چند دقیقه طول می‌کشد و برای تخلیه کامل آشیانه حدود سه تا چهار ساعت (گاهی تا سه روز) فعالیت می‌کند. گاهی نیز خود در این تلاش به اشتباه به بیرون از آشیانه سقوط می‌کند. جوجه کوکو در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به میزبان است و با تحریک میزبان خود، بیشترین تکه‌های غذای حمل شده به آشیانه را تصاحب می‌کند، در ۱۳ تا ۲۱ روزگی به پرواز در می‌آید ولی همچنان ۱۴ تا ۴۲ روز پس از آن توسط میزبان تغذیه می‌شود.

پراکنش و فراوانی: تابستان‌گذران معمول نوار شمالی کشور، زاگرس، ارتفاعات کرمان و ارتفاعات شمال استان سیستان و بلوچستان است. همچنین به صورت مهاجر عبوری در نواحی وسیعی از کشور دیده می‌شود. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندهگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

Cuculus canorus کوکوی معمولی

Common Cuckoo

ترکی: قوقو، کردی: کوتره په‌پو، لری: سپوگپو

Morphological characteristics: 32-34 cm length and 55-60 cm wing-span. A medium-sized cuckoo with slender body, pointed wings, long tail with rounded tip, and small decurved bill. Sexes slightly dissimilar with no seasonal variation. Adult male uniform sooty-grey on head, neck, upperparts, upperwing, and breast; belly to under tail-coverts and under wing-coverts white with narrow black-brown barring, tail black with small white feather-tips. Bill black with yellow base to lower mandible. Female occurs in two morphs: grey morph (more common) similar to male but has buff or rufous suffusion to white and grey of throat and breast, and rufous ('hepatic') morph, with head, upperparts, upperwing, tail, and breast entirely barred rufous and black, especially rump appearing uniform fiery rufous in flight. Juvenile rather intermediate between both morphs of female: head, upperparts, upperwing, and tail dull grey to brown, side of head, throat, and breast buff-white with black bars, belly to undertail white with black bars; differs always from adult by patch of white feathers on nape.

Biological characteristics: Favours marshland, reed-beds, open forest, forest edge, gardens, montane scrub at tree-line, and open country with scrub and trees. Usually solitary, but in breeding season keeps contact with other cuckoos by frequent calling. Flight straight and direct, with rapid shallow, sometimes irregular, wing-beats. Feeds almost entirely on insects, especially caterpillars, larvae, and beetles, taken from ground, leaves, or branches after watching from perch. Breeding starts late May. Monogamous, but polygyny and polyandry also possible. On breeding grounds, gather in groups of some birds when food abundant. A brood-parasite; hosts include accentors warblers, pipits, wagtails, and chats *Erithacus* and *Phoenicurus*. Female searches for nest of potential host from perch or while gliding silently through tree or scrub, but sometimes while soaring high up in air in more open country, laying egg rapidly in nest of host when unattended, and discarding a number of host eggs and chicks. Two female cuckoos may lay in a single nest. About 8-12, up to 25, eggs are laid by one female in one breeding season; eggs sub-elliptical, smooth and slightly glossy, white with varying shade of grey, green, blue, brown, or red, with red-brown, brown, grey, or black spots, 22.7 × 16.9 mm in size. Each female prefers a specified host, to which her eggs are adapted; egg thus highly variable in colour and spotting in Cuckoos generally, but not in single female, as her eggs resemble those of preferred host. Eggs hatch after 11-13 days, cuckoo egg usually hatches before eggs of host. Within 8-10 hours after hatching, nestling cuckoo starts to eject eggs or young of host from nest, sometimes falling out accidentally; whole nest cleared in 3-4 hours (up to 3 days). Chicks altricial, cared for and fed by host; fledged or grow out of nest at 13-21 days, but still fed by hosts for a further 14-42 days.

Distribution and abundance: A common summer visitor to northern Iran, Zagros, Kerman highlands, and highlands of northern Baluchestan; also a widespread passage migrant.

Conservation status: This bird is not listed in the global or national protected species.

